

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Obor: Mezinárodní teritoriální studia

**Zahraniční politika EU a pozice evropských
států k ukrajinské krizi**

Diplomová práce

Vypracoval: Bc. Pavel Poledna

Vedoucí práce: Mgr. Martin Hrabálek, Ph.D.

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: **Zahraniční politika EU a pozice evropských států k ukrajinské krizi** vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne: 21. prosince 2016

.....
Bc. Pavel Poledna

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Martinu Hrabálkovi, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení diplomové práce a za velmi cenné rady, které mi poskytl v průběhu jejího zpracování.

Dále bych chtěl také poděkovat celé mé rodině a přítelkyni, kteří mi byli v době psaní diplomové práce, i celého studia, oporou.

Abstrakt

Diplomová práce „Zahraniční politika EU a pozice evropských států k ukrajinské krizi“ se zabývá zahraniční politikou Evropské unie ve vztahu k Ukrajině. Zkoumá vývoj vzájemných smluvních vztahů a podrobuje je analýze. Součástí práce je i popis průběhu ukrajinského konfliktu. Hlavní částí práce je analýza postojů vybraných členských států Evropské unie k ukrajinské krizi a k Rusku. Na základě zodpovězení výzkumné otázky jsou následně státy rozčleněny do kategorií reflektující jejich postoj k Rusku.

Klíčová slova: Evropská unie, zahraniční politika EU, Ukrajina, ukrajinská krize, Rusko, členské státy EU

Abstract

The thesis „EU foreign policy and position of European states towards Ukraine crisis“ deals with foreign policy of the EU in relation to Ukraine. It examines the development of their contractual relations and analyzes them. The work also includes a description of the development of the Ukrainian conflict. The main part of the work is the attitudes analysis of selected member states of the European Union towards the Ukrainian crisis and Russia. Based on the research question, states are then divided into categories reflecting their attitude to Russia.

Key words: European Union, EU foreign policy, Ukraine, Ukraine crisis, Russia, member states of EU

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Metodologie	3
Diskuse	5
3. Smluvní vztahy.....	7
3.1 Zahraniční politika EU a její aktéři	7
3.1.1 Aktéři CFSP	7
3.1.2 Nástroje	8
3.1.3 Smluvní vztahy mezi Evropskou unií a třetími zeměmi	10
3.1.3.1 Obchodní dohody	10
3.1.3.2 Dohody o přidružení.....	11
3.1.3.3 Dohody o partnerství a spolupráci.....	11
3.2 Vývoj smluvních vztahů mezi EU a Ukrajinou	12
3.2.1 Dohoda o partnerství a spolupráci.....	12
3.2.2 Společná strategie pro Ukrajinu	13
3.2.3 Politika sousedství a Akční plán EU-Ukrajina.....	14
3.2.4 Východní partnerství a Asociační dohoda.....	16
3.2.5 Shrnutí	18
4. Vývoj a průběh ukrajinské krize	20
4.1 Počátek krize	20
4.2 Krymská krize	20
4.3 Vypuknutí separatistického konfliktu	21
4.4 Pád letadla malajsijských aerolinek	22
4.5 Protiruské sankce.....	22
4.6 Mírová jednání	23
4.7 Další průběh krize	24
5. Analýza.....	27
5.1 Postoje států.....	27
5.1.1 Postoj Evropské unie	27
5.1.2 Postoj Bulharska.....	29
5.1.3 Postoj ČR.....	31
5.1.4 Postoj Estonska	36
5.1.5 Postoj Francie	38
5.1.6 Postoj Itálie.....	40

5.1.7 Postoj Litvy	42
5.1.8 Postoj Lotyšska	45
5.1.9 Postoj Maďarska.....	47
5.1.10 Postoj Německa.....	48
5.1.11 Postoj Nizozemska	50
5.1.11 Postoj Polska	52
5.1.12 Postoj Řecka.....	54
5.1.13 Postoj Slovenska	55
5.1.14 Postoj Švédska.....	58
5.1.15 Postoj USA.....	60
5.1.16 Postoj Velké Británie	62
5.1.17 Postoj Ruska.....	63
5.2 Výsledky.....	67
6. Závěr.....	72
7. Seznam použitých zkratek.....	74
8. Zdroje	75

1. Úvod

Evropská unie v současné době čelí mnoha výzvám. Některé se týkají vnitřní politiky tohoto uskupení států, další zase zahraniční politiky. Mezi vnitřní výzvy lze bezpochyby zařadit referendum z června 2016 ve Velké Británii, ve kterém občané rozhodli o vystoupení země z Evropské unie, či stále se z krize zotavující řecká ekonomika. Problémem, který zasahuje, jak do vnitřní, tak do vnější (zahraniční) politiky Evropské unie, a který je v současnosti tím nejvíc mediálně probíraným, je uprchlická krize. Již více než před třemi lety v listopadu 2013 však vypukla krize, která podstatně ovlivnila celý evropský prostor. Zájmem Evropské unie¹ v zahraniční politice vždy bylo udržovat dobré vztahy, ať už se svými sousedskými státy, či s ostatními státy po celém světě. Na podporu této politiky bylo vytvořeno mnoho různých programů. Oblastí, o kterou má EU přirozený zájem, je oblast východní Evropy a států, které se tam nacházejí. Ať už jde o rozšíření EU v roce 2004 o státy Pobaltí, Polska, České republiky, Slovenska a dalších, rozšíření z roku 2007 o Bulharsko a Rumunsko, či o projekt Východního partnerství z roku 2008. Jednou ze zemí, kterých se projekt Východního partnerství týkal, byla Ukrajina. Země kdysi náležící Sovětskému svazu, a která procházela poměrně turbulentním vývojem od svého vzniku v roce 1991. Poté, co v listopadu 2013 tehdejší prezident Ukrajiny Viktor Janukovyč odmítnul podepsat asociační dohodu s Evropskou unií, vypukly nejprve v Kyjevě a poté i v dalších městech protesty, které přerostly v revoluci a sesazení prezidenta Janukovyče. Následně však vypukly další boje, tentokrát v regionech sousedících s Ruskem, kde místní separatisté odmítli uznat novou ukrajinskou vládu. Do konfliktu se následně zapojilo Rusko, anektovalo Krym, čímž krize přerostla do mezistátního konfliktu.

Ukrajina po svém vzniku začala navozovat vztahy s Evropskou unií a jejími členskými státy. Mezi EU a Ukrajinou vznikly různé iniciativy a dokumenty o spolupráci, následně byla zahrnuta do Evropské politiky sousedství v roce 2003 či do již zmíněného Východního partnerství v roce 2008. Jako stát sousedící bezprostředně s členskými státy EU byla Ukrajina vždy pečlivě sledována orgány EU a považována za jednu z prioritních zemí. Ukrajina se nachází v geopoliticky významné oblasti, kterou považuje za svou sféru vlivu ukrajinský soused Rusko. Stejně jako Evropská unie, i Rusko vždy bedlivě sledovalo vývoj na Ukrajině a s nelibostí sledovalo postupné sblížování EU a Ukrajiny, které bylo započato především po tzv. ukrajinské Oranžové revoluci, která se stala v roce 2004.

¹ Také jako EU.

Tato diplomová práce se bude zabývat vztahem Evropské unie a Ukrajiny. V nejširším měřítku lze rozdělit na dvě části. Dělicí čarou bude vypuknutí ukrajinské krize v listopadu 2013. První část prozkoumá vztahy Evropské unie s Ukrajinou do počátku krize, druhá část bude popis průběhu krize a analýza postojů vybraných členských států k ukrajinské krizi.

První část je rozdělena do několika kapitol. V první bude stručně popsána zahraniční politika EU se zaměřením na její hlavní aktéry a nástroje, kterými disponuje. Součástí bude i popis možných smluvních vztahů mezi Evropskou unií a třetími zeměmi. Další už se bude týkat smluvních vztahů EU-Ukrajina. Bude se jednat o Dohodu o partnerství a spolupráci z roku 1994, Společnou strategii pro Ukrajinu z roku 1999, Politiku sousedství a Akční plán EU-Ukrajina a jako poslední o projekt Východního partnerství a asociační dohodu. Součástí této kapitoly bude analýza jednotlivých smluv a programů. Bude zde zaměřeno na to, co z daných smluv bylo naplněno, co ne, a co ve výsledku tyto smluvní vztahy pro Ukrajinu znamenaly.

Součástí druhé části diplomové práce bude popis vývoje a průběhu ukrajinského konfliktu od vypuknutí krize v listopadu 2013 do 31. srpna 2016. Dále bude obsahovat analýzu postojů vybraných členských států Evropské unie k ukrajinské krizi společně s oficiálním postojem Evropské unie. Jejím cílem je jednak zmapování postojů vybraných států v krizi a zároveň jejich kategorizace. Časové období událostí bylo stanoveno stejně jako u popisu průběhu konfliktu od vypuknutí ukrajinské krize v listopadu 2013 do 31. srpna 2016. Analýza tedy nereflektuje další vývoj krize od stanoveného data. Co se týče samotné analýzy, u jednotlivých států bude sledováno vyjadřování jejich čelních představitelů ke krizi. Bude se tedy jednat o výroky a postoje předsedy vlády, ministra zahraničí, popř. prezidenta země, jelikož ti ve svých pozicích zastupují stát. Zároveň bude reflektován dřívější i současný vztah země k Ukrajině či k Rusku.

Součástí analýz bude i postoj jednotlivých zemí k Rusku z hlediska společného obchodu či ekonomických vazeb. Rusko bude v analýze klíčové, jelikož na základě postojů členských států k němu a na základě jejich reakce na uvalené protiruské sankce budou státy v závěrečné části rozčleněny do kategorií.

2. Metodologie

V práci bude pracováno s komparativní typologií. Ta člení objekty podle vybraného sdíleného rysu.² V tomto případě bude sdílený rys postoj členského státu k Rusku a protiruským sankcím. Komparativní typologie předpokládá, že tento rys je v objektech zastoupen nestejně. Následně tato typologie umožňuje objekty srovnávat co do míry, v níž obsahují daný výše stanovený rys³. Pro následnou kategorizaci bude v přístupu jednotlivých států posuzována otázka:

Jak se projevoval vztah k Rusku v postoji dané země k ukrajinské krizi a k protiruským sankcím?

Na základě odpovědi na tuto otázku budou země rozčleněny do následujících kategorií: 1. *jestřábi* – Do této kategorie patří státy, které během ukrajinské krize zastávaly nejtvrďší postup vůči Rusku, podporovaly tvrdé protiruské sankce a pevně stály za Ukrajinou.

2. *zdrženliví* - V této skupině se nacházejí státy, které podporovaly protiruské sankce, jednotu Ukrajiny a odsuzovaly ruskou agresi, na druhou stranu však jejich postup nebyl tak tvrdý a přímý, jako v případě států v kategorii *jestřábi*, či se v jejich postoji objevila změna. Stejně tak u protiruských sankcí uvažovaly o jejich zmírnění.

3. *rozpolcení* – Postoj zemí patřících do této kategorie se vyznačuje neuspořádaností či velkými rozdíly, ať už v podobě prohlášení čelních představitelů, tak v obecné vnitropolitické debatě o krizi.

4. *příznivci* – Tyto země protiruské sankce schválily, ale silně proti nim vystupovaly a často je podrobovaly kritice. Stejně tak volají po zmírnění sankcí. Velkou roli ve formování jejich postoje hrají vzájemné ekonomické vztahy s Ruskem.

Autor si uvědomuje obtížnost členění do několika málo kategorií vytvořením jednoho názoru celého státu u něčeho tak komplexního, jako je přístup k ukrajinské krizi, kde se střetává velké množství hledisek. Proto je možné, že některé země by mohly být zařazeny do více kategorií. V tom případě budou přiřazeny do té, která z největší části odpovídá jejich přístupu.

² DRULÁK, P. (2008): *Jak zkoumat politiku*.

³ Ibid.

V analýze budou zahrnuty vybrané členské státy Evropské unie, dále pak postoje USA, Ruska a oficiální postoj Evropské unie. Z členských států EU byly státy vybrány na základě několika faktorů. Skupinu států, kterou nelze opomenout, tvoří tzv. Velká trojka, Francie, Velká Británie a Německo. Jedná se o tři nejlidnatější země Evropské unie s velkým vlivem na dění v Unii a silnou zahraniční politikou. Lze tedy očekávat, že právě postoje těchto zemí budou jedny z rozhodujících ve formování postoje EU a v reakci na to i na formování postoje ostatních členských států. Ostatní státy byly vybírány jednak na základě geografického, tak na základě politicko-historického. Vzhledem k výzkumné otázce bylo bráno v potaz, zda státy měly nějakou, ať už historickou nebo současnou, spojitost s Ruskem, a to v rámci ekonomických či politických vztahů. Jsou zde zástupci jednotlivých regionů Evropy s tím, že z nich byly vybrány státy, jejichž názor na Rusko, sankce či ukrajinskou krizi lze označit za jiné, než neutrální, či pasivní. Státy jižní Evropy jsou zastoupeny Itálií a Řeckem, díky jejich silným ekonomickým vazbám na Rusko. Státy Beneluxu reprezentuje Nizozemsko, jehož názor na ukrajinskou krizi a potažmo na Rusko prošel kvůli událostem na Ukrajině turbulentním vývojem. Ze skandinávských zemí bylo vybráno Švédsko, kvůli jeho aktivní politice a geografické blízkosti k Rusku. Pobaltské republiky jsou do analýzy zahrnuty všechny tři. Je to kvůli jejich historickým vazbám na Rusko, kdy dříve patřily do Sovětského svazu, společně s aktivní politikou, kterou v době ukrajinské krize prosazovaly a silnou ruskou minoritou. Další skupinou států, které mají historickou zkušenost s Ruskem, a které byly zahrnuty do analýzy, jsou země Visegrádské skupiny – Polsko, Česká republika, Slovensko a Maďarsko. Region jihovýchodní Evropy je zastoupen Bulharskem, které jednak patřilo do sovětské sféry vlivy, zároveň má dnes blízké, především energetické vztahy s Ruskem. V analýze je uveden i oficiální postoj Evropské unie, který je reprezentován jak Vysokou představitelkou, tak i ostatními institucemi EU mající rozhodující vliv na formování zahraniční politiky.

Ač se diplomová práce primárně zabývá zahraniční politikou Evropské unie a potažmo jejích členských států, do analýzy byly přidány také Spojené státy americké, z důvodu jejich aktivního vystupování v době krize. USA měly velký vliv na formování protiruských sankcí, a proto je zde uveden jejich postoj. Další výjimkou je postoj Ruska. Stojíc na druhé straně konfliktu, mělo rozhodující vliv na celou krizi. Je zde stručně popsán ruský pohled na věc, jako kontrast k postojům ostatních zemí.

Diskuse

Tématem vztahu Ukrajiny a Evropské unie se přirozeně zabývalo již množství autorů. Bylo napsáno množství článků popisující jejich často problematický vztah, zároveň se toto téma často vyskytovalo společně s problematikou okolo vztahů Ruska s těmito dvěma aktéry. To je zapříčiněno samotnou povahou Ukrajiny, jako země uprostřed mezi dvěma mocnostmi, pokud tak můžeme nazvat spojenou západní a střední Evropu spojenou v Evropskou unii a Rusko. Nový podnět ke zkoumání vztahu ať už pouze Ukrajiny s EU, nebo i s Ruskem, je bezpochyby současně probíhající krize na Ukrajině. Autoři se zaměřovali nejen na politickou stránku vztahů, ale i s tím související hospodářskou (často se objevuje spojitost s Ukrajinou jako tranzitní zemí pro plyn z Ruska) či bezpečnostní problematiku (vztah Ruska k NATO, Ukrajinská krize).

Mezi akademické pracovníky zabývající se tímto tématem patří polská akademička Birminghamské univerzity Kataryna Wolczuk, která se specializuje na politiku států východní Evropy, především na vztah Evropské unie a postsovětských zemích, které se účastní programu Evropské politiky sousedství a Východního partnerství. Mezi její práce patří články *Ukraine's Policy towards the European Union: A Case of „Declarative Europeanization“*, ve kterém hodnotí implementaci Společné strategie pro Ukrajinu či článek *Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy*, kde opět hodnotí smysl a výsledky Evropské politiky sousedství. V obou případech dochází k závěru, že implementace byla nedostačující, či nedosáhla očekávaných výsledků, a jako hlavní důvod vidí především absenci možnosti přístupu Ukrajiny k EU, což je zároveň velice rozšířený argument i mezi ostatními vědci zkoumající danou problematiku.

Výzkumná otázka diplomové práce se zabývá vztahem členských států Evropské unie k Rusku. Tomuto tématu se věnoval výzkum think-thanku „European Council on Foreign Relations“ autorů Marka Leonarda a Nica Popescu v roce 2007, kteří vytvořili studii *A Power Audit of EU – Russia Relations*. Tento výzkum stále patří mezi široce citované studie. Autoři nejen analyzovali situaci, ale i poskytli specifická doporučení pro společnou strategii EU vůči Rusku. Co však vzbudilo největší pozornost, byla úspěšná klasifikace členských států Evropské unie dle jejich vztahu k Rusku do pěti skupin: trojští koně, strategičtí partneři, přátelští pragmatici, zamrzlí pragmatici a noví válečníci. Přestože termíny pojmenování skupin byly spíše literární než vědecké, zajistily si pozornost a například kategorie trojských koňů se stala běžně používanou kategorií popisující specifické politiky menších států při

jejich interakci s velkými hráči. Na studiu Leonarda a Popesca navázal Gediminas Vitkus z Univerzity ve Vilniusu článkem „*Towards Stronger Normative Power: the Nature of Shift in EU Foreign Policy in the Context of the Crisis in Ukraine*“ v roce 2015. Podrobuje studii z roku 2007 přezkoumání a zjišťuje současný postoj jednotlivých států vůči Rusku. Snaží se zjistit, co je příčinou, dle jeho mínění, názorově sjednocené Evropské unie vůči politice Ruska ve vztahu k vypuknutí a průběhu ukrajinské krize.

3. Smluvní vztahy

3.1 Zahraniční politika EU a její aktéři

V této kapitole se budu zabývat zahraniční politikou EU především v základních rovinách, kdy popíši hlavní aktéry politiky, jejich činnost a nástroje. Součástí kapitoly bude i detailnější popis jedné specifické části zahraniční politiky EU, a to její vztah ke třetím zemím (jakou je např. Ukrajina).

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU (CFSP) vznikla v roce 1993 podpisem Maastrichtské smlouvy. Již od počátku evropské integrace byly pokusy o společnou zahraniční politiku, které vyvrcholily podpisem Maastrichtské smlouvy. V následujících letech se CFSP nadále vyvíjela, až se zásadně reformovala přijetím Lisabonské smlouvy. Smlouva ji měla udělat ucelenější a viditelnější a přinesla dvě významné inovace: zřídila post Vysokého představitele EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku a vytvořila Evropskou službu pro vnější činnost (EEAS). Dalším důsledkem smlouvy bylo nahrazení Evropského společenství Evropskou unií, čímž EU získala právní subjektivitu, která jí propůjčila nová práva mezinárodní úrovně. Získáním právní subjektivity mohla EU uzavírat mezinárodní smlouvy a dohody, vstupovat do mezinárodních organizací a účastnit se mezinárodních shromáždění. Smlouva také zřídila post stálého předsedy Evropské rady.

3.1.1 Aktéři CFSP

Jedním z nových aktérů je již výše zmíněný post stálého předsedy Evropské rady, který momentálně vykonává bývalý polský premiér Donald Tusk. Úkolem jeho úřadu je zabývat se otázkami CFSP a reprezentovat EU navenek. Dalším novým aktérem je Vysoký představitel Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku. V současnosti je představitelkou italská politička Federica Mogherini, která nahradila Catherine Ashton. Vysokého představitele jmenuje na dobu pěti let kvalifikovanou většinou Evropská rada se souhlasem předsedy Komise. Jmenování podléhá také schválení Evropským parlamentem. Představitel se stal dle Lisabonské smlouvy klíčovou postavou CFSP, který plní následující úlohy: zastupuje EU navenek v otázkách CFSP; předsedá Radě pro vnější vztahy; vede nově založenou EEAS a zároveň je místopředsedou Komise pro vnější vztahy.⁴ V roli místopředsedy Evropské komise zajišťuje, že vnější činnost EU je jako celek konstantní. Hraje klíčovou roli ve formulaci, přípravě a implementaci CFSP. Předkládá návrhy Radě EU a Evropské radě. Poté

⁴ EUROSOP.CZ (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*.

zajišťuje provádění přijatých rozhodnutí. Představitel předsedá každý měsíc pod hlavičkou Rady pro vnější vztahy zasedání všech 28 ministrů zahraničních věcí členských států EU. Účastní se také zasedání Evropské rady, na nichž předkládá zprávu o zahraničněpolitických otázkách.⁵ Vysoký představitel Unie má za úkol koordinovat a provádět společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Vysoký představitel působí jako moderátor mezi institucemi a členskými státy a jako mediátor dohodnutých východisek v rámci jednání institucí a členských států. Koordinuje svou činnost s dalšími členy Komise – předseda Komise, komisař pro rozvoj, obchod apod. Vysoký představitel také koordinuje rozložení agendy mezi EEAS a jednotlivými generálními ředitelstvími v Komisi.⁶

Evropská služba pro vnější činnost asistuje vysokému představiteli. Samotná EEAS tvoří diplomatický aparát, který je k dispozici vysokému představiteli. Tvoří ho celosvětová síť asi 141 delegací a úřadů. Třetina EEAS je tvořena úředníky z Komise, třetina z generálního sekretariátu Rady a třetina z členských států. Součástí EEAS jsou i delegace EU ve třetích zemích. EEAS by měla kooperovat s diplomatickou složkou jednotlivých členských států EU, Radou EU a Komisí. Dalšími členy EEAS jsou tzv. speciální zástupci EU, kteří jsou rozmístěni v různých regionech celého světa.⁷

Dalším významným aktérem zahraniční politiky EU je Evropská rada. V Evropské radě se scházejí vedoucí představitelé států a vlád 28 členských zemí. Schází se čtyřikrát ročně a definuje zásady a obecné směry, jimiž se bude politika EU v dalším období ubírat. Může se jednat o cíle evropské politiky vůči zemím nebo regionům, či v rámci jednotlivých témat zahraniční politiky. V konkrétních otázkách zeměpisné nebo tematické povahy přijímá Rada EU rozhodnutí, který vymezují společný postoj Unie. Rozhodnutí o společné akci přijme Rada, pokud je zapotřebí operativní činnost. Rada může jmenovat zvláštní vyslance pro určitý region či vyslat vojenskou či policejní misi pod hlavičkou CFSP.⁸ Rada EU tedy patří mezi další aktéry zahraniční politiky EU, je zodpovědná za vytváření a umístování prováděcích opatření.⁹

3.1.2 Nástroje

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU používá ke svému fungování několik nástrojů. Jedním z nich jsou *strategické linie*. Ty se týkají především Evropské rady, která

⁵ EUROPA.EU (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*.

⁶ EUROSOP.CZ (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ EUROPA.EU (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*.

určuje strategické záměry a obecné zásady CFSP na základě jednohlasné shody. Nejsou právně závazné, ale jsou politicky závazné pro členské státy. Implementaci řeší Rada zahraničních věcí.

Rada volí právní nástroje ve formě *rozhodnutí* rady, která v souladu s článkem 25 Smlouvy o EU určuje kroky a stanoviska, která EU podnikne, respektive zaujme. Rozhodnutí se mohou také vztahovat k přípravám realizace rozhodnutí o budoucích krocích a postojích nebo jimi mohou být rozhodnutí vzniklá z konečných úsudků Rady.

Závěry formálně prezentují stanovisko EU k politicky vysoce důležitým záležitostem, krizovým situacím či konfliktům. Mají za úkol vyslat politické signály, zprávy, či požadavky uvedení věcí do pohybu. Evropská rada jedná pouze v případě silného politického signálu. Součástí takových ujednání rady bývají strategické instrukce pro Radu zahraničních věcí.

Mezi další nástroje patří *prohlášení a deklarace*, které lze rozdělit do čtyř skupin. 1. deklarace vysokého představitele jako zástupce EU (před vydáním takové deklarace se musí vysoký představitel shodnout se všemi členskými státy EU), která se vydává většinou v případech, kdy není nezbytná okamžitá reakce nebo nová situace vyžaduje, aby se nejprve zjistilo stanovisko členských států EU, nebo aby byly přizpůsobeny již zavedené postoje EU. 2. prohlášení vysokého představitele: vysoký představitel vydává prohlášení svým vlastním jménem v případě potřeby okamžité reakce na událost či situaci. Stává se tak v případech, kdy není čas zjistit názor všech členských zemí EU. Prohlášení musí být v souladu s dohodnutými postoji EU. 3. prohlášení mluvčího vysokého představitele, které se používá při méně závažných událostech. 4. místní prohlášení EU, které se využívá tehdy, když má situaci či událost pouze územní či regionální význam, k čemuž by bylo prohlášení Bruselu nadbytečné.

Demarše jsou vykonávány na základě instrukcí vysokého představitele delegací EU v příslušné zemi, či členským státem, pokud v dané zemi chybí delegace EU. Dohody na demarších bývá dosaženo na základě vyjednávání komisí oborníků Rady, Politické a bezpečnostní komise či samotné Rady.

Dalším nástrojem je jmenování *zvláštního představitele EU*, jehož funkce je úzce spjata s vysokým představitelem, jelikož jedná na základě jeho mandátu. Zvláštní představitel podává zprávy vysokému představiteli a Politické a bezpečnostní komisi, zároveň může také dělat prezentace o své činnosti před příslušnými regionálními pracovními skupinami. Udržuje také styky s dalšími důležitými světovými a regionálními aktéry. V určitých případech se úloha zvláštního představitele mísí s úlohou předsedy místní delegace EU.

Politický dialog funguje jako nástroj komunikace s nečlenskými státy, kdy jeho účelem je výměna informací a posílení spolupráce. Základy a institucionální struktura politického dialogu jsou ustanoveny dohodami (asociační dohody, o partnerství a spolupráci), společnými deklaracemi či dopisy. Dialog může být veden na různých úrovních (hlavy států, ministři, úředníci,...). Na nejvyšší úrovni zastupuje EU předseda Evropské rady, na úrovni ministrů zahraničí vysoký představitel.

Významným nástrojem zahraniční politiky jsou *restriktivní opatření* neboli *sankce*. Ty ve snaze o dosažení politických cílů uplatňuje EU čím dál tím více. Mohou být uloženy jakékoli fyzické či právní osobě. Sankce musí být přijaty Radou jako součást CFSP a musí zapadat do plánu CFSP definovanému ve článku 24 Smlouvy o EU. Rozlišují se sankce, které EU zavádí samosprávně a mezi těmi, které je povinna zavést na základě usnesení Rady OSN. Balíky sankcí bývají často směsí sankcí EU a OSN. V tom případě EU přijímá rozhodnutí využít již existujících sankcí stanovených OSN a doplnit je o své vlastní.¹⁰

3.1.3 Smluvní vztahy mezi Evropskou unií a třetími zeměmi

Po vstoupení v platnost Lisabonské smlouvy¹¹ získala Evropská unie právní subjektivitu. Může tedy uzavírat smlouvy mezi ní a třetími státy či mezinárodními organizacemi. Jednou z procedurálních změn při sjednávání mezinárodních smluv po LS je, že v případě dohod týkající se výlučně či zejména společné zahraniční a bezpečnostní politiky podává Radě doporučení k zahájení jednání Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. V ostatních případech doporučení vydává Evropská komise. Smlouvy se třetími zeměmi mohou být uzavřeny buď s EU, nebo s EU a členskými smlouvy, v tomto případě se tyto smlouvy nazývají „smíšené“. Existují tři formy smluv – obchodní dohody, dohody o přidružení a dohody o partnerství a spolupráci.¹²

3.1.3.1 Obchodní dohody

Obchodní dohody mezi EU a třetími zeměmi jsou uzavírány v souladu s pravidly Světové obchodní organizace na základě ustanovení článku XXIV Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT). Tyto dohody vznikly za účelem usnadnění vzájemného obchodu mezi aktéry smlouvy. Smluvní strany se zavazují dosáhnout ve vzájemném obchodě vyššího stupně liberalizace ve srovnání s doložkou nejvyšších výhod. Mezi podoby těchto dohod patří celní

¹⁰ BLIŽKOVSKÝ, P., DE ELERA, A. (2014): *Zahraniční politika a diplomacie*.

¹¹ dále jako LS

¹² EUROSOP.CZ (2015): *Smluvní vztahy EU a třetích zemí*.

unie či oblasti volného obchodu. Dohody jsou uzavřeny jak s evropskými státy, které nepatří do EU (např. Andorra, Island, Švýcarsko, Norsko), tak i se státy z ostatních světových regionů (např. Egypt, Izrael, Chile, Mexiko, Jižní Korea).¹³

3.1.3.2 Dohody o přidružení

Dohody o přidružení jsou uzavírány mezi EU a vnějším státem, skupinou států či mezinárodní organizací. Týkají se vzájemných práv a povinností v různých oblastech spolupráce (ekonomická, průmysl, obchod). Existují dva druhy asociačních dohod. Liší se v tom, zda se u daného subjektu předpokládá vstup do samotné EU. Takovou dohodu, u které byl předpoklad vstupu do EU, uzavřela i ČR s tehdejšími ES. Dohody nepředpokládající vstup příslušných subjektů do EU byly uzavřeny například s některými africkými státy. V rámci dohod o přidružení je často tématem vytvoření zóny volného obchodu s průmyslovým zbožím, vytvoření celní unie či dílčí nebo úplné zavedení dalších svobod (pohyb lidí, kapitálu, služeb). Mezi dohody o přidružení patří např. Dohoda o EHS uzavřená mezi EU s členy ESVO (Norsko, Island, Lichtenštejnsko) či Dohody zakládající přidružení mezi EHS a Tureckem apod.¹⁴

3.1.3.3 Dohody o partnerství a spolupráci

Dohody o partnerství a spolupráci uzavřela Evropská unie se zeměmi východní Evropy, jižního Kavkazu a střední Asie. Pomocí těchto dohod usiluje EU o zlepšení celé řady faktorů dané země. Mezi ně můžeme zařadit posílení demokracie či rozvoje hospodářství prostřednictvím spolupráce v celé řadě oblastí a prostřednictvím politického dialogu. Pro zajištění dohledu nad plněním těchto dohod byla zřízena Rada pro spolupráci. V rámci dohod o partnerství a spolupráci byla v roce 2003 zahájena Evropská politika sousedství¹⁵, která má ještě více prohloubit vztahy mezi EU a státy východní Evropy, Kavkazu a navíc i Středomoří, za účelem vytvoření prostoru stability, prosperity a bezpečí. Dohody o partnerství a spolupráci právě stanovují rámec, ve kterém je EPS prováděna. Tyto typy dohod byly uzavřeny např. s Ruskem, Kazachstánem, Arménií, Gruzii či s Ukrajinou.¹⁶

¹³ BUSINESSINFO.CZ (2015): *Preferenční obchodní vztahy EU se třetími zeměmi.*

¹⁴ EUROSOP.CZ (2015): *Smluvní vztahy EU a třetích zemí.*

¹⁵ dále jako EPS

¹⁶ Ibid.

3.2 Vývoj smluvních vztahů mezi EU a Ukrajinou

Vztahy mezi Evropskou unií¹⁷ a Ukrajinou začaly již v 90. letech a vyvíjely se po celých dalších dvacet let. Jako nit se táhne skrze historii vztahů touha Ukrajiny po možnosti přistoupení k EU a naopak nevěle EU k tomu svolit. Tato kapitola se bude zabývat samotnými smlouvami uzavřenými mezi EU a Ukrajinou zároveň s jejich analýzou. Popíše zde jednotlivé smlouvy mezi EU a Ukrajinou, kde u každé smlouvy zanalyzuji, jak se povedlo splnit cíle, které smlouvy stanovily, zda a jaký měly reálný dopad a jak byly přijímány v EU a na Ukrajině. Časové období analýzy bude od 90. let po vypuknutí ukrajinské krize.

3.2.1 Dohoda o partnerství a spolupráci

Po získání nezávislosti v roce 1991 se Ukrajina, dříve přirozený spojenec Ruska, rozhodla orientovat své zahraniční vztahy na západ. Počátky spolupráce EU a Ukrajiny skrze zahraniční smlouvu můžeme datovat do roku 1994, kdy byla podepsána Dohoda o partnerství a spolupráci¹⁸ mezi EU a Ukrajinou. Ratifikační proces této dohody byl ovšem složitý, a proto samotná dohoda vstoupila v platnost až po čtyřech letech v březnu roku 1998. Doba jejího trvání byla stanovena na deset let s tím, že po jejím vypršení bude automaticky prodlužována, pokud se ji jedna ze stran nerozhodne vypovědět.¹⁹ Tato smlouva byla založena na čl. 310 SES, byla tedy konstruována jako dohoda se zemí, u které se nepředpokládá budoucí členství v Unii.²⁰ Co se týče institucionálního uspořádání dohody, dohoda ustanovila společné orgány, v rámci kterých se bude spolupráce realizovat. Mezi tyto orgány patřila Rada partnerství a spolupráce, která se měla pravidelně scházet na úrovni ministrů, EU přitom byla zastoupena Trojkou a dále k jednotlivým oblastem byly zřízeny výbory a podvýbory.²¹ Samotná dohoda měla čtyři základní cíle: nastolit rámec pro politický dialog s cílem rozvinout úzké politické vztahy, podpořit obchod, investice a harmonické ekonomické vztahy a podpořit jejich udržitelný rozvoj, poskytnout základ pro vzájemně výhodnou ekonomickou, sociální, finanční, vědeckou a kulturní spolupráci a podpořit snahy Ukrajiny konsolidovat její demokracii a rozvinout její ekonomiku včetně dokončení jejího přechodu k tržní ekonomice.²²

¹⁷ dále jako EU

¹⁸ dále PCA

¹⁹ ŠTĚRBA, V. (2006): *Evropská unie a Ukrajina*.

²⁰ PECHÁČEK, Š. (2005): *Evropská unie a Ukrajina*.

²¹ ŠTĚRBA, V. (2006): *Evropská unie a Ukrajina*.

²² PCA 1998

Smlouva PCA pro Ukrajinu znamenala především to, že se rozhodla směřovat svoji politikou na západ. Smlouva byla komplexní a měla řešit řadu faktorů, od demokratického vládnutí, přes tržní hospodářství, obchod až ke kulturní spolupráci. Cílem bylo konsolidovat Ukrajinu jako takovou a podpořit její přeměnu v zemi příbuznou těm na západě Evropy nejen co se týče obchodu a ekonomiky, ale zároveň i v rámci rozvíjení demokracie a dobrého vládnutí. Podepsáním Dohody tedy Ukrajina potvrdila svůj kladný vztah k společným hodnotám sdílených s EU a zároveň tím podpořila strategii EU zacílenou na zvyšování stabilizace regionu a bezpečnosti v jejích ekonomických, komerčních a energetických projektech. Dohodou ale na druhou stranu popudila dalšího důležitého hráče v regionu, kterým je Rusko, které považuje Ukrajinu za oblast svého bezprostředního zájmu, a proto její směřování na západ sledovalo s nelibostí.²³ Také zde byl nedostatek skutečných důkazů, že závazky vycházející z PCA měly skutečný dopad v domácí politice Ukrajiny a to především z důvodu absence reformy státního aparátu. Důležitou roli hrál také fakt, že priority stanovené dohodou nebyly dostatečně monitorovány a implementovány jak ze strany Ukrajiny, tak ze strany EU.²⁴ Přestože dle PCA bylo prosazení demokratického vládnutí základní prvek Dohody, samotná Dohoda nepředložila žádné účinné mechanismy či nástroje k prosazení těchto úkolů, a tudíž výsledkem byla pouze politická deklarace, která postrádala jak přesnou vizi, tak konkrétní instrumenty.²⁵

3.2.2 Společná strategie pro Ukrajinu

Společná strategie pro Ukrajinu byla smlouva, která následovala rok po Dohodě o partnerství a spolupráci a byla přijata Evropskou radou 11. 12. 1999. Plná implementace této strategie byla považována za prerekvizitu pro úspěšnou integraci Ukrajiny do evropské ekonomiky. EU si v této smlouvě stanovila tři hlavní cíle:

1. Podpora demokratické a ekonomické tranzice na Ukrajině.
2. Zajištění stability a bezpečnosti a čelení společným výzvám na evropském kontinentě.
3. Podpora pro zesílení spolupráce mezi EU a Ukrajinou v kontextu rozšíření EU.^{26,27}

²³ BARATA, P. (2014): *Ukraine, EU and Russia: Soft power versus realpolitik?*

²⁴ WOLCZUK, K. (2009): *Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy.*

²⁵ PODAGELYTĚ, V. (2010): *Democracy beyond the Rhetoric and the Emergence of the „EU Prince“: The Case of EU-Ukrainian Relations.*

²⁶ bod č. 3 byl hlavně kvůli společným hranicím Ukrajiny se zeměmi, které tehdy aspirovaly o členství v EU (ECCS 1999).

²⁷ ECCS 1999

Mezi další cíle strategie patřila spolupráce v oblasti životního prostředí, energetiky a jaderné bezpečnosti či spolupráce v oblastech spravedlnosti a vnitra. EU si stanovila za cíl, že pro implementaci těchto cílů mají být použity všechny dostupné prostředky. Hlavním nástrojem pro implementaci strategie je PCA a od února 2005 Akční plán v rámci Evropské politiky sousedství. Strategie měla Ukrajinu podporovat především skrze nástroj TACIS.²⁸

Evropská unie brala podepsání Společné strategie pro Ukrajinu jako deklaráci aspirace Ukrajiny, která si tím zvolila proevropskou volbu, tedy podobně jako v případě PCA. EU se tím také zavázala, že bude spolupracovat s Ukrajinou na národní, regionální i místní úrovni v podpoře úspěšné politické a ekonomické transformace Ukrajiny.²⁹ Tato spolupráce na mnoha úrovních měla usnadnit další sblížování EU s Ukrajinou. Na jedné straně však stála deklaráce cílů, na druhé jejich provedení. Ukrajina byla z implementace Společné strategie zklamaná a tvrdila, že nedošlo k naplnění očekávání, které sebou smlouva nesla navzdory skutečnosti, že byla speciálně navržena pro vztahy se zeměmi, o které má EU silný zájem. Za základní chyby v implementaci Ukrajina označila nedostatek koordinace a kontinuity. Jako jedno z vysvětlení může být, že implementaci měly na starosti státy, které momentálně předsedaly Radě EU, žádný z nich však nebral otázku implementace jako jedno ze svých stěžejních témat (s výjimkou Švédska). Pro Ukrajinu navíc nebylo jasné, jak Strategie prohloubí vzájemné vztahy nad rámec PCA. EU navrhla strategii pro to, aby zavedla odlišný přístup pro postsovětské země. V praxi však implementace odrážela obecné slabosti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Za nejdůležitější fakt, co si Ukrajina ze Strategie odnesla, můžeme označit následující poznatek. Strategie pro Ukrajinu signalizovala, že ačkoliv byla Ukrajina pro EU údajně důležitým strategickým partnerem (uzavřela s ní smlouvu), nebyla dostatečně důležitá na to, aby získala záruku větších a hlubších závazků. Pro některé osoby na Ukrajině to ukázalo geopolitický a civilizační rozdíl, který EU udělala mezi dřívějšími satelity Sovětského svazu a postsovětskými státy.³⁰³¹

3.2.3 Politika sousedství a Akční plán EU-Ukrajina

Důležitou pobídkou pro změnu dosavadních vztahů EU-Ukrajina byla tzv. Oranžová revoluce, která proběhla v roce 2004, a po které se k vládě dostali politici, kteří zamýšleli nabrat výrazně proevropský kurz. Ukrajina byla „nejhlásitější“ stát v sousedství EU, který

²⁸ ŠTĚRBA, V. (2006): *Evropská unie a Ukrajina*.

²⁹ ECCS 1999

³⁰ S výjimkou zemí v Pobaltí.

³¹ WOLCZUK, K. (2003): *Ukraine's Policy towards the European Union: A Case of „Declarative Europeanization“*.

zdůrazňoval svoji touhu po připojení k EU.³² Na základě tzv. country reportu vypracovala Komise návrh akčního plánu spolupráce pro Ukrajinu. Ten byl schválen 21. 2. 2005 Radou pro partnerství a spolupráci.³³ Akční plán představený v roce 2005 přinesl novinku při jednání s Ukrajinou, kdy tento plán byl vypracován čistě pro ni a považoval Ukrajinu za autonomního hráče v evropské geopolitické politice, čímž opustil dřívější přístup, který měl na prvním místě zájmy spojené s Ruskem.³⁴ Akční plán³⁵ byl nástrojem EPS, která vznikla jako reakce na rozšíření EU v roce 2004 a měla za cíl vytvořit pás sousedských zemí, které by těžily z výhod rozšíření. EPS vznikla, aby zamezila vytvoření nových dělících linií mezi nově rozšířenou EU a jejími sousedy a nabídla jim šanci účastnit se různých aktivit EU skrze větší politickou, bezpečnostní, ekonomickou a kulturní spolupráci.³⁶ Zavedení spolupráce v rámci EPS bylo podmíněno dodržováním sdílených hodnot (CC ENP 2004). Na rozdíl od klasické zahraniční politiky států, která je orientovaná spíše na cíle krátkodobé, počítá EPS s cíli dlouhodobými.³⁷ AP patří mezi dohodu s malým „d“, kdy jsou stanoveny prioritní oblasti spolupráce a dílčí cíle, jichž by obě strany chtěly dosáhnout, čas a skutečná realizace pak už ale záleží pouze na těchto stranách. Implementace AP se měla realizovat v rámci institucí ustanovených PCA a časový rámec AP byly tři roky. Prioritními oblastmi AP byly: stabilizace institucí, demokratických procesů a vlády zákona, zajištění demokratického průběhu prezidentských a parlamentních voleb, zajištění svobody médií a svobody slova, spolupráce v oblasti odzbrojení a neproliferace zbraní, spolupráce ve společném sousedství, přistoupení Ukrajiny k WTO, postupné odstraňování netarifních bariér pro obchod, reforma daní, uzavření dohod o zjednodušení vízového styku a přibližování ukrajinské legislativy k unijnímu *acquis*.³⁸

Za výrazný úspěch AP lze považovat uskutečnění vstupu Ukrajiny do WTO. Jinak se však implementace AP považuje spíše za neúspěšnou. Už od počátku byla EPS pro Ukrajinu zklamáním z důvodu, že se v něm nehovořilo o možnosti přistoupení Ukrajiny k EU. Zároveň však si Ukrajina uvědomovala, že bez úspěšné implementace AP její budoucí přístup nebude možný vůbec, a proto s ním souhlasila.³⁹ Celkově je však AP hodnocen opět spíše jako neúspěšný, jak ze strany EU, tak ze strany Ukrajiny. Brusel kritizoval Ukrajinu z nedostatku

³² LINKEVIČIUS, L. (2008): *The European Union Neighbourhood Policy Towards Ukraine*.

³³ PECHÁČEK, Š. (2005): *Evropská unie a Ukrajina*.

³⁴ GIUSTI, S.; PENKOVA, T. (2012): *Ukraine and Belarus: Floating between the European Union and Russia*.

³⁵ dále jako AP

³⁶ CASIER, T. (2012): *European Neighborhood Policy: Living Up to Regional Ambitions?*

³⁷ Ibid.

³⁸ ŠTĚRBA, V. (2006): *Evropská unie a Ukrajina*.

³⁹ LINKEVIČIUS, L. (2008): *The European Union Neighbourhood Policy Towards Ukraine*.

pokroku směrem k ekonomickým a politickým transformacím a kvůli bezpečnostním hrozbám (organizovaný zločin, jaderná bezpečnost, pašování drog), implementace se navíc zpomalila kvůli politické nestabilitě v roce 2006.⁴⁰ Kritika z pohledu Ukrajiny se soustřeďovala i na samotný princip vzniku EPS. Ta dle kritiky vznikla kvůli podpoře stability a bezpečnosti spíše než kvůli propagování ideálů a hodnot EU. Stejně tak EU měla zájem o Ukrajinu spíše z pragmatických důvodů jako využití její strategické polohy či kvůli zabezpečení dodávek energie zemím EU z Ruska, které putují právě přes Ukrajinu.⁴¹ Za hlavní důvod faktického neúspěchu AP lze považovat již výše zmíněná absence příslibu přistoupení k EU ve smlouvě. Adopcí AP sice byl nastartován proces přijímání reforem, což bylo zlepšení od situace před rokem 2005, ale na druhou stranu byl samotný transformační účinek pomalejší než v zemích, které měly členství v EU přislíbené. Tuto myšlenku potvrzuje fakt, že EPS měla na Ukrajině posilující dopad spíše na státní administrativu, než na politiky, zatímco v zemích, které měly perspektivu přistoupení k EU, byli hlavními partnery EU právě aktéři politiky.⁴² AP tedy vedl ke změně v částech státní administrativy (především těch spojených s agendou evropské integrace).⁴³ AP však byl nedostatečný v přípravě Ukrajiny pro bližší ekonomickou spolupráci s EU, natož aby měl viditelné dopady na zlepšení politické a ekonomické situace na Ukrajině.⁴⁴ Rozsah a tempo změn vyplývajících z AP byl tedy pomalý a necelistvý. Ačkoliv se tedy EU pokusila skrze EPS a AP situaci na Ukrajině ovlivnit, z různých důvodů však tyto nástroje téměř žádný skutečný transformační vliv na zemi neměly.

3.2.4 Východní partnerství a Asociační dohoda⁴⁵

Projekt Východního partnerství je původně polsko-švédská iniciativa. Má jít o další stupeň při sbližování EU a členy EPS. Jeho cílem je posílit východní dimenzi EPS. Jednou z příčin vzniku Východního partnerství byla obava ze vzniku tzv. dvourychlostní Evropy a následné možné nestability poté, co část států ze střední a východní Evropy vstoupila do EU a

⁴⁰ Ibid., srov. EECC 2010

⁴¹ PODAGELYTĚ, V. (2010): *Democracy beyond the Rhetoric and the Emergence of the „EU Prince“: The Case of EU-Ukrainian Relations*, LINKEVIČIUS, L. (2008): *The European Union Neighbourhood Policy Towards Ukraine*.

⁴² WOLCZUK, K. (2009): *Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy*

⁴³ I to však lze považovat za malé vítězství, protože to bylo poprvé, kdy AP podpořil změny na Ukrajině, a někteří aktéři, v našem případě státní administrativa, mu odpověděli (WOLCZUK, K. (2009): *Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy*).

⁴⁴ RAZMKOV 2007 (2007): *Ukraina–EC: Vid Planu Diy Do Posylenoi Uhody*.

⁴⁵ dále jako VP a AD

část naopak ne.⁴⁶ Komise představila návrh VP v prosinci 2008. Státy účastníci se VP mohou v závislosti na postupu demokratických reforem s EU uzavřít asociační dohody nové generace, které jim umožní větší integraci do struktur EU a dále umožní zjednodušení vízových procedur a posílení spolupráce v energetické bezpečnosti.⁴⁷ Východní partnerství zahrnuje problematiku demokracie, dobrého vládnutí a stability, ekonomické integrace a konvergence s politikami EU, energetické bezpečnosti a kontaktu osob.⁴⁸ Samotná AD má umožnit vzájemný přístup na trhy EU a prohloubit zóny volného obchodu. Kromě ekonomických výhod má však být součástí AD i sdílení společných hodnot, tedy budování demokracie, právního státu a dodržování lidských práv. AD mají zároveň sloužit jako motivační impulz, který pomůže k dokončení reforem a implementaci nezbytných opatření legislativního charakteru.⁴⁹ AD tedy výrazně přesahuje ostatní předchozí smlouvy, přináší závazná pravidla a je komplexní, jelikož zahrnuje všechny oblasti společného zájmu. Je tedy první dohodou, která nastoluje politické sdružení mezi EU a zeměmi VP, a která nemá žádný precedent ve svém rozsahu či počtu sektorů, které pokrývá. Podepsání AD by byl nezvratný krok pro zahraniční politiku Ukrajiny a znamenal by definitivní posun v geopolitické a ekonomické orientaci země a vymanění se z vlivu Ruska. Zároveň by smlouva představovala demonstraci závazku obou stran pro společnou budoucnost a společnou cestu.⁵⁰

Zpočátku oficiální zprávy hodnotily implementaci VP poměrně optimisticky, což však zcela neodráželo skutečnost. Ukrajina v plnění mnoha závazků zaostávala, navíc politický vývoj Ukrajiny rozhodně nebyl poklidný⁵¹ a Ukrajina za něj byla výrazně kritizována. VP jako takové bylo kritizováno podobně jako předchozí EPS – dávalo jen malý potenciál ke stimulování změny na Ukrajině a postrádá, jako předchozí smlouvy, to nejdůležitější – perspektivu přístupu k EU; nenabízí žádnou koordinaci, žádné adekvátní zdroje a žádný směr. VP spoléhalo na nástroje politiky rozšíření bez možnosti přistoupení, což zapříčinilo její slabost v transformačních snahách. Problém byl však i v samotné Ukrajině. Přestože o společném trhu s EU se vyjednávalo již od roku 2008, proces čelil obtížnostem, jelikož některé zájmy části ukrajinského parlamentu šly přímo proti liberalizaci ukrajinského trhu, a tudíž se nechtěly vázat k některým částem EU *acquis*. Kritika VP nejčastěji trvá na silnější

⁴⁶ CASIER, T. (2012): *European Neighborhood Policy: Living Up to Regional Ambitions?*

⁴⁷ EUROACTIV.CZ (2013): *Evropská politika sousedství*.

⁴⁸ EEAS 2015

⁴⁹ KUČHYŇKOVÁ, P. (2012): *Asociační dohoda*.

⁵⁰ SPILIOPOULOS, O. (2014): *The EU-Ukraine Association agreement as a framework of integration between the two parties*.

⁵¹ Spory mezi novým prezidentem Janukovičem a Tymošenkovou ústící k soudnímu procesu proti bývalé premiérce (JARABIK, B., SHAPOVALOVA, N. (2012): *The EU and Ukraine: hapless but not hopeless*).

politizaci projektu, diferenciaci přístupu k jednotlivým třetím zemím a silnějším zapojením členských států.⁵² AD také nenaplnila svá očekávání a vedla dokonce k velice závažným změnám na Ukrajině. Jako prerekvizita pro její přijetí měla být implementace strukturálních reforem, reforma voleb a nezávislost mezi legislativou, exekutivou a soudnictvím. Opět při tom ovšem bylo zmíněno, že naplnění těchto podmínek nezaručuje možnost přijetí do EU.⁵³ Na summitu VP ve Vilniusu v listopadu 2013 chtěla EU zrevidovat proces integrace s partnerskými státy a měla zde být podepsána AD s Ukrajinou. To ovšem Janukovyč, navzdory veřejně proklamovaným ukrajinským ambicím a snahám o přiblížení se EU, odmítl. Následovaly masivní protesty v Kyjevě a vypuknutí ukrajinská krize. Nepodepsání AD ukázalo na slabosti režimu na Ukrajině.

3.2.5 Shrnutí

Vztahy EU a Ukrajiny se vyvíjely již od devadesátých let a za tu dobu bylo mezi těmito aktéry uzavřeno množství smluv. Většina se jich týkala stejných záležitostí – strukturálních reforem, přechodu k tržní ekonomice, obchodní spolupráce, dodržování lidských práv či problematikou voleb. Pokud zhodnotíme analýzu jednotlivých smluv, nezbyvá než konstatovat, že ač smlouvy jistý dopad měly, celkově však situaci na Ukrajině diametrálně nezlepšily, respektive nebyly naplněny hlavní cíle smluv, s výjimkou dílčích úspěchů, jako bylo například přistoupení Ukrajiny k WTO. Za jeden z hlavních důvodů, proč smlouvy nebyly naplněny, můžeme jednoznačně označit absenci příslibu možného členství Ukrajiny v EU. Pokud by takový příslib byl, Ukrajina by měla větší chuť a vůli smlouvy dodržet a naplnit. I bez příslibu členství dávala EU Ukrajině lákadla, díky kterým mělo smysl smlouvy naplňovat, žádné z nich se však nevyrovnalo samotnému příslibu členství. Celkově se tedy dá „příběh vztahů“ EU a Ukrajiny označit za příběh ztracených příležitostí pro EU, aby posílila demokracii na Ukrajině. Za velice důležitý okamžik musíme považovat vývoj situace po Oranžové revoluci, kdy EU byla vnímána jako konsolidující faktor jak uvnitř společnosti, tak i mezi hlavními politickými silami.⁵⁴ Zde byla velká příležitost pro EU posílit ukrajinské budování demokracie.

⁵² BOONSTRA, J.; SHAPOVALOVA, N. (2010): *The EU's Eastern Partnership: One year backwards*; KORESTELOVA, E. (2011): *The Eastern Partnership Initiative: A New Opportunity for Neighbours?*; VLASÁK, J. (2014): *Reakce EU na krizi na Ukrajině a budoucnost Východního partnerství*.

⁵³ CCU 2012

⁵⁴ PODAGELYTÉ, V. (2010): *Democracy beyond the Rhetoric and the Emergence of the „EU Prince“: The Case of EU-Ukrainian Relations*.

Lze zde zmínit koncept „transformative power⁵⁵“ EU. Díky nástrojům a příslibům, které Evropská unie při jednání s ostatními zeměmi má, může svou vlastní politikou významně ovlivnit politiku a podpořit reformy dané země. Tento „tlak zvenčí“ však musí být dostatečně podporován snažením zevnitř země. Nejsilnější TP Evropské unie na dění na Ukrajině byla během rozhodovací fáze, zda otevřít či neotevřít přístupová jednání. Poté co bylo odmítnuto možné členství, TP EU vůči Ukrajině klesla a měla pouze limitovaný dosah na ukrajinské politické elity a reformní proces zejména proto, že kvůli politickému režimu na Ukrajině a vágní zahraniční politice EU, byly náklady související s dodržováním požadavků EU příliš vysoké, zatímco nedodržení nestálo nic.⁵⁶ Nebyl zde využit potenciál „transformative power“, kterou Evropská unie má, především kvůli absenci možného budoucího členství. Odpověď EU na ukrajinská očekávání byla nedostatečná, EU ve své roli selhala a v následujících letech se to potvrdilo skrze pokračující politickou krizi na Ukrajině, nabrání směru k Rusku až k samotnému vypuknutí ukrajinské krize.

⁵⁵ Dále jako TP

⁵⁶ SOLONENKO, I. (2010): *The EU's „transformative power“ towards the Eastern neighbourhood: the case of Ukraine.*

4. Vývoj a průběh ukrajinské krize

Počátky ukrajinské krize lze nalézt již mnoho let před jejím samotným vypuknutím. Jsou s ní spojené např. události Oranžové revoluce z roku 2004 a především následného rozčarování ve společnosti z vývoje země, či změna orientace země ze západu na východ za doby působení prezidenta Janukovyče. Tato kapitola se však bude zabývat událostmi bezprostředně související s vypuknutím, eskalací a následného průběhu ukrajinské krize v časovém horizontu od listopadu 2013 po konec srpna 2016.

4.1 Počátek krize

Událost, která zažehla krizi, se stala na summitu v litevském Vilniusu. Zde měl úřadující ukrajinský prezident Viktor Janukovyč podepsat asociační dohodu s EU, která by, jako klíčová součást Východního partnerství, znamenala bližší politické a ekonomické vazby mezi EU a Ukrajinou.⁵⁷ Janukovyč však dohodu podepsat odmítnul, i přesto že podepsání této dohody bylo jedním ze slibů v jeho prezidentské kampani. Zveřejnění prezidentova stanoviska vyvolalo na Ukrajině obecné rozhořčení, které se ještě zvětšilo poté, co ozbrojené síly použily násilí proti protestujícím na hlavním kyjevském náměstí Majdan.⁵⁸ Koncem měsíce se zde shromáždilo na sto tisíc lidí, kteří požadovali odstoupení prezidenta. Při následné akci represivních složek bylo použito hrubé síly včetně střelby do protestujících, která měla za následek i ztráty na životech; zároveň je třeba říci, že cílem útoků se stali i samotní policisté.⁵⁹ Velkou roli při protestech hrály sociální sítě, díky nimž bylo možné rychle sdílet informace nejen mezi protestujícími, ale i médii, jak domácími, tak světovými.⁶⁰ Protesty pokračovaly, docházelo i k záboru úředních budov demonstranty.

4.2 Krymská krize

Koncem února 2014 byl prezident Janukovyč sesazen parlamentem ze své funkce a místo něho byl jmenován jako prozatímní prezident Oleksandr Turčynov, který vytvořil prozatímní vládu. Tato vláda byla uznána jak Evropskou unií, tak Spojenými státy, Rusko ji však považovalo za nelegitimní a bralo ji pouze jako následek státního převratu.⁶¹ Rusko začalo hrát v konfliktu svou roli. Začalo narůstat napětí mezi obyvateli především v ruský mluvících oblastech, jejichž obyvatelé nesouhlasili s novou kyjevskou vládou. Situace se

⁵⁷ LILEI, S. (2015): *The Ukraine crisis: a multidimensional analysis in China*.

⁵⁸ SURZHKO-HARNED, L. (2015): *Introduction: The Ukrainian Crisis*.

⁵⁹ FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*.

⁶⁰ SURZHKO-HARNED, L. (2015): *Introduction: The Ukrainian Crisis*.

⁶¹ TURKINA, E. (2015): *Russia-Ukraine Crisis: Value-based and generational perspective*

zhoršila na začátku března, kdy se začala objevovat střelba mezi proruskými a proukrajinskými obyvateli.⁶² Již koncem února začaly střety na Krymském poloostrově. Rusko začalo podporovat místní pro ruské separatisty, kdy tvrdilo, že pouze brání lidská práva Rusů a jiných menšin v oblasti.⁶³⁶⁴ Objevili se zde muži v černých neonačených uniformách, kteří okupovali klíčové budovy. Obvinění, že jsou to příslušníci ruské armády, prezident Ruské federace Vladimir Putin popřel. Krymský parlament se v reakci na události v Kyjevě rozhodl rozpustit krymskou vládu a uspořádal referendum o krymské autonomii. Tématem referenda bylo, zda se obyvatelé chtějí připojit k Rusku. Jeho výsledky dopadly pro odtržení se od Ukrajiny, kdy pro odtržení bylo 96,7% účastníků referenda. Putin výsledky přijal a anektoval Krym do Ruské federace.⁶⁵ Výsledek referenda naopak nebyl uznán Ukrajinou, EU a USA.⁶⁶ Ukrajinská vláda v reakci na anexi Krymu podepsala politické kapitoly asociační dohody s EU a zúčastnila se cvičení NATO v Bulharsku.

4.3 Vypuknutí separatistického konfliktu

Následné protesty v oblastech Doněcka a Luhanska prosazující autonomii přerostly v ozbrojený separatistický konflikt s ukrajinskou vládou.⁶⁷ Separatisté na východě Ukrajiny obsadili veřejné budovy v Doněcku, Luhansku a Charkovu. Následně vyhlásili Doněckou republiku a volali po referendu požadující připojení k Rusku. Referendum proběhlo 11. května. Dle výsledků se obyvatelé rozhodli pro nezávislost. Referendum však bylo uznáno pouze Ruskem. Ukrajina i státy EU ho berou i kvůli chaosu při hlasování jako nelegitimní. Rusko zároveň vydalo prohlášení, které signalizovalo, že nemá v úmyslu východ Ukrajiny anektovat, jako v případě Krymu. Mezitím probíhaly střety v zasažených oblastech. Prezident Turčynov zakázal separatistické aktivity. Přesto tzv. doněcká republika vyhlásila vytvoření Lidové armády. Následovaly střety v městě Oděsa a násilí se šířilo po celém Donbassu. Turčynov vydal dekret povolující operace speciálních jednotek na východě Ukrajiny.⁶⁸ Střety

⁶² FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*.

⁶³ Vladimir Putin během projevu v Dumě 18. března 2014 popsal ruskou pozici tím, že Rusko brání zájmy Rusů i mimo vlastní zemi ve jménu etnických, historických a náboženských vazeb (BALFOUR, R. (2014): *Will Crimea herald a new post-cold War era world?*).

⁶⁴ ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU*.

⁶⁵ V anexi Krymu hrálo klíčovou roli město Sevastopol a jeho strategicky velice významná poloha na břehu Černého moře a v zásadě i strategický význam celého poloostrova (SKALAMERA, M. (2015): *The Ukraine crisis: the neglected gas factor*).

⁶⁶ 15. března 2014 kvůli vetu Ruska neprošla rezoluce Rady bezpečnosti OSN iniciovaná USA, která odmítala uznat krymské referendum. Tato rezoluce měla znovu potvrdit ukrajinskou suverenitu, nezávislost, jednotu a územní celistvost (ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU*).

⁶⁷ FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*; TURKINA, E. (2015): *Russia-Ukraine Crisis: Value-based and generational perspective*

⁶⁸ FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*.

přinesly těžké ztráty na životech, devastaci infrastruktury a hromadné porušování lidských práv; v zásadě zde začala probíhat občanská válka mezi ukrajinskou vládou a separatistickými silami samozvaných republik oblasti Doněcka a Luhanska.⁶⁹

4.4 Pád letadla malajsijských aerolinek

Na konci května byl v prvním kole zvolen novým ukrajinským prezidentem Petro Porošenko, který získal 56 procent hlasů. Porošenko patří mezi zastánce evropské integrace. V nástupní řeči označil za hlavní prioritu ukončení války. Zároveň také řekl, že Ukrajina nikdy neuzná anexi Krymu. Na druhém místě se 13 procenty hlasů skončila bývalá premiérka Julia Tymošenková. Na východě země ovšem volby provázely problémy, kdy se místní separatisté snažili znemožnit volbu a tím snížit legitimitu voleb.⁷⁰ Nejdůležitější událostí v červenci 2014 se stalo sestřelení civilního letadla Malajsijských aerolinek 17. července 2014 nad východní Ukrajinou na cestě z Amsterdamu do Kuala Lumpur. Všech 298 lidí na palubě zahynulo, 2/3 z nich byli občané Nizozemska.⁷¹ Letadlo bylo sestřeleno protiletadlovou raketou a podezření okamžitě padla na proruské separatisty. Dva roky po incidentu mezinárodní vyšetřovací tým potvrdil, že balistický systém Buk pocházel z Ruska, a že raketa byla prokazatelně vystřelena z prostoru ovládaného separatisty. Ukrajinská vláda vydala prohlášení, že fakt, že systém pocházel z Ruska, je důkazem o přímém podílu Ruska. Rusko na to reagovalo tvrzením, že důkazy byly podvržené.⁷² Událost měla velký ohlas na celém světě. Zapříčinila dokonce změnu postojů některých zemí k ukrajinské krizi a zpřísnění sankcí EU vůči Rusku.

4.5 Protiruské sankce

Právě sankce vůči Rusku patřily mezi hlavní nástroje, pomocí kterých se EU a USA účastnily (a účastní) krize na Ukrajině. Pro představitele západu byla krize zažehnuta především ruskou intervencí do mezinárodních vztahů Ukrajiny skrz anexi Krymu a podpory separatistů v Donbasu.⁷³ Evropská služba pro vnější činnost uvrhla ekonomické sankce a restriktce vůči Rusku. Sankce EU a USA se zaměřily na klíčové sektory ruské ekonomiky, které jsou úzce spojeny s vládnoucí elitou. Jejich součástí bylo pozastavení hovorů o vize

⁶⁹ SURZHKO-HARNED, L. (2015): *Introduction: The Ukrainian Crisis*.

⁷⁰ TELEGRAPH.UK (2014): *Ukraine election: Petro Poroshenko declares victory in vote marred by violence and intimidation*.

⁷¹ Tato událost se mj. stala okamžikem změny postoje Nizozemska k protiruským sankcím (viz níže).

⁷² VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine*.

⁷³ IDNES.CZ (2016): *Boeing nad Ukrajinou sestřelil Buk přivezený z Ruska, potvrdila komise*.

⁷⁴ WOLFF, T. (2015): *The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis*.

styku a nové dohodě EU-Rusko. Většina EU-ruských programů spolupráce byla také pozastavena. Proti Rusku byly podniknuty cílené kroky v oblastech zahrnujících přístup na kapitálový trh, obranu, byl zakázán export dual-use vojenského materiálu do Ruska a byly zrušeny budoucí vojenské kontrakty mezi EU a Ruskem. Zatímco největší producent plynu na světě Gazprom nebyl sankcemi postižen, byly uděleny sankce na export některých technologií a služeb pro těžbu ropy do Ruska.⁷⁵ Navíc Evropská investiční banka a Evropská banka pro obnovu a rozvoj pozastavila podepsání nových finančních operací v Rusku. Na Krymu vstoupil v platnost obchodní a investiční zákaz, čímž bylo podtrženo neuznání anexe Krymu Evropskou unií. Navíc mnoho osob v Rusku, východní Ukrajině a Krymu obdrželo zákaz cestování a jejich konta byla zmražena.⁷⁶ Sankce byly přímo namířeny i na organizace a jednotlivce blízké prezidentu Vladimíru Putinovi. Moskva oplatila sankce vyhlášením embarga na dovoz potravin z USA, EU, Austrálie, Kanady a Norska a export energie, čímž chtěla vytvořit politický tlak na členské státy EU z východní a střední Evropy a státy závislé na ruském plynu. Jak bylo již výše poznamenáno, sankce byly nadále zpřísněny po útoku na malajsijské letadlo. Ty začaly platit v srpnu 2014. Vlastní protiruské sankce schválila i Ukrajina.⁷⁷

Mezi další sankce patřilo pozastavení ruského volebního práva v Radě Evropy v dubnu 2014, kdy ruská delegace nemohla volit soudce Evropského soudu pro lidská práva či generálního sekretáře Rady Evropy. Rusové také nemohli poslat své pozorovatele při volbách v jiných zemích. Jako odpověď Rusové stáhli své zástupce v Radě. Ukrajinská krize hrála roli i na mezinárodním setkání lídrů G7 ve Varšavě, kam poprvé po 17 letech nebylo pozváno Rusko.⁷⁸

4.6 Mírová jednání

V průběhu konfliktu se objevily snahy nastolit příměří. V dubnu 2014 v Ženevě se sešli ministři zahraničí Ruska, Ukrajiny, USA a EU, aby prodiskutovali možná řešení krize na východní Ukrajině. Na tomto setkání byla podepsána dohoda o deeskalaci napětí a obnovení bezpečnosti všem obyvatelům země. Bylo vydáno společné prohlášení, kde byly odsouzeny všechny typy extrémismu, rasismu a náboženské nesnášenlivosti včetně antisemitismu. Toto prohlášení však nastolení míru a stability v oblasti nepřineslo.⁷⁹ Na konci srpna 2014 se sešli

⁷⁵ ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU*.

⁷⁶ EEAS (2015): *EU relations with Russia*.

⁷⁷ EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v srpnu 2014*.

⁷⁸ EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v červnu 2014*.

⁷⁹ ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU*.

na jednání v Minsku prezident Porošenko, prezident Putin, zástupce EU Catherine Ashtonová a prezident Kazachstánu Nursultan Nazarbajev. Účelem jejich schůzky byl mírový plán Porošenka, který byl všemi zúčastněnými přijat. Zároveň však Putin dodal, že jeho země není stranou konfliktu a tudíž příměří s povstalcí na východě Ukrajiny si musí vyřešit Kyjev sám.⁸⁰ O několik dní později se v Minsku uskutečnila další jednání, tentokrát mezi zástupci Ukrajiny, Ruska a OBSE. Zde se opět dohodli na příměří na východní Ukrajině. Jednání se navíc zúčastnili i zástupci proruských separatistů. Jednatelé uzavřeli dvanáctibodovou dohodu týkající se kromě klidu zbraní i decentralizace moci, či řešení humanitární krize na Donbase. Hned následující den však byly hlášeny přestřelky.⁸¹ Ačkoliv byly tzv. minské dohody podporovány i ruskou stranou, dohodnuté příměří bylo v příštích dnech a týdnech porušováno oběma stranami konfliktu. 19. listopadu německý ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier navštívil Ukrajinu a Moskvu, aby prodiskutoval možnosti obnovení dialogu mezi válčícími stranami konfliktu. Chtěl navrhnout možné cesty vedoucí k uklidnění konfliktu a navrhnout setkání EU a Euroasijské ekonomické unie. I tato snaha o příměří však selhala.⁸²

Další pokus o příměří nastal opět v Minsku, 12. února 2015. Na jednání představitelů Ruska, Ukrajiny, Francie, Německa a proruských separatistů byla podepsána 13-ti bodová mírová dohoda, označovaná jako Minsk II, která měla zajistit např. okamžité příměří, stažení všech těžkých zbraní, zvláštní režim v Donbasu, výměnu zajatců, či ukrajinskou kontrolu nad hranicemi s Ruskem v celé zóně konfliktu. Dodržování dohody Minsk II také byla podmíněna doba trvání sankcí EU vůči Rusku. Příměří mělo začít platit od 15. února 00:00 hod. I po podepsání dohod však nadále pobíhaly těžké boje, soustředily se především na dopravní uzel u města Debalceve, kde se dostalo do obklíčení několik tisíc ukrajinských vojáků. Město nakonec útoku separatistů podlehl.⁸³ Ani mírová dohoda Minsk II tedy nebyla dodržována.

4.7 Další průběh krize

Významnou událostí pro Ukrajinu se stalo odsouhlasení asociační dohody mezi EU a Ukrajinou Evropským parlamentem a ukrajinskou Verchovnou radou. Následně musela dohoda projít ratifikačním procesem ve všech členských zemích EU. Ve 27 členských zemí byla AD ratifikována, v Nizozemsku však občané v referendu 60% hlasů asociační dohodu

⁸⁰ EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v srpnu 2014.*

⁸¹ EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v září 2014.*

⁸² ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU.*

⁸³ TELEGRAPH.UK (2015): *Ukraine peace deal: what was agreed in Minsk.*

odmítli. Referendum má v Nizozemsku doporučující charakter.⁸⁴ Stále není jasné, zda nizozemský parlament dohodu, byť s výhradami, přijme nebo odmítne. Platnost zásadní ekonomické části dohody o vytvoření zóny volného obchodu byla posunuta z 1. listopadu až na začátek roku 2016, což nebylo přijato dobře ukrajinskou stranou.⁸⁵

Krise eskalovala poté, co prozápadní strana prezidenta Porošenka vyhrála volby v říjnu 2014. Volební účast v obou separatistických republikách byla velmi nízká. Na začátku listopadu proběhly volby v obou separatistických oblastech, které Kyjev odmítnul uznat. Rusko naopak výsledky akceptovalo, zatímco EU volby považovala za další překážku k mírovému procesu a výsledky neuznávala; byly navíc v rozporu se zářijovou dohodou z Minska.⁸⁶ Boje nadále probíhaly. Nejvýraznější z nich byly bitvy o doněcké letiště a město Mariupol. Po měsících bojů se doněckého letiště zmocnili povstalci, kteří vytlačili ukrajinské jednotky. Jako i v jiných případech, i zde byly hlášena významná pomoc Ruska povstalcům.⁸⁷ Prezident Ukrajiny Porošenko obvinil ruskou vládu z podpory separatistů jak ideologicky, tak i materiálně. Ruská vláda naopak obvinila ukrajinskou vládu a označila ji za podporovatele jestřábí politiky.⁸⁸

V dalších měsících nadále probíhaly boje především v Donbasu s kolísavou intenzitou. Svou účast v konfliktu si připsaly i Spojené státy, když na Ukrajinu poslali 300 vojáků za účelem výcviku ukrajinských jednotek v boji proti separatistům. Ukrajina soupeřila i s Ruskem, v rovině energetické. Krym zůstal po sabotáži odříznout od proudu, na což reagovalo Rusko zastavením dodávek uhlí a zemního plynu na Ukrajinu, či vyjednáváním o ceně zemního plynu. Na konci roku 2015 se zástupci Francie, Německa, Ruska a Ukrajiny dohodli na prodloužení doby implementace dohod Minsk II do konce roku 2016. S tím souviselo i prodloužení sankcí, které jsou svázány právě s implementací minských dohod II (viz výše).⁸⁹ V televizní konferenci v lednu 2016 prezident Porošenko řekl, že nedopustí, aby konflikt na Donbase zamrzl. Navíc uvedl, že Ukrajina obnoví svou moc nad oblastí do konce roku 2016.⁹⁰ Samotná ukrajinská vláda se ale musela potýkat s problémy. Rozpadla se vládní koalice, když z ní odešly strany Svěpomoc a Vlast. Premiér Jaceňuk byl nucen hledat nové spojence. Nová vláda vznikla ze stran Lidová fronta, Blok Petra Porošenka a strany

⁸⁴ EURACTIV.CZ (2016): *Holandské referendum nemusí torpédovat dohodu s Ukrajinou.*

⁸⁵ EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v září 2014.*

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ TELEGRAPH.UK (2015): *Ukraine „abandons“ fiercely contested Donetsk airport.*

⁸⁸ SURZHKO-HARNED, L. (2015): *Introduction: The Ukrainian Crisis.*

⁸⁹ BBC.COM (2015): *Ukraine crisis: Leaders urge implementation of Minsk peace deal in 2016.*

⁹⁰ 112.UA (2016): *Poroshenko obeshhaet ne dopustit zamorozhennogo konflikta na donbasse.*

Vlast expremiérky Julie Tymošenková, která svou účast ve vládě podmínila novými podmínkami. Novým premiérem se stal po demisi Jaceňuka Volodymyr Hrojsman.⁹¹ I během roku 2016 bylo příměří porušováno a boje nadále probíhaly. V červnu členské státy EU opět prodloužily sankce vůči Rusku o 6 měsíců.

Pokud si shrneme výše zmíněné hlavní události krize, můžeme konstatovat, že převážná většina zásadních událostí se stala v prvním roce a půl trvání krize. Můžeme tyto události zarámovat do období od vypuknutí krize v listopadu 2013 do podepsání minských dohod II v únoru 2015. I nadále však konflikt probíhal (a stále probíhá), byť s nižší intenzitou. Představitelé zainteresovaných stran stále trvají na dodržování minských dohod II, které jsou však stále porušovány už jen tím faktem, že se v zasažených oblastech stále bojuje. Ač tedy prezident Porošenko na začátku roku 2016 tvrdil, že obnoví moc kyjevské vlády v separatistických regionech, a že nedovolí zamrznutí konfliktu, nezdá se, že by jeho slova byla něčím víc, než přáním.

⁹¹ IDNES.CZ (2016): *Ukrajina má nového premiéra, Porošenko chce ministerstvo pro Donbas.*

5. Analýza

5.1 Postoje států

5.1.1 Postoj Evropské unie

Evropská unie podporuje vládu Ukrajiny v posilování stabilní, prosperující a demokratické budoucnosti pro všechny její občany. Neochvějně podporuje teritoriální integritu a suverenitu země. Jako základ pro udržitelné řešení současného konfliktu na území východní Ukrajiny považuje dodržování minských dohod. Od jara 2014 EU postupuje v podpoře ekonomických a politických reforem na Ukrajině. Ukrajina patří mezi přednostní partnery v politice EU Východního partnerství. Asociační dohoda s EU, jejíž součástí je i DCFTA, byla podepsána 21. 3. a 27. 6. 2014. Dohoda podporuje hlubší politické vazby, silnější ekonomické vazby a respekt ke společným hodnotám. Prozatímní aplikace důležitých částí AD od 1. 11. 2014 zlepšila bilaterální spolupráci v otázce lidských práv, základních svobod a vlády práva, politický dialog a reformy, pohyb občanů, spolupráce v množství sektorů (především v energetice, životním prostředí, dopravy, finančních služeb, veřejných financí, zemědělství a rozvoje venkova, politika rybníkářství a námořní, ochrana spotřebitele a občanské společnosti).

Evropská rada 20. března 2014 silně odsoudila nelegální anexi Krymu a Sevastopolu Ruskou federací.⁹² Evropští lídři zdůraznili, že není žádné místo pro použití síly a donucování ke změně hranic v Evropě 21. století. EU neuznává a neuzná nelegální anexi. Tato politika vedla k podstatným sankcím proti Krymu a Sevastopolu. V březnu 2014 vydala EEAS vyjádření o neuznání anexe s odůvodněním, že tak činí na základě Charty OSN, která vylučuje připojení území jiného státu použitím hrozby či síly.⁹³

EU podporuje snahy k mírovému řešení konfliktu na východě Ukrajiny. Od počátku krize podporovala EU teritoriální integritu Ukrajiny a odsuzovala jasné porušování ukrajinské suverenity agresí ruských vojenských sil. Vysoká představitelka EU Federica Mogherini několikrát ujistila ukrajinské autority o názorové jednotě členských států EU ve vztahu ke krizi, vyzývala k deeskalaci bojů či k dodržování minských dohod, což dělá de facto od podepsání minských dohod po současnost.⁹⁴ Často kritizovala jejich porušování, ať už v

⁹² EEAS (2016): *EU-Ukraine relations*.

⁹³ EEAS (2016): *The EU non-recognition policy for Crimea and Sevastopol*.

⁹⁴ EEAS (2014): *EU High Representative visits Ukraine*, EEAS (2015): *Statement by the Spokesperson on the latest developments regarding the situation in Eastern Ukraine*, EEAS (2015): *High Representative/Vice-*

případě bojů u Mariupolu či Debalceve. Vyzvala také Rusko k zastavení podpory separatistů, zastavení dodávek zbraní a techniky. Rusku také pohrozila, že jeho postoj ke krizi bude mít vliv na zhoršení vzájemných vztahů.⁹⁵ EU podporovala iniciativy snažící se přinést politické řešení konfliktu. Přístup EU spočíval v kombinaci vyvíjení tlaku skrze restriktivní opatření a diplomatickými snahami a dialogem.

Diplomatické restriktce proti Ruské federaci byly poprvé uloženy na výjimečném setkání lídrů EU 6. března 2014. Postupně EU zvyšovala svá restriktivní opatření počínaje 17. březnem 2014 uvalením cílených sankcí vůči osobám zodpovědným za akce vůči ukrajinské teritoriální integritě, suverenitě a nezávislosti. První balíček významných ekonomických sankcí mířených na spolupráci a výměnu zboží s Ruskem byl vyhlášen 29. července 2014 po ruských akcích vedoucích k destabilizaci situace na východě. 17. června 2016 byly sankce prodlouženy do 23. června 2017. Jejich trvání je stále podmíněno dodržováním minských dohod.⁹⁶

EU se přímo podílela na vyjednávání Ženevského společného prohlášení 17. dubna 2014. Přivítala následné dohody o příměří a další kroky vedoucí ke stabilizaci situace a uskutečnění politických řešení, kterých bylo dosaženo v Minsku v září 2014 a v únoru 2015. Součástí její snahy o politické řešení EU zintenzivnila svojí asistenci OBSE⁹⁷, vedla trilaterální hovory o obchodních a energetických problémech spojených s Ruskem a podporovala politické zapojení zahrnující diskuze v Normanském formátu⁹⁸ a Trilaterální kontaktní skupiny.⁹⁹ EU a její členové jsou největšími přispěvateli speciální monitorovací mise na Ukrajině OBSE, která monitoruje implementaci minských dohod. EU stojí za 2/3 rozpočtu mise. Dále EU dodala 40 nepancéřovaných, 44 pancéřovaných a 35 úrazových balíčků mise OBSE společně s výcvikem, či poskytovala rozsáhlou humanitární pomoc.¹⁰⁰

President Federica Mogherini meets with Foreign Minister of Ukraine, Pavlo Klimkin, EEAS (2016): Statement by the High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the situation in Ukraine.

⁹⁵ EEAS (2014): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the latest developments in Ukraine.* EEAS (2015): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the attack on Mariupol,* EEAS (2015): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the violation of the ceasefire in Debalceve.*

⁹⁶ CONSILIUM.EUROPA.EU (2016): *Illegal annexation of Crimea and Sevastopol: EU extends sanctions by one year.*

⁹⁷ EEAS (2015): *Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini upon arrival at the Informal meeting of the Members of the European Council.*

⁹⁸ Diplomatická skupina zástupců Německa, Ruska, Ukrajiny a Francie ustanovena k řešení situace na východě Ukrajiny

⁹⁹ Zástupci Ukrajiny, Ruska a OBSE

¹⁰⁰ EEAS (2016): *EU-Ukraine relations.*

Po sestřelení letadla Malajsijských aerolinek vyjádřila EU šok a hluboký smutek nad ztrátou nevinných lidí a žádala předvedení zodpovědných lidí za sestřelení před spravedlnost. EU považuje technickou zpráv nizozemského vyšetřování z 16. října 2016 za důležitý krok k osvětlení případu a k ukončení spekulací o důvodu pádu.¹⁰¹ EU podporuje kriminální vyšetřování Společným vyšetřovacím týmem a mezinárodní snahy nastolit efektivní mechanismus žaloby.¹⁰²

5.1.2 Postoj Bulharska

V postoji Bulharska k ukrajinské krizi a protiruským sankcím lze najít dva odlišné zájmy. Na jedné straně figuruje loajalita Bulharska k Evropské unii, USA a NATO, která je silnější, než opozice vůči tomuto směřování země i než energetická závislost na Rusku, což činí těžko představitelným, že by vláda Bulharska šla proti svým euroatlantickým spojencům. Na druhé straně je fakt, že by se Bulharsku ulevilo, kdyby se napětí mezi Západem a Ruskem zmenšilo a nepodporovalo by nadále politické rozepře či neohrožovalo dodávky energií či ekonomické vztahy.

Bulharsko odsoudilo anexi Krymu a souhlasilo se sankcemi vůči Rusku. Jeho postoj byl formován domácí politickou situací. Jelikož se v polovině roku 2014 změnila v Bulharsku vláda¹⁰³, v souvislosti s tím došel i bulharský postoj k určitým změnám. Zatímco oficiální postoj se prakticky nezměnil, vlády zaujímaly odlišný přístup. Starší vláda zaujala k odsouzení Ruska spíše vlažný postoj, zatímco ta následující vyznávala postoj více asertivní. Prezident Rosen Plenleviev byl k Rusku kritický a podporoval politiku EU a USA.

Ačkoliv byla první vláda, jejímž předsedou vlády byl Plamen Oresharski, závislá na podpoře stran, které měly silné vazby na Rusko, a které podporovaly energetické projekty s Ruskem, vyjádřila podporu ukrajinské suverenitě, teritoriální integritě a nezávislosti od raných počátků krize. Tento postoj byl zopakován ministrem zahraničí Kristianem Vigeninem, když navštívil Kyjev v březnu 2014. Samotná vláda však byla uvnitř rozervána mezi závazky k Evropské unii a domácími politickými a ekonomickými úvahami. V březnu 2014 během interview s ruskými médii Oresharski řekl, že Bulharsko nesouhlasilo s dalšími sankcemi vůči Rusku. Toto sdělení objasnil ministr Vigenin tím, že se vláda chtěla vyhnout

¹⁰¹ Viz výše

¹⁰² EEAS (2016): *EU-Ukraine relations*.

¹⁰³ Krátkou roční vládu koalice levicové Bulharské socialistické strany a Hnutí za práva a svobody po občanských protestech vystřídala, po úřednické vládě, nová koalice středopravé strany Občané za demokratický rozvoj Bulharska a středopravého Reformního bloku spojeného s levicovou Alternativou pro bulharské obrození. (LESSENSKI, M. (2015): *Bulgaria: increasingly assertive but not hawkish*).

dalším sankcím z důvodu potenciálního poškození Bulharska. Zároveň ministr nepovažoval sankce za efektivní.¹⁰⁴ Na druhou stranu Bulharsko nepoužilo své právo veta a bez výhrad se připojilo k sankční politice s ostatními státy EU.

Zde je třeba zmínit, že ekonomické a obchodní vztahy mezi Bulharskem a Ruskem jsou relativně malé v kontrastu s jinými členy EU, avšak s výjimkou energetického sektoru. Bulharsko importuje 90% zemního plynu z Gazpromu a to pouze plynovody vedoucími přes Ukrajinu. Stejně tak jaderná elektrárna Kozloduy, která vyrábí 33,4% bulharské elektřiny, je závislá na technologii ze sovětské éry a na ruském palivu. Export do Ruska v roce 2013 činil zanedbatelných 2,6%. Na druhou stranu je Bulharsko na prvním místě zemí, kam Rusko exportuje své zboží s 18,5%.

Posun k trochu více asertivní politice přišel se zvolením úřednické vlády 6. srpna 2014 a po nástupu nové vlády zformované po říjnových volbách. Úřednická vláda připravila dokument Vize 2020, kde nastínila vnější bezpečnostní hrozby pro Bulharsko. Nelegální anexe Krymu Ruskem a konflikt na východní Ukrajině zde byly popsány jako nejvážnější bezpečnostní hrozba v Evropě od konce druhé světové války. Dokument zmínil jako riziko také závislost armády na výbavě ze sovětské éry společně s energetickou závislostí na Rusku. Ministr zahraničí úřednické a i následující vlády Daniel Mitov kritizoval volby v Doněcké a Luhanské oblasti a znovu potvrdil bulharskou podporu jednotné Ukrajiny. Úřednická vláda dále volala po snížení energetické závislosti země na Rusku. Mitov také uvedl, že agrese Ruské federace na Ukrajině, porušování mezinárodního práva a přepisování mapy Evropy, vytváří nové zamrzlé konflikty a znamená provokaci směřovanou vůči evropským a euroatlantickým hodnotám. Nevyloučil ani začátek nové studené války. Ministr zahraničí kritizoval vojenskou dohodu mezi Ruskem a Abcházií z důvodu ohrožení regionální bezpečnosti.

I přes to však nelze úřednickou a následující vládu považovat za představitele země s tvrdým přístupem vůči Rusku. Vize 2020 byla zmírněna vzhledem k námitkám úřednického předsedy vlády Georgije Bliznashkého a ostatních. Nový premiér Boyko Borissov již před svým zvolením vystoupil proti otevřené konfrontaci s Ruskem včetně sankcí a silně nesouhlasil s identifikací Ruska jako hrozby zmíněné ve Vizi 2020. Při svých projevech si

¹⁰⁴ Zajímavá je pozice bulharské veřejnosti, kdy v průzkumu pouze 10,3% obyvatel podporovalo hlubší sankce vůči Rusku, 21% bylo proti nim a 40,2% odmítlo participaci na sankčním režimu z principu. Averse vůči sankcím může být částečně vysvětlena tím, že Bulharsko trpělo kvůli sankcím vedeným proti bývalé Jugoslávii v 90. letech. (LESSENSKI, M. (2015): *Bulgaria: increasingly assertive but not hawkish*).

také dával pozor, aby si neznepřátelil Rusko.¹⁰⁵ I ministr zahraničí Mítov přiznal, že sankce Bulharsko vynucuje ne proto, že by chtělo, ale proto, že musí, kvůli zachování dobrých vztahů s EU a obraně hodnot, které Bulharsko zastává. Dodal, že zmírnění sankcí spojuje s implementací minských dohod.¹⁰⁶ Při jednání s německým protějškem v dubnu 2016 Mítov však označil sankce za efektivní nástroj na změnu politiky Moskvy a odmítl, že by šlo o potrestání Ruska. Řekl, že spoléhá na Normandskou skupinu, aby vyřešila krizi na východě Ukrajiny a ujistila, že bude v roce 2016 splněna implementace minských dohod.¹⁰⁷ Stejně stanovisko vydal i premiér Borissov v červnu 2016 při setkání s prezidentem Porošenkem.¹⁰⁸ Ač tedy Bulharsko zastávalo více asertivní postoj, nešlo ho rozhodně považovat za tvrdý.

Významnou roli hrál prezident Plevneliev, který zůstal kritikem Ruska. Podporoval podepsání asociačních dohod s Ukrajinou, Moldavskem a Gruzíí a upozorňoval na hrozbu evropské bezpečnosti vyplývající z ukrajinské krize.¹⁰⁹ Na konci června prezident při setkání s Porošenkem vydal prohlášení o podpoře Ukrajiny, vyzval k plnění minských dohod a vyřešení krize diplomatickými prostředky. Navíc znovu odsoudil anexi Krymu, který dle Bulharska zůstává nadále součástí Ukrajiny.¹¹⁰

Stále je pro Bulharsko důležitější jeho pozice v EU, než přátelství s Ruskem, a proto patří mezi země, které sice neprosazují tvrdší sankce, ale zároveň podporují oficiální politiku EU vedenou Německem.¹¹¹ 65% investic do země přichází z EU a je tedy nemyslitelné, že by si Bulharsko vybralo Rusko před EU. Snaží se postupovat dle politiky EU, ale zároveň si nechat otevřené dveře pro jednání s Ruskem. Bulharsko je tedy umístěno v těžké pozici, kdy je závislé jak na EU, tak na Rusku (především z energetického hlediska). Bulharská politika k ukrajinské krizi se tedy vyznačuje balancováním mezi EU a Ruskem.

5.1.3 Postoj ČR

Vláda - premiér

Před ukrajinskou krizí česká vláda podporovala proevropské směřování Ukrajiny, což zmínil i tehdejší premiér Petr Nečas na setkání premiérů obou zemí v roce 2011, který

¹⁰⁵ LESSENSKI, M. (2015): *Bulgaria: increasingly assertive but not hawkish.*

¹⁰⁶ MFA.BG (2015): *The crisis in Ukraine led to greater unity in the EU and strengthened the transatlantic link.*

¹⁰⁷ MFA.BG (2016): *Minister Daniel Mítov meets with his German counterpart Frank-Walter Steinmeier.*

¹⁰⁸ NOVINITE.COM (2016): *Bulgaria ready to help Ukraine build closer ties with EU, Borisov Tells Poroshenko.* Cit. 12. 12. 2016.

¹⁰⁹ LESSENSKI, M. (2015): *Bulgaria: increasingly assertive but not hawkish.*

¹¹⁰ INTERFAX.UA (2016): *Bulgarian president says Crimea belongs to Ukraine, stands for full implementation of Minsk Agreements.*

¹¹¹ VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.* In: *European Integration Studies*, č. 9, str. 8-19

zároveň označil Ukrajinu za jednu z priorit ČR v oblasti vnějších ekonomických vztahů.¹¹² Klíčového summitu ve Vilniusu, kde došlo k odmítnutí podepsání Asociační dohody ze strany ukrajinského prezidenta Janukovyče, se zúčastnil premiér dočasné vlády Jiří Rusnok, který i po nepodepsání dohody uvedl, že Česká republika bude i nadále podporovat, “aby dveře pro Ukrajinu zůstaly otevřeny i nadále”. Zároveň dodal, že “o své budoucnosti si musí Ukrajinci rozhodnout sami”.¹¹³ Současný premiér Bohuslav Sobotka se připojil 29. ledna ke společnému prohlášení předsedů vlád České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska v rámci jednání Visegrádské skupiny v Budapešti, ve kterém vyjádřili hluboké znepokojení z dramatického vývoje událostí na Ukrajině. Odsoudili opakující se projevy násilí a podpořili, co nejkvalitnější řešení krize. Vyzvali všechny odpovědné ukrajinské aktéry - včetně úřadu, opozice a občanů -, aby se snažili zachovat stabilní, demokratickou a jednotnou Ukrajinu. Vyzvali úřady k respektování práva ukrajinských občanů na shromažďování a svobodu projevu.¹¹⁴ V březnu premiér vyjádřil obavy ze vzrůstajícího násilí v jihovýchodních oblastech Ukrajiny a ze signálů toho, že Rusko údajně zvažuje vstup svých jednotek na území Ukrajiny. Případnou vojenskou akci na území Ukrajiny označil za neodůvodněnou a zcela nepřijatelnou. Vzpomenul zde i na Budapešťské memorandum z roku 1994, ve kterém se Rusko zavázalo k respektování ukrajinských hranic.¹¹⁵ V rámci Visegrádské skupiny se vyjádřil premiér Sobotka 4. března 2014. Společně s předsedy vlád ostatních zemí vyjádřil “hluboké znepokojení nad nedávným narušením teritoriální integrity Ukrajiny a skutečností, že ruský parlament schválil vojenskou operaci na území Ukrajiny”. Označil tento akt za vytvoření nové nebezpečné situace v Evropě a volal po mírovém řešení problému. Zdůraznil svůj pevný závazek k “celistvosti, suverenitě a teritoriální integritě Ukrajiny”.¹¹⁶ V rozhovoru pro Respekt řekl, že je přesvědčený o řešení konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem pouze pomocí politického a diplomatického řešení; odmítl tedy řešení vojenské. Dále vyjádřil mínění, že ačkoliv se pobaltské státy či Polsko cítí ohroženi vojenskou agresí Ruska, Česká republika v ohrožení není. Odsoudil i anexi Krymu. Označil i případné jednostranné sankce vůči Rusku jako absurdní, pokud by to měl být jediný výsledek ukrajinsko-ruské krize.¹¹⁷ Na konci srpna reagoval Sobotka na aktuální dění na Ukrajině hlubokým znepokojením vyostřující se situace na východě Ukrajiny. Narušování územní celistvosti označil za

¹¹² VLÁDA.CZ (2011): *ČR podporuje proevropské směřování Ukrajiny.*

¹¹³ VLÁDA.CZ (2013): *Premiér: Dveře Evropské unie nechme pro Ukrajinu otevřené.*

¹¹⁴ VLÁDA.CZ (2014): *Členové V4 vyjadřují hluboké znepokojení nad vývojem situace na Ukrajině.*

¹¹⁵ VLÁDA.CZ (2014): *Premiér podporuje zachování územní celistvosti Ukrajiny a odmítá jakékoliv vojenské vměšování Ruska.*

¹¹⁶ VLÁDA.CZ (2014): *Předseda vlády se připojil k prohlášení premiérů Visegrádské skupiny k situaci na Ukrajině.*

¹¹⁷ VLÁDA.CZ (2014): *Respekt: Rusko pro nás není hrozba.*

nepřípustné. Opět zdůraznil nutnost řešit problém politicky, ne silou. Pronesl, že „*je nyní na Rusku, aby svým postupem a chováním umožnilo politické řešení krize a upustilo od vojenské podpory separatistů*“. Vyjádřil obavy nad možnými závažnými ekonomickými důsledky krize a odmítnul eskalaci sankcí vůči Rusku.¹¹⁸ Problém sankcí zmínil i ve svém dalším vyjádření v září 2014. V něm oznámil úspěch snahy České republiky o upravení návrhu nových sankcí, které díky tomu měly méně poškodit evropskou ekonomiku a omezit riziko pro český průmyslový export do Ruska.¹¹⁹ V roce 2015 se vicepremiér Bělobrádek zúčastnil konference na podporu Ukrajiny, kde prosazoval nutnost svobodné, mírové a jednotné Ukrajiny.¹²⁰ Na schůzce s německou kancléřkou Merkelovou v srpnu 2016 Sobotka řekl, že „*není důvod, aby Evropa zrušila sankce vůči Rusku*“ a vyzval nejdříve k nalezení pokroku v řešení problémů mezi Ruskem a Ukrajinou.¹²¹

Premiér Sobotka tedy v době krize vyzýval především k mírovému a politickému řešení krize, zásadně odmítnul řešení vojenské. Tento svůj postoj si udržoval konstantně po celou dobu. Rusko dlouhodobě kritizoval za porušování územní celistvosti Ukrajiny. Změny jeho názoru nastaly v otázce sankcí vůči Rusku, kdy v březnu 2014 sankce odmítal kvůli jejich možnému dopadu na hospodářství ČR. Následně však se sankcemi souhlasil, prosazoval však jejich mírnější formu, kdy i bral jako úspěch jejich modifikaci kvůli snížení dopadů na evropskou a českou ekonomiku. Během následujících měsíců podporoval sankce ve stávající podobě a podmiňoval jejich ukončení skutečným dodržováním minských dohod.

Vláda – ministerstvo zahraničí

V prosinci 2013 se MZV přidalo k prohlášení ministrů zahraničních věcí Visegrádské skupiny, kde oznámili hluboké znepokojení nad událostmi na Ukrajině, podpořili právo občanů pokojně demonstrovat a odmítli použití síly. Navrhli využít EU jako zprostředkovatele dialogu mezi stranami.¹²² Po vypuknutí nového násilí v únoru 2014 vyzvalo MZV ukrajinskou vládu a prezidenta, aby zastavili násilné akce proti demonstrantům a novinářům, a aby se vytvořila přechodná úřednická vláda, se kterou by bylo MZV připraveno jednat a poskytnout ji podporu.¹²³ Následně ministerstvo v březnu podpořilo novou ukrajinskou vládu a vyjádřilo znepokojení nad přesuny ozbrojených sil Ruské federace. Ministr Zaorálek zároveň přirovnal eskalaci konfliktu Ruskou federací k roku 1968 a narušení

¹¹⁸ VLÁDA.CZ (2014): *Reakce předsedy vlády ČR na aktuální dění na Ukrajině*

¹¹⁹ VLÁDA.CZ (2014): *Komentář premiéra Bohuslava Sobotky k sankcím EU a vývoji na Ukrajině.*

¹²⁰ VLÁDA.CZ (2015): *Vicepremiér Bělobrádek na konferenci na podporu Ukrajiny.*

¹²¹ IDNES.CZ (2016): *Merkelovou a Sobotku rozdělil názor na migranty, hájili sankce vůči Rusku.*

¹²² MZV.CZ (2013): *Prohlášení ministrů zahraničních věcí zemí Visegrádské skupiny k situaci na Ukrajině.*

¹²³ MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k nové eskalaci situace v Kyjevě.*

suverenity Československa.¹²⁴ Po vyhlášení referenda na Krymu vydalo MZV prohlášení odsuzující referendum, kritizovalo kroky Ruska a zdůraznilo, že Krym stále považuje za součást Ukrajiny – odmítlo tedy připojení poloostrova k Rusku.¹²⁵ V září MZV v reakci na rozhodnutí Evropské rady o rozšíření sankcí vůči Rusku prohlásilo, že „*prosazuje diplomatické řešení krize a důrazně odsuzuje veškeré kroky vedoucí k další eskalaci.*“ Zváží i ono posílení restriktivních opatření vůči Rusku. Následně MZV přivítalo ratifikaci asociační dohody mezi EU a Ukrajinou.¹²⁶ Ministerstvo přivítalo průběh parlamentních voleb na Ukrajině a označilo je za „*čestné a transparentní*“. Vydalo prohlášení, ve kterém doufají, že získaný politický mandát bude použit k nalezení dlouhodobého mírového řešení na jihovýchodě Ukrajiny.¹²⁷ Po eskalaci bojů v lednu 2015 MZV vyzvalo k zastavení krveprolití a k obnově mírových rozhovorů, kdy bylo přesvědčeno, že konflikt nemá vojenské řešení.¹²⁸ Obvinilo separatisty z porušování mírových dohod a vyzvalo Rusko k uplatnění jeho vlivu na separatisty, ukončilo jejich pomoc a podpořilo implementaci dohod z Minsku.¹²⁹ V roce 2016 se ministr Zaorálek setkal s ukrajinskými experty a debatoval s nimi o situaci na východní Ukrajině a o aktuálním stavu reformního procesu země.¹³⁰

Mezi ministerstvem zahraničí, popř. ministrem Zaorálkem a premiérem Bohuslavem Sobotkou existoval během ukrajinské krize soulad, kdy oba zaujímali stejný názor vůči krizi. MZV odsuzovalo konflikt, prosazovalo řešení konfliktu nevojenskými prostředky a souhlasilo se sankcemi vůči Ruské federaci. Situaci se zabývalo především v roce 2014, v následujících dvou letech se jeho pozornost přesunula na jiné problémy a počet prohlášení ke krizi na Ukrajině výrazně ubylo.

Prezident – Miloš Zeman

Názory prezidenta Miloše Zemana se ne vždy shodovaly s názory či výroky premiéra či ministra zahraničí. K situaci na Krymu například řekl, že „*existuje historický precedens odtržení části suverénního státu navzdory Radě bezpečnosti OSN*“. Měl tím na mysli Kosovo. Říkal, že „*by bylo pokrytecké o nezávislosti Kosova říct, že je v pořádku, a že nezávislost Krymu není*“. Zároveň označil krymské referendum za popření ukrajinské ústavy a prosazoval

¹²⁴ MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k Ukrajině.*

¹²⁵ MZV.CZ (2014): *Prohlášení ministerstva zahraničí k referendu na Krymu.*

¹²⁶ MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k volbě nových vrcholných představitelů EU a situaci na Ukrajině.*

¹²⁷ MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k parlamentním volbám na Ukrajině.*

¹²⁸ Tento svůj názor ministr Zaorálek ukázal i na jednání širšího vedení ČSSD, kdy prosadil usnesení, že strana nesouhlasí s dodávkami zbraní na Ukrajinu, právě kvůli možnosti další eskalace střetu.

¹²⁹ MZV.CZ (2015): *Prohlášení MZV k obnově bojů na jihovýchodní Ukrajině.*

¹³⁰ MZV.CZ (2016): *Ministr Zaorálek debatoval o budoucnosti Ukrajiny.*

spíše větší autonomii oblasti. Krym pro Ukrajinu je dle jeho názoru minimálně z krátkodobého hlediska ztracen.¹³¹ Měl výtky k prozatímní vládě a vyhlížel plnohodnotné volby, které se měly konat nejlépe pod dohledem OBSE. Podmiňoval pomoc Ukrajině od EU tvrdými podmínkami, aby pomoc neskončila „v černých dírách, v kapsách oligarchů“.¹³² V rozhovoru v březnu 2014 řekl, že je „proti sankcím vůči Rusku z důvodu jejich kontraproduktivity“.¹³³ V dubnu 2014 se prezident poměrně ostře pustil do Ruska kvůli jeho aktivitám na hranicích s Ukrajinou. Připomněl zde, že je proti zavádění sankcí; místo nich volal po razantních a preventivních akcích k odstranění Ruska ze stran EU a NATO.¹³⁴ Ve stejném měsíci doporučil v prohlášení účastníků vrcholného setkání Východního partnerství, aby Rusko jako mírové gesto stáhlo svá vojska z hranic Ukrajiny. Nabídl zároveň oběma stranám konfliktu tzv. dobré služby „good services“, tedy roli mediátorů.¹³⁵ V srpnu 2014 Zeman připustil přitvrzení sankcí vůči Rusku, podmínil to však prokázáním aktivní účasti ruských vojáků v bojích na Ukrajině.¹³⁶ V září se dopustil kontroverze, kdy nejprve pochyboval o pronikání ruské armády na Ukrajinu, odmítnul přítomnost ruské invaze a žádal důkazy o ní. Následně však uznal, že na Ukrajině působí ruští vojáci, označil to za ruskou agresi, odmítal však, že by šlo o přímou invazi. Tyto tzv. „dobrovolníky“ údajně nelze označit za invazní armádu. Invaze by se dle něho musely účastnit stotisícové masy, jako v např. v Československu v roce 1968. V rozhovoru pro První kanál ruské televize odsoudil protiruské sankce, jelikož jejich výsledkem je pouze situace, kdy ztrácí všichni aktéři sporu, a nikdo nic nezískává.¹³⁷ Rozhovor vyvolal znepokojení na Ukrajině, kde byl následně předvolán český velvyslanec a bylo mu tlumočeno stanovisko Ukrajiny ohledně nepřijatelnosti výroků Zemana. V kritizování sankcí pokračoval i příští rok, kdy tvrdil, že jsou kontraproduktivní a pouze upevňují oblibu Putina v ruské společnosti. Zároveň však byl pro zpřísnění sankcí, pokud by se situace na Ukrajině zhoršila.¹³⁸ Výrok následně doplnil tím, že by měly být sankce zpřísněny, pokud dojde k ruské invazi uniformovaných jednotek.¹³⁹ Sankce odsoudil i v dalších rozhovorech a opět zdůrazňoval jejich kontraproduktivitu.

¹³¹ ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Referendum na Krymu je popřením ukrajinské ústavy, tvrdí Zeman.*

¹³² ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Zeman: Pomoc Ukrajině by nyní skončila v kapsách oligarchů.*

¹³³ HRAD.CZ (2014): *Miloš Zeman v rozhovoru: Sankce by udělaly z Ruska totalitní režim.*

¹³⁴ IDNES.CZ (2014): *EU i NATO by měly odstranit Rusko před akcemi na Ukrajině, řekl Zeman.*

¹³⁵ HRAD.CZ (2014): *Projev prezidenta republiky při tiskové konferenci u příležitosti Setkání k 5. výročí Východního partnerství.*

¹³⁶ ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Krize na Ukrajině: Sobotka volá po diplomacii, Zeman připustil tvrdší sankce.*

¹³⁷ HRAD.CZ (2014): *Přepis záznamu rozhovoru prezidenta republiky pro První kanál ruské televize.*

¹³⁸ IDNES.CZ (2015): *Zeman: Putin může být spojencem v boji s islamisty, sankce nefungují*

¹³⁹ IDNES.CZ (2015): *Putin na setkání se Zemanem ocenil jeho „nezávislou politiku“*

Prezident Zeman se několikrát dostal do střetu svými výroky s postoji premiéra ministerstva zahraničních věcí. Býval více skeptický a zdrženlivý v ruském angažmá v konfliktu. Sankce odmítal především z důvodu jejich nefunkčnosti a kontraproduktivitě. Zároveň však byl i pro jejich přitvrzení, pokud by se objevily důkazy o přímé ruské invazi.

5.1.4 Postoj Estonska

První oficiální prohlášení Estonska na ukrajinskou krizi byla vydána v reakci na krveprolití během střetů na Majdanském náměstí v Kyjevě. Prezident Toomas Hendrik Ilves vydal prohlášení, které požadovalo okamžité ukončení násilných střetů a volalo po politickém dialogu mezi vládou a opozicí. Prezident Ilves varoval, že je Estonsko připraveno podpořit sankce proti tomu, kdo je za násilí zodpovědný.¹⁴⁰ Prezident byl mezi prvními státníky EU, když připodobnil anexi Krymu k anexi Sudet nacistickým Německem v roce 1938.¹⁴¹ V březnu 2014, den po faktické anexi Krymu Ruskou federací, mimořádné shromáždění estonské národní obranné rady vydalo prohlášení, ve kterém volalo po silných protiopatřeních ze strany EU a NATO. Za několik dní estonský ministr zahraničí Urmas Paet zopakoval, že ruské akce a hrozby vůči Ukrajině jsou jasným porušením Charty OSN a ohrožují mír a stabilitu v Evropě. Na mimořádném shromáždění hlav EU v Bruselu 6. března 2014 předseda vlády Andrus Ansip zdůraznil důležitost zastavení ruské agrese a pomoc Ukrajině za každou cenu. Ve stejnou dobu se setkali v Estonsku ministři skandinávských, baltických zemí a zemí Visegrádské čtyřky, kde prohlásili, že přítomnost ruských jednotek na Krymu je akt agrese a porušení jak ukrajinské suverenity a teritoriální integrity, tak mezinárodního práva. Ve stejný měsíc estonský parlament vydal prohlášení o podpoře suverenity a teritoriální integrity Ukrajiny a mluvčí tří pobaltských republik odsoudili schválení rady Ruské federace použít vojenské síly na Ukrajině za porušení mezinárodního práva a nastavování nebezpečného precedentu.

Ve stejné době jednal prezident Ilves o krizi s americkým prezidentem Obamou a viceprezidentem Bidenem, kde zdůraznil potřebu jednat rozhodně a společně. Estonsko podpořilo uvalení sankcí na Rusko a poskytlo pomocný balíček pro Ukrajinu. Podpořilo také prohlášení, rezoluce a rozhodnutí týkající se Ukrajiny a odsouzení ruského chování v OSN, OBSE, Radě Evropy, UNESCO a OECD. Na konci srpna 2014 po vstupu velkého množství údajně ruských sil na východ Ukrajiny Ilves trval na tom, že už nemůže být jakákoliv pochybnost o účasti Rusů v konfliktu. V září 2014 navštívil prezident Ilves Kyjev, kde

¹⁴⁰ MAIGRE, M. (2015): *Estonia: in pursuit of a value-based foreign policy*.

¹⁴¹ ILVES, T. (2014): *The United States and Europe need a new rulebook for Russia*.

vyjádřil podporu v reformním procesu Ukrajiny a poskytnul možnost léčby zraněných ukrajinských vojáků v estonských nemocnicích.¹⁴²

Estonsko se vyhýbalo otevřené konfrontaci s Ruskem i kvůli početné ruské menšině v zemi.¹⁴³ Jedním z pokusů snížit vliv ruských médií na tuto menšinu bylo vytvoření veřejnoprávní estonské televize ETV+ vysílané v ruštině. Do té doby ¾ ruské menšiny v Estonsku přijímalo zprávy z ruských televizních kanálů.¹⁴⁴ Estonský přístup ke krizi byl formován několika faktory. Jedním z nich byla bezpečnost. Pro Estonsko rozsah krize překračuje Ukrajinu a berou ho z pohledu bezpečnosti celého Pobaltí. Vojenská okupace Krymu a následné referendum Estoncům připomíná způsob, jakým Sovětský svaz zbavil nezávislosti Estonsko během druhé světové války. Estonsko požadovalo stálou přítomnost vojsk NATO v regionu. Dalším faktorem, který pomáhal tvořit estonskou odpověď na krizi, byla snaha mít zahraniční politiku založenou na hodnotách jako je podpora demokracie, tržní ekonomiky či vláda práva. Jelikož Estonsko vidí přítomnost USA v Evropě jako záruku míru, bezpečnosti a stability, bylo pro něj důležité, aby USA a EU dosáhly shody ohledně sankcí. V estonských médiích byla dokonce v březnu 2014 odpověď Evropské unie označována za politickou impotenci a krátkozrakost zatímco naděje pro více energickou politickou odpověď byla hledána v USA.

Později však Estonsko přivítalo uvalení sankcí Evropskou unií na Rusko. Bylo řečeno, že restrikce musí pokračovat, protože politické a diplomatické kroky doposud selhaly. Označovali to za poslední zbývající cestu, jak ovlivnit Rusko.¹⁴⁵ Sankce samozřejmě měly vliv na estonskou ekonomiku, jelikož jako sousední stát je s Ruskem propojeno a v roce 2013 do něj šlo 11, 4% estonského exportu.¹⁴⁶ Nehledě na dopad sankcí však ministryně zahraničního obchodu Anne Sulling udržovala postoj, že sankce jako celek neovlivňují estonskou ekonomiku ve velkém měřítku, přesto však některé společnosti mohou jejich dopad citelně poznamenat. Uvedla, že Estonsko musí hledat nové trhy a odbytiště, a že v zájmu ekonomické stability musí Estonsko minimalizovat svou závislost na ruském trhu. Na setkání estonské ministryně zahraničí Mariny Kaljurand s náměstkem ministra zahraničí USA v prosinci 2015 Kaljurand uvedla, že spolupráce s Ruskem ohledně situace v Sýrii nesmí zastínit důležitost hledání vyřešení ukrajinské krize. Dodala, že sankce musí pokračovat,

¹⁴² MAIGRE, M. (2015): *Estonia: in pursuit of a value-based foreign policy.*

¹⁴³ VITKUS, G. (2015): *Baltic states' foreign policies vis-a-vis Russia, in Light of the Ukraine Crisis.*

¹⁴⁴ PARTSCHEFELD, Y. (2015): *A complicated three-cornered relationship: the russophone minority between estonian home country and russian mother country.*

¹⁴⁵ MAIGRE, M. (2015): *Estonia: in pursuit of a value-based foreign policy.*

¹⁴⁶ MAURICAS, Z. (2014): *Baltics: Effect of Russian economic sanctions.*

dokud nebudou naplněny minské dohody a dokud nebude znovu nastolena teritoriální integrita Ukrajiny.¹⁴⁷ Na setkání Rady Evropy v květnu 2015 ministryně Kaljurand vyjádřila podporu Ukrajině, jejím reformám, vyjádřila obavy o zhoršující se situaci ohledně lidských práv na Krymu a zopakovala, že postoj vůči ilegální anexi Krymu je neměnný.¹⁴⁸ Kaljurand také vyzvala k pokračování restriktivních opatření, dokud Rusko nesplní své závazky během setkání s delegací Spojených států v srpnu 2016.¹⁴⁹

Dalším faktorem stojícím za formování zahraniční politiky Estonska vůči krizi byla důležitost projektu Východní partnerství pro Estonsko. Země ho označila za jednu z priorit své zahraniční politiky a určila polovinu své rozvojové pomoci do členských zemí VP. V roce 2014 poskytlo Estonsko Ukrajině milion eur, čímž z Ukrajiny udělalo hlavním příjemcem své rozvojové pomoci.¹⁵⁰

Estonsko tedy patří mezi země, které vyznávají tvrdý postup proti Rusku a stojí za politikou „nejdříve splňte minské dohody, poté se můžeme bavit o zmírnění či zrušení sankcí“, i přes to, že je samotnými sankcemi citelně postiženo. Bezvýhradně podporuje Ukrajinu v jejím reformním procesu a patří mezi její nejdůležitější donory.

5.1.5 Postoj Francie

Stejně jako ostatní země EU, je i Francie zastáncem implementace minských dohod, která je nutná k dosažení řešení krize. V oficiální zprávě Rusku i Ukrajině francouzská diplomacie řekla, že vyjednávání musí neustále pokračovat a konfrontace musí skončit. Klid zbraní má být pozorován pod dohledem OBSE a dle minských dohod má být konflikt vyřešen diplomatickou a politickou cestou. Má se jednat o kombinaci pevného postoje a dialogu. Pevný postoj dle Francie znamená uvalení sankcí na ruské a krymské společnosti, osoby a organizace.¹⁵¹

Během rané fáze vývoje se prezident Hollande setkal se dvěma prominentními osobami tehdejší ukrajinské opozice Porošenkem a Kličkem, zároveň jednal s Ruskem.¹⁵² Co se týče dialogu, tehdejší ministr zahraničí Laurent Fabius společně se svými polskými a německými protějšky navštívil v únoru 2014 Kyjev a pokusil se snížit napětí. Francie také

¹⁴⁷ VM.EE (2015): *Foreign Minister Kaljurand discussed the security situation in Ukraine and Syria with the U.S. Deputy Secretary of State.*

¹⁴⁸ VM.EE (2016): *Address by the Minister of Foreign Affairs of Estonia and Chair of the Committee of Ministers of the CoE, H.E. Mrs. Marina Kaljurand.*

¹⁴⁹ UATODAY.TV (2016): *Estonian foreign minister asks US to continue anti-Russian sanctions.*

¹⁵⁰ MAIGRE, M. (2015): *Estonia: in pursuit of a value-based foreign policy.*

¹⁵¹ DIPLOMATIE.FR (2016): *Situation in Ukraine – What is France doing?*

¹⁵² OSTERUD, O. (2016): *Strategic ability in Europe: The case of France.*

stála za iniciativou Normandské skupiny zahrnující Francii, Německo, Rusko a Ukrajinu, kde jsou v telefonickém kontaktu zástupci těchto zemí. Tato jednání byla nadále rozšířena o zástupce EU, Itálie a Velké Británie, kdy v Miláně jednali o situaci v říjnu 2014. Prezident Francie cestoval do Moskvy v prosinci 2014.¹⁵³ Diplomatičké balancování pokračovalo i nadále během krize. Francie výslovně odmítla členství Ukrajiny v NATO, a řekla, že by vztahy EU se zeměmi Východního partnerství měly být utlumeny, čímž by se předešlo provokacím Moskvy. Francie se také vzdálila od zemí, které prosazovaly tvrdou linii vůči Rusku – především Polsko, země Pobaltí či Skandinávské země – to se projevilo na summitu v Lotyšsku v květnu 2015. Prezident Hollande přistupoval ke krizi s dvěma hlavními zájmy. Jedním bylo hledání kompromisu s Ruskem zahrnující garance pro zájmy menšin na Ukrajině a řešení konfliktu bez použití vojenské síly. V tomto ohledu se tedy Francie snažila udržet otevřené komunikační kanály s Moskvou. Druhým zájmem byla úzká spolupráce především s německou kancléřkou Merkelovou v diplomatičké snaze dosáhnout dohody mezi lidry Ukrajiny a Ruska. Vrcholem tohoto snažení byly minské dohody.¹⁵⁴

Francie chtěla mít otevřené vztahy s Ruskem i kvůli spolupráci s ním zahrnující Íránskou dohodu či boj proti tzv. Islámskému státu. Po terorističkých útocích 13. listopadu 2015 v Paříži se vlastní vztahy mezi zeměmi zlepšily, jelikož Islámský stát byl označen za společného nepřítele. Toto sblížení dokonce vyvolalo obavy mezi několika východoevropskými zeměmi. Ukrajinský velvyslanec Dmytro Kuleba navíc uvedl, že „*vzdát podporu Ukrajině kvůli situaci v Sýrii by byla strategičká chyba západních zemí*“.¹⁵⁵

Francie poskytnula Ukrajině asistenci v několika oblastech o celkové výši 2,7 milionu eur. Jednalo se především o humanitární a lékařskou asistenci, asistence pro vystěhované osoby, podpora organizace prezidentských voleb v roce 2014 či podpora reforem. Francie v prohlášení řekla, že je plně zavázaná podpoře Ukrajině, která jí byla poskytnuta Evropskou unií, v rámci které Francie přispěla k humanitární misi šesti tunami materiálu pro potřebné obyvatelstvo. Dále se také Francie zúčastnila akcí OBSE, kdy vyslala své volební pozorovatele při volbách v roce 2014.¹⁵⁶

Na rozdíl např. od Německa jsou ekonomické vztahy mezi Ruskem a Francií mnohem méně rozvinuté, díky čemuž sankce zde byly vnímány vlažněji. Krize však ztížila pokračování kontraktu na dvě válečné lodě Mistral v ceně 1,2 miliardy eur. Ačkoliv se snažil

¹⁵³ DIPLOMATIE.FR (2016): *Situation in Ukraine – What is France doing?*

¹⁵⁴ OSTERUD, O. (2016): *Strategic ability in Europe: The case of France.*

¹⁵⁵ YAHOO.COM (2015): *Eastern Europe fears closer French-Russian ties amid Ukraine crisis.*

¹⁵⁶ DIPLOMATIE.FR (2016): *Situation in Ukraine – What is France doing?*

prezident Hollande tvrdit, že sankce EU a obchod s loděmi nemá nic společného, v listopadu 2014 nicméně vydal vyjádření, že kontrakt ruší.¹⁵⁷ Francouzská vláda souhlasila, že Rusku navrátí výdaje, které již Rusko za lodě zaplatilo, jedna z lodí už byla prakticky hotová a vybavená.¹⁵⁸¹⁵⁹ Ačkoliv tedy zrušení kontraktu nebylo původně součástí sankcí, sblížil tento incident pozici Francie s Německem a zároveň posílil postavení obou zemí v rámci EU a sjednotil politiku vůči Rusku. Společná pozice těchto dvou zemí pomohla přivést zneprátené strany na Ukrajině k vyjednávacímu stolu v Minsku v únoru 2015.¹⁶⁰ V první polovině roku 2016 se objevily ve Francii dohady, zda pokračovat sankční politice. Francouzský Senát v nezávazném hlasování hlasoval pro uvolnění sankcí, především z důvodu ekonomických ztrát.¹⁶¹ Před červnovým summitem francouzský ministr zahraničí Jean-Marc Ayrault řekl, že není spokojený s automatickým prodlužováním sankcí a volal po řádném prodiskutování této problematiky. Zároveň však uvedl, že nejsou naplněny podmínky uvedené v minských dohodách pro ukončení sankcí.¹⁶² V srpnu 2016 ve společném prohlášení ministrů zahraničí Německa, Polska a Francie bylo uvedeno, že je nutné vyvinout větší mezinárodní snahu k ukončení bojů na východní Ukrajině a k dodržování minských dohod.¹⁶³

Francie hlásí silnou podporu Ukrajině. Jednoznačně prosazuje řešení krize pomocí dialogu, účastnila se zásadních jednání a požaduje dodržování minských dohod. Co se týče protiruských sankcí, pozice Francie je charakteristická balancováním mezi tábory zastávající tvrdý postup proti Rusku a odpůrci sankcí. Sankce sice schvaluje, ale v posledních měsících se přidala k zemím, které diskutují ne snad o jejich úplném zrušení, ale minimálně o jejich uvolnění. Tento postup vyplývá ne snad z ideologického přiblížení Francie a Ruska, ale především z ekonomických ztrát zapříčiněných krizí a vůle mít Rusko jako spojence v boji proti terorismu.

5.1.6 Postoj Itálie

Itálie tradičně hleděla na Rusko spíše skrz ekonomické vazby než geopolitické. Postupně Itálie prohlubovala své ekonomické a energetické vazby s Ruskem a příliš se

¹⁵⁷ VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.*

¹⁵⁸ AVIATION WEEK & SPACE TECHNOLOGY (2015): *France, Russia agree to end deal for mistral carriers.*

¹⁵⁹ Obě lodě byly v roce 2015 prodány Egyptu (RT.COM: *France hands first ex-Russian Mistral ship to Egypt.*)

¹⁶⁰ VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.*

¹⁶¹ RT.COM (2016): *French Senate supports resolution to lift EU sanctions against Russia.*

¹⁶² EURACTIV.COM (2016): *France wants EU summit to discuss Russia sanctions.*

¹⁶³ REUTERS.COM (2016): *Germany, Poland and France call for more efforts to end Ukraine crisis.*

nezajímala o oblasti, které Rusko považuje za svou tradiční sféru vlivu a politiku s tím spojenou. Tento její postoj vysvětluje nadšení Italů z ustanovení Rady NATO-Rusko v roce 2002 stejně jako její relativní pasivitu při agresi Ruska v Gruzii v roce 2008. Postoj Itálie vůči ukrajinské krizi však byl odlišný. Přesto její reakce byla pomalá a prosazovala umírněnost, zapojení a spolupráci s Ruskem spíše než konfrontaci. I tak ukrajinská krize znamenala minimálně dočasný strukturální posun v italské zahraniční politice vůči Rusku.

V červnu 2014 posuzovala italská politika krizi čistě z perspektivy jejího strategického partnerství s Ruskem. Vize byla taková, že partnerství musí být zachováno za každou cenu a jakékoliv řešení krize musí být nalezeno skrze partnerství. V následujících měsících se však tato pozice měnila. Rusko bylo sice stále považováno za strategického hráče, avšak již ne za strategického partnera. Jak se krize vyvíjela, probíhaly ozbrojené střety s množstvím obětí a především po sestřelení letadla Malajsijských aerolinek, italská pozice podstoupila postupnou revizi nehledě na fakt, že měla Itálie stále silné ekonomické a energetické vazby s Ruskem.

Co se týče uvalení sankcí na Rusko, Itálie s nimi sice souhlasila, ale zároveň vyzývala k jejich pečlivému promyšlení. Hlavní roli v tom hrály možné ekonomické ztráty plynoucí z případného otočení Ruska a jeho ekonomiky směrem na východ.¹⁶⁴ Italský premiér Matteo Renzi se krátce snažil i odložit rozšíření sankcí, řka, že zavedení sankcí nesmí být úspěcháno.¹⁶⁵ Dle italského postoje nejsou jedinou možností konfrontace s Ruskem negativní opatření, jako jsou sankce, ale je vhodné použít i nějakou formu pozitivního zapojení. Po případném vyřešení krize musí být prioritou Evropské unie, dle Italů, minimalizace rizika nastolení nových dělících linií v Evropě.

V březnu 2015 navštívil italský premiér Matteo Renzi Kyjev a Moskvu při diplomatické misi, která měla podpořit Itálii jako mediátora mezi Ukrajinou a Ruskem. Při setkání s Porošenkem ho Renzi ujistil o italském závazku zachovat ukrajinskou suverenitu a nezávislost společně s potvrzením podpory minských dohod Itálií. Následně se Renzi setkal s Putinem, kdy zaujal více opatrný přístup, který byl zaměřen především na možnou pozitivní roli Ruska v jiných problémech globální bezpečnosti (Libye, terorismus,...). Vůbec se s Putinem nebavil na téma stažení ruských jednotek z východní Ukrajiny.¹⁶⁶ Na této ukázce lze opět demonstrovat postavení italské politiky ke krizi, kdy na jedné straně alespoň

¹⁶⁴ TOCCI, N. (2014): *How should Europe respond to Russia? The Italian view.*

¹⁶⁵ REUTERS.COM (2016): *Italy, Hungary say no automatic renewal of Russia sanctions.*

¹⁶⁶ CRISTIANI, D. (2015): *Getting the balance right: Italy and the Ukrainian crisis.*

minimálně podporuje Ukrajinu, na druhou se nechce kvůli ekonomickým vazbám s Ruskem rozkmořit.

Vzhledem k extrémně negativním dopadům sankcí EU a ruské ekonomické krizi na italskou ekonomiku by dle Italů mělo být snížení tlaku na Rusku považováno za základní italský zájem, což však naráží na nutnost zachování jednoty EU v prosazování sankcí. Proto ostatně se Itálie snaží hrát roli mediátora či mostu mezi EU a Ruskem.¹⁶⁷ Zároveň se Itálie snažila přinést možnosti řešení krize. Jedním z řešení byl návrh italského ministra zahraničí Paola Gentiloniho, který, ač chápající odlišný kontext, navrhl italský model pro vztahy Říma s Jižními Tyrolami, jakožto vzor pro možné budoucí uspořádání východní Ukrajiny.¹⁶⁸ Gentiloni v prosinci 2015 potvrdil postoj Itálie, kdy vyjádřil přání udržet komunikační kanály s Ruskem navzdory krizi. Uznal, že se vztahy EU s Ruskem významně zhoršily, ale zároveň vyzýval pro podporu spolupráce s Ruskem v oblasti boje s terorismem. Itálie také v té době vyzývala k dalším hovorům týkajících se prodloužení stávajících sankcí z důvodu nutnosti zvážení. Gentiloni opět zdůraznil důležitost Ruska jako ekonomického partnera pro Itálii.¹⁶⁹ Stejně tak na setkání ministrů zahraničí členských států EU Gentiloni odmítnul společně s maďarským kolegou automatické prodlužování sankcí.¹⁷⁰

Italský postoj ke krizi tedy není rigidní. Snaží se ho nechat otevřený, prozkoumat všechny možnosti pro spolupráci a zajímat se především o spolupráci na problémech blízkých zájmům italské zahraniční politiky. Je tedy poměrně „italocentrický“. Itálie není Rusku nakloněna z ideologických hledisek, ale čistě z ekonomických a hospodářských, kdy je pro ni Rusko jedním z nejvýznamnějších trhů, kam exportuje své zboží, stejně jako důležitý energetický dodavatel.

5.1.7 Postoj Litvy

Litva měla vždy dobré vztahy s Ukrajinou díky blízkým kulturním a historickým vazbám a vždy ji považovala za evropskou zemi nejen geograficky, ale i v kulturně-politickém aspektu. Litevská podpora Ukrajiny vzrostla po ruské agresi a Litva samotná se stala silným obhájcem Ukrajiny v mezinárodních organizacích. Vyjádřila ji podporu skrze množství bilaterálních návštěv politiků a úředníků. Po vypuknutí krize se zapojila i litevská veřejnost, jejíž solidární akce pro Ukrajinu se postupně vyvinuly v dobrovolnické mise

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ YAHOO.COM (2015): *Italy wants to maintain Russia ties despite Ukraine crisis.*

¹⁷⁰ REUTERS.COM (2016): *Italy, Hungary say no automatic renewal of Russia sanctions.*

doktorů, kteří se jezdili starat o účastníky Euromajdanu. Zároveň se v Litvě uskutečnily charitativní koncerty. Litva stála u přímého počátku krize, kdy na summitu v jejím hlavním městě Vilniusu tehdejší ukrajinský prezident Janukovyč odmítl podepsat asociační dohodu. Litevská aktivní role v krizi nebyla náhodná, o Ukrajinu se ve své zahraniční politice zajímala již dříve a projekt Východního partnerství byl v zemi označován za prioritu již dávno před vypuknutím krize.

Litevský velvyslanec na Ukrajině Petras Vaitiekunas byl jediným diplomatem Evropské unie, který monitoroval a podával hlášení ohledně situace na Krymu během referenda o připojení k Ruské federaci. Litva iniciovala nouzové setkání ke krizi na Ukrajině v únoru 2014. Od té doby byla Litva velice aktivní ve všech možných platformách řešení krize, ať se jednalo o instituce EU, OBSE, OSN či NATO.¹⁷¹ Litva vyjádřila podporu ukrajinské suverenitě, nezávislosti a teritoriální integritě a odsoudila ruské akce skrze své diplomatické kanály. Litva dokonce souhlasila s možností poslat na Ukrajinu vedle humanitární pomoci i pomoc vojenskou. Prezidentka Daila Grybauskaite patřila mezi nejtvrďší lídry zemí Evropské unie ve smyslu kritiky Ruska; obvinila Rusko, že se pokouší přepsat poválečnou mapu Evropy.¹⁷² V listopadu 2014 označila Rusko za teroristický stát.¹⁷³ Vláda Litvy vyzývala, stejně jako ostatní země Pobaltí, k přítomnosti jednotek NATO na své půdě.¹⁷⁴ Představitelé Litvy se také zavázali, že do roku 2020 chtějí splnit závazek alokování 2% státního rozpočtu na obranu, jak vyplývá ze smlouvy s NATO. Litva také modernizuje armádu a znovunastolila povinné odvody branců.¹⁷⁵

Při setkání bezpečnostní rady OSN v prosinci 2015 vyjádřil ministr zahraničí Linas Linkevičius obavy z přerodu ukrajinské krize do zamrzlého konfliktu a vyzval k tlaku na splnění ruských závazků vyplývajících z minských dohod. Řekl, že jediná možnost řešení je v celkovém naplnění těchto dohod, kdy hlavní vinu vidí v neplnění dohody Ruskem, které dle Linkevičiuse musí stáhnout veškeré své jednotky, výzbroj a techniku z Ukrajiny a přestat podporovat separatistické bojovníky. Vyzval i k propuštění zajatců včetně ukrajinské pilotky

¹⁷¹ JURKONIS, V. (2015): *Lithuania: a staunch supporter of a european Ukraine.*

¹⁷² VILSON, M. (2015): *The Foreign policy of the Baltic states and the Ukrainian crisis: a case of europeanization?*

¹⁷³ VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.*

¹⁷⁴ VILSON, M. (2015): *The Foreign policy of the Baltic states and the Ukrainian crisis: a case of europeanization?*

¹⁷⁵ VITKUS, G. (2015): *Baltic states' foreign policies vis-a-vis Russia, in Light of the Ukraine Crisis*

Nadi Savčenkové. Trvání sankcí podmínil plným dodržením minských dohod.¹⁷⁶ Na konci srpna 2016 Linkevičius zopakoval, že by protiruské sankce měly zůstat uvaleny, dokud se situace nezlepší. Reagoval tak na vyjádření slovenského předsedy vlády Fica, který v rozhovoru v Moskvě řekl, že sankce ničeho nedosáhly. „*Pokud sankcemi nic dosaženo nebylo, je nutné je přitvrdit*“, řekl Linkevičius.¹⁷⁷

Na humanitární pomoc darovala Litva téměř 400 tisíc eur, další pomoc přišla od různých občanských a charitativních iniciativ. Pomoc obsahovala lékařské zásoby, oblečení, jídlo apod. Litva také poskytla ukrajinské vládě experty, kteří měli pomoci svým kolegům na Ukrajině v otázkách energetiky, vzdělávání a zemědělství. Zároveň Litva vyslala své zástupce do speciální monitorovací mise OBSE na Ukrajině.

V reakci na udělení sankcí se některé litevské společnosti, především logistické, obávaly jejich následků a negativního dopadu na ekonomiku.¹⁷⁸ V roce 2013 19,8% litevského exportu směřovalo právě do Ruska.¹⁷⁹ Předseda vlády Algirdas Butkevicius řekl, že při nejhorším scénáři přerušení veškerého exportu do Ruska, lze očekávat 4% snížení HDP. Bylo řečeno, že v případě delšího trvání sankcí bude třeba pro litevské firmy nalézt jiná odbytiště svých produktů.¹⁸⁰ Dle dostupných dat z roku 2013 byla hodnota litevského zboží, které bylo připraveno na prodej v Rusku, a které kvůli sankcím prodáno nebylo, 927 milionů eur, což je nejvíc ze všech evropských zemí.¹⁸¹ Dle zprávy americké společnosti Bloomberg z roku 2016 byla Litva skutečně nejvíce postiženou zemí ruskými protisankcemi. Její export do Ruska klesl o 38%.¹⁸² Litva vždy patřila mezi vedoucí země podporující energetickou bezpečnost a nezávislost. Snaží se snižovat svou závislost na ruském zemním plynu i přes 23% slevu, kterou země obdržela od Gazpromu v roce 2014.

Válka na Ukrajině mobilizovala celou litevskou společnost, která následně tlačila na autority, aby provedly příslušné kroky v zájmu národní bezpečnosti.¹⁸³ Litva jako taková zastává společně s Polskem nejtvrďší přístup vůči Rusku. Jednoznačně odmítá sankce, spíše by je ještě přitvrdila i přesto, že je ruskými protisankcemi nejvíce zasažena ze všech zemí.

¹⁷⁶ MISSION-UN-NY.MFA.LT (2015): *Lithuania's statement at the UN Security Council meeting on Ukraine. Delivered by Minister of Foreign Affairs Mr. Linas Linkevičius.*

¹⁷⁷ REUTERS.COM (2016): *Lithuania formín says EU sanctions on Russia should stay.*

¹⁷⁸ JURKONIS, V. (2015): *Lithuania: a staunch supporter of a european Ukraine.*

¹⁷⁹ VITKUS, G. (2015): *Baltic states' foreign policies vis-a-vis Russia, in Light of the Ukraine Crisis.*

¹⁸⁰ JURKONIS, V. (2015): *Lithuania: a staunch supporter of a european Ukraine.*

¹⁸¹ BRUGE, I. (2015): *The Baltic states' foreign policies: relations with Russia and the Impact of the Ukraine Conflict.*

¹⁸² PRAVDAREPORT.COM (2016): *Lithuania suffers from anti-Russian sanctions most of all in EU.*

¹⁸³ JURKONIS, V. (2015): *Lithuania: a staunch supporter of a european Ukraine.*

Jako jedna z mála zemí také podporovala dodání vojenské techniky na pomoc Ukrajině. Uvolnění sankcí pro Litvu přichází v úvahu pouze v případě plného naplnění minských dohod.

5.1.8 Postoj Lotyšska

Kvůli společné sovětské historii, která souvisí s podobnými problémy v překonávání ekonomických a politických výzev, Lotyšsko silně podporovalo snahy Ukrajiny o rozvoj bližších vazeb s Evropskou unií. Na summitu ve Vilniusu v listopadu 2013¹⁸⁴ zástupce Lotyšska vyjádřil touhu rozvoje bližších vztahů obou zemí na základě asociační dohody.

Přístup Lotyšska ke krizi balancuje mezi dvěma protikladnými aspekty. Země se cítí ohrožena ruskou agresí, mnoho obyvatel se obává, že by se jejich země mohla stát příštím bitevním polem, kvůli čemuž zvyšuje obranná opatření. Vláda Lotyšska volala po větší ochraně NATO pobaltských republik a přivítala rozhodnutí USA o přítomnosti jejich vojenských jednotek na území Lotyšska. Zároveň má ovšem na Rusko silné a blízké ekonomické a kulturní vazby. Tyto hluboké vazby naznačují, že by mohlo být Lotyšsko raději více otevřené pro zapojení Ruska do deeskalace konfliktu na Ukrajině než k jeho izolaci. Lotyšsko vytrvale podporuje ukrajinskou suverenitu a teritoriální integritu. Vláda kritizovala anexi Krymu, bojovala proti ruské propagandě a podporovala protiruské sankce. Dokonce bylo v zemi dočasně pozastaveno vysílání ruské státní televize.¹⁸⁵ Jako odpověď na propagandu ruské televize se Lotyšsko snažilo vytvořit nový ruskojazyčný kanál, který by nebyl pod vlivem Ruska.¹⁸⁶ Na rozdíl např. od Litvy však lotyšská vláda odmítla poskytnutí zbraní Ukrajině. Zároveň se ovšem Lotyšsko zcela neobrátilo zády vůči Rusku. V zemi existuje početná ruská menšina (30% obyvatelstva mluví rusky), která samozřejmě udržuje s Ruskem blízké vztahy. Lotyšsko také stále má s Ruskem velmi významné obchodní vazby, kdy např. v energetice je zcela závislé na ruském zemním plynu. Rusko také představuje pro Lotyšsko jeden z největších trhů, kam exportuje své zboží. Z toho lze vidět, jak těžké bylo pro Lotyšsko podporovat ekonomické sankce, jelikož jimi samo bylo na základě ruského embarga na vybrané zemědělské produkty ze zemí EU poznamenáno. I přes černé scénáře možného ekonomického vývoje předpovídající až desetiprocentní propad HDP Lotyšsko sankce podporovalo. Předsedkyně vlády Laimdota Straujuma řekla, že *„nezávislost je mnohem důležitější než ekonomické strádání, protože to lze překonat“*. Přesto přese všechno ve

¹⁸⁴ Kde prezident Janukovyč odmítl podepsat asociační dohodu s EU.

¹⁸⁵ BERZINA, K. (2015): *Latvie: EU Presidency at a time of geopolitical crisis*.

¹⁸⁶ BRUGE, I. (2015): *The Baltic states' foreign policies: relations with Russia and the Impact of the Ukraine Conflict*.

skutečnosti má Lotyšsko připravené „otevřené dveře“ pro Rusko, co se týče ekonomických a kulturních vztahů, pokud by došlo k deeskalaci situace na Ukrajině. Proto může být Lotyšsko obhájcem odstranění sankcí v případě dostatečného pokroku v krizi.

Během konfliktu Lotyšsko poskytnulo humanitární pomoc oblastem zasaženým vojenskými střety, lékařskou pomoc zraněným ukrajinským vojákům, provádělo workshopy pro vládu a občanskou společnost o boji proti korupci, či pomohlo vytvořit evropské studijní programy na ukrajinských univerzitách.¹⁸⁷ Pro implementaci reforem a asistenci v činnosti mezinárodních organizací a nadací fungujících na území Ukrajiny Lotyšsko vyčlenilo přes milion eur. Zároveň se zástupci Lotyšska účastnili humanitárních akcí, speciální monitorovací mise OBSE, či Mise poradců EU.¹⁸⁸

I po jistém úpadku zájmu o ukrajinskou krizi od druhé poloviny roku 2015 udržovalo Lotyšsko kontakt s Ukrajinou. Ministr zahraničí Rinkevičs se setkal se svým ukrajinským protějškem Klimkinem. Diskutovali o bilaterálních vztazích mezi zeměmi. Rinkevičs tam také potvrdil neměnicí se podporu Lotyšska pro suverénní Ukrajinu a pro mírový proces. Uvedl, že navzdory vývoji v Sýrii a uprchlické krizi musí Evropská unie klást důraz na vyřešení ukrajinské krize.¹⁸⁹ Při dalším společném setkání ministři diskutovali o implementaci minských dohod a situaci ohledně lidských práv na Krymském poloostrově. Rinkevičs zdůraznil, že Lotyšsko bude vyzývat všechny zainteresované strany k naplnění minských dohod. Zopakoval, že jejich plná implementace Ruskem je prerekvizitou pro změny v sankčním režimu. Ukrajinský ministr Klimkin také vyjádřil vděk za lotyšskou podporu uvězněné ukrajinské pilotce Nadje Savčenkové.¹⁹⁰

Lotyšsko společně s ostatními republikami v Pobaltí Litvou a Estonskem zastávalo podobný, tvrdý postoj vůči Rusku. Zároveň v Lotyšsku hrálo roli, že v zemi existuje silná menšina hovořící rusky, což v některých kruzích vyvolávalo strach o jejím možném zapojení v případném konfliktu (ne nutně vojenském, ale spíše propagandistickém) s Ruskem. I přes tento fakt, a i navzdory citelným dopadům na domácí ekonomiku a hospodářství, Lotyšsko jednoznačně podporovalo Ukrajinu a restriktivní opatření vůči Rusku. Ta je Lotyšsko ochotné uvolnit až po dodržení minských dohod.

¹⁸⁷ BERZINA, K. (2015): *Latvie: EU Presidency at a time of geopolitical crisis*.

¹⁸⁸ MFA.GOV.LV (2016): *Latvia's support for Ukraine*.

¹⁸⁹ MFA.GOV.LV (2015): *Edgars Rinkevičs: despite the refugee crisis in Europe, the EU's attention on Ukraine must be maintained*.

¹⁹⁰ MFA.GOV.LV (2016): *Edgars Rinkēvičs and Ukrainian Foreign Minister Klimkin discuss implementation of the Minsk agreements and the human rights situation on the Crimean Peninsula*.

5.1.9 Postoj Maďarska

Maďarsko patří ke členským státům Evropské unie, které udržují velmi těsné vztahy s Ruskem. Jedním z hlavních důvodů je maďarská závislost na ruském plynu, ropě a kontrakt za deset miliard euro na rozšíření maďarské jaderné elektrárny. Maďarsko, stejně jako ostatní členské státy, odsoudilo anexi Krymu, zároveň však předseda vlády Viktor Orbán na začátku března 2014 uvedl, že Maďarsko není součástí rusko-ukrajinského konfliktu. Orbán se zejména zabýval situací maďarské menšiny na Zakarpatské Ukrajině a v květnu 2014 uvedl, že by tato oblast měla mít větší autonomii.¹⁹¹ Vyjádřil také pochybnosti nad demokratičností směru, kterým nová vláda na Ukrajině směřovala, zejména ve smyslu, jak jsou respektována práva menšin na Ukrajině. Zdržoval se také kritiky Ruska.¹⁹²

Orbán byl nejvíce nesouhlasujícím představitelem země EU vůči protiruským ekonomickým sankcím. Sankce Orbán připodobnil ke „střelení se do vlastní nohy“ a soudil, že si EU sama ekonomicky ublížila.¹⁹³ Tvrdil, že Maďarsko bude patřit mezi země, kterým protiruské sankce nejvíce ublíží a uvedl, že chce pokračovat ve spolupráci s Ruskem.¹⁹⁴

V červnu 2015 bylo Maďarsko jednou z mála zemí EU (vedle Finska, Rakouska a Slovenska), které vedlo bilaterální hovory s prezidentem Ruska Putinem. Ten také navštívil Budapešť v únoru 2015. Ačkoliv plánovaná bilaterální rusko-maďarská smlouva o plynu nebyla podepsána, Orbán a Putin prohlásili, že jsou ochotni spolupracovat v rozvoji nových řešení následujících neúspěšný South Stream projekt plynového potrubí.¹⁹⁵ Společně s Řeckem, Srbskem, Makedonií a Tureckem, Maďarsko podepsalo deklaraci o tzv. Turkish Stream, projekt plynového potrubí, který má nahradit výše zmíněný South Stream a má dodávat zemní plyn z Ruska, přes Turecko do jihovýchodní a střední Evropy. Prezident Ruska Putin řekl, že po dokončení tohoto potrubí zastaví dodávky plynu do Evropské unie přes Ukrajinu, a proto by měla EU přispět na nově vznikající plynovod.¹⁹⁶ I přes tyto napohled proruské aktivity však Orbán prohlásil, že chce, aby Maďarsko zůstalo členem NATO i Evropské unie. V červenci 2014 také potvrdil podporu územní integrity Ukrajiny Maďarskem. Orbán se ve vztahu s EU však řídí především pragmatickými pohnutkami a z těch i vyplývají jeho proevropské postoje. Jindy neváhá EU kritizovat. Např. v projevu v létě 2014 řekl, že liberální hodnoty dnes zahrnují korupci, sex a násilí, a že model liberální demokracie

¹⁹¹ MARUŠIAK, J. (2015): *„Russia and the Visegrad Group – more than a foreign policy issue.*

¹⁹² SADECKI, A. (2014): *Hungary's stance on the Ukrainian-Russian conflict.*

¹⁹³ MARUŠIAK, J. (2015): *„Russia and the Visegrad Group – more than a foreign policy issue.*

¹⁹⁴ SADECKI, A. (2014): *Hungary's stance on the Ukrainian-Russian conflict.*

¹⁹⁵ MARUŠIAK, J. (2015): *„Russia and the Visegrad Group – more than a foreign policy issue.*

¹⁹⁶ EUOBSERVER.COM (2015): *Greece and Hungary sign up to Russia gas pipeline.*

v Maďarsku v mnoha svých cílech neuspěl. Z toho může vyplývat, že směr zahraniční politiky Orbána nevyplývá pouze z ekonomických zájmů, či z konfliktů s lidry EU, ale také z jeho nesouhlasu se západním modelem liberální demokracie. Zatímco středolevá opozice v Maďarsku je pro-západní, krajně pravicová strana Jobbik volá po bližších vztazích s Ruskem. Jeden člen strany Jobbik byl dokonce obviněn v září 2014 za špionáž pro ruskou vládu.¹⁹⁷

Člen parlamentní rady pro zahraniční záležitosti Zsol Németh v únoru 2015 vyjádřil přesvědčení, že je stále možné vyřešit ukrajinskou krizi mírovou cestou. Požadoval také, aby etničtí Maďaři na Ukrajině nebyli ve velkých počtech odváděni do armády. Přivítal mírový plán navržený Německem a Francií žádající klid zbraní a zvýšení autonomie etnických komunit na Ukrajině se zárukou ukrajinské státní suverenity a územní integrity. Maďarsko dále odmítalo možné dodávky vojenské techniky na Ukrajinu s tím, že by to pouze konflikt prodloužilo a nepomohlo by ho to vyřešit.¹⁹⁸ V březnu 2016 Itálie a Maďarsko odmítli automatické prodlužování sankcí EU vůči Rusku. Maďarský ministr zahraničí Peter Szijjarto řekl, že rozhodnout o sankcích nelze zametáním problémů pod koberec, a že se jedná o tak důležitou otázku, že je třeba ji projednávat na nejvyšších místech, nelze z ní udělat automatickou věc.¹⁹⁹

Maďarský postoj v době ukrajinské krize je poměrně konzistentní a spočívá v balancování mezi Evropskou unií a Ruskem. Na jednu stranu Maďarsko souhlasilo s restriktivními opatřeními vůči Rusku, na druhou stranu na ně přistoupilo až po určité době a neustále vystupuje jako jejich kritik. Jeho pozice při krizi souvisí především s hospodářskými a ekonomickými tématy, kdy je země závislá na ruské energii a zároveň má s Ruskem důležité kontrakty. V neposlední řadě Maďarsko proklamuje, že se snaží chránit maďarskou menšinu na západě Ukrajiny a volá po zvětšení její autonomie.

5.1.10 Postoj Německa

Německá politika vůči krizi byla představena kancléřkou Angelou Merkelovou v jejím proslovu v Bundestagu 13. března 2014, pět dní před anexí Krymu. V projevu zaznělo, že Německo nehledá vojenské řešení krize, ale je ochotno se zapojit do tříступňového diplomatického procesu posilnění Ukrajiny, sankcionování Ruska, umožnění dialogu mezi Ruskem a Ukrajinou skrz trilaterální kontaktní skupinu pod záštitou OBSE a speciální

¹⁹⁷ MARUŠIAK, J. (2015): „*Russia and the Visegrad Group – more than a foreign policy issue.*”

¹⁹⁸ HUNGARYTODAY.HU (2015): *Hungary still hopes for non-military solution to Ukraine-Russia crisis.*

¹⁹⁹ REUTERS.COM (2016): *Italy, Hungary say no automatic renewal of Russia sanctions.*

monitorovací mise na Ukrajině. Tento přístup odpovídá tradičním principům německé zahraniční politiky, kdy preferují diplomatické a ekonomické prostředky nad těmi vojenskými.²⁰⁰ Zde je třeba dodat, že v tomto okamžiku ani Německo nemá jiné prostředky než diplomatické a ekonomické při řešení zahraničních problémů, respektive absentuje prostředky vojenské. Při krizi Německo pravidelně otevřeně vystupovalo proti čemukoliv, co by mohlo vypadat nebo mít za následek více jestřábí přístup.²⁰¹

V polovině dubna 2014 Německo iniciovalo vyjednávání v Ženevě s cílem deeskalovat konflikt. Z krátkodobého hlediska byly hovory úspěšné ve smyslu zprostředkování rozhovorů mezi ministrem zahraničí Ruska Sergejem Lavrovem a jeho protějškem z ukrajinské vlády, čímž de facto uznal jeho legitimitu, z dalšího hlediska díky hovorům mohly na Ukrajině proběhnout legitimní prezidentské volby a ukrajinská vláda a její jednotky dostaly čas na odpočinek a přeskupení. Přesto byla tato politika někým i kritizována a označována jako politika appeasementu.²⁰² Svůj závazek řešit krizi nevojenskými prostředky potvrdila Merkelová na Mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2015, kdy jasně odmítla vojenské řešení a odmítla také možnou dodávku zbraní na Ukrajinu. Argumentovala tím, že si nedokáže představit situaci, ve které by dodávka zbraní natolik ohromila druhou stranu krize, aby upustila od svého jednání.²⁰³

Mezi diplomatické prostředky řešení krize Německem patřilo neustálé vyjednávání kancléřky Merkelové s prezidentem Putinem, vyjednávání s ukrajinskými a západními lídry či podobná jednání na úrovni ministrů. Účelem těchto snah bylo přivést Rusko s Ukrajinou k vyjednávacímu stolu. Tyto snahy byly završeny minskými dohodami.

Ekonomickým prostředkem byla restriktivní opatření, sankce. Jak již bylo výše uvedeno, první kolo sankcí bylo uvaleno po anexi Krymu v březnu 2014 a následně byly rozšířeny v červenci 2014.²⁰⁴ Ač Německo nebylo silným navrhovatelem tvrdých sankcí, stalo se lídrem v konsolidaci společné sankční politiky. Důkazem budiž hodnocení Evropské rady pro zahraniční vztahy, kde má Německo ve vztahu k sankcím vůči Rusku označení „lídř“.²⁰⁵ I potom bylo Německo zastáncem trvání sankcí svázaných s dodržováním minských dohod, a zároveň tedy podporovalo jejich prodlužování. Objevily se ale i rozpory, např. mezi postojem kancléřky Merkelové a ministrem zahraničí Steinmeierem, který uvedl, že si dokáže

²⁰⁰ FIX, L. (2015): *Has Germany Led the West's Response toward Russia?*

²⁰¹ SPECK, U. (2015): *German Power and the Ukraine Conflict.*

²⁰² POND, E. (2015): *Germany's real role in the Ukraine crisis.*

²⁰³ FIX, L. (2015): *Has Germany Led the West's Response toward Russia?*

²⁰⁴ SPECK, U. (2015): *German Power and the Ukraine Conflict.*

²⁰⁵ ECFR (2016): *Germany.*

představit postupné zmírňování sankcí, když by nastal alespoň nějaký progres v naplňování minských dohod. To Merkelová odmítla s tím, že by sankce ráda co nejdříve zmírnila, ovšem pouze v případě plného dodržení dohod²⁰⁶, což ostatně řekla již v minulosti.²⁰⁷

V červenci 2016 před summitem NATO Merkelová uvedla, že Rusko kvůli svému postupu na východní Ukrajině ztratilo důvěru členských zemí a zpochybnilo základní princip neporušitelnosti hranic.²⁰⁸

Z hlediska Evropské unie je Německo naprosto klíčovou zemí, co se týče ukrajinské krize, přístupu k ní a jejího řešení. Lze jí považovat za lídra Evropské unie, někteří autoři²⁰⁹ Německo dokonce označují za lídra celosvětového při řešení ukrajinské krize, kdy jeho vliv a rozhodování přesahuje nejen instituce samotné EU, ale i Spojených států. Vůdčí role Německa vznikla z několika důvodů. Jedním z nich je fakt, že je Německo největší ekonomikou a nejlidnatějším státem EU, dalším, že krize se bezprostředně dotýká východního prostoru Evropy, ve kterém má Německo své zájmy. Posledním důvodem je jednoduše to, že nikdo jiný se lídrem nestal²¹⁰ (Francie, UK, EU,...).

5.1.11 Postoj Nizozemska

V roce 2013 probíhal tzv. Nizozemsko-ruský rok, kterým obě země oslavovaly 400 let společných diplomatických vazeb, ekonomických a kulturních vztahů. Nizozemsko v přístupu k Rusku kombinovalo prosazování dobrých ekonomických vztahů společně s kritikou určitých aspektů Ruska, jako byla například situace lidských práv. Vždy záleželo na aktuální vládě, který z přístupů v zahraniční politice Nizozemska k Rusku převládne. Přesto však vždy nizozemský parlament ujišťoval o svém přístupu prosazování lidských práv, ochraně menšin a podpory humanitárního práva. To i vysvětluje, proč bylo vždy Nizozemsko aktivním účastníkem mezinárodních organizací, jako jsou OSN, Rady Evropy, či OBSE.

Nizozemsko patřilo mezi hlavní obchodní partnery Ruska, kdy v roce 2013 dosahovala obchodní výměna hodnoty 27 miliard eur. Zároveň Nizozemsko bylo cílem významných ruských zahraničních investic zčásti kvůli příznivým daňovým podmínkám pro zahraniční společnosti v Nizozemsku. Hlavními komoditami ve vzájemném obchodu jsou ropa a plyn. Nizozemská společnost Shell je významným investorem v Rusku a nizozemská společnost

²⁰⁶ REUTERS.COM (2016): *Germany's Steinmeier favors gradual phasing-out of Russia sanctions.*

²⁰⁷ REUTERS.COM (2016): *Merkel ready to lift Russia sanctions if conditions met: party officials.*

²⁰⁸ ČT24 (2016): *Rusku už nevěříme, mluvit s ním ale musíme, říká Merkelová k summitu NATO.*

²⁰⁹ SPECK, U. (2015): *German Power and the Ukraine Conflict.*

²¹⁰ Ibid.

Gasunie, zabývající se infrastrukturou a přenosu zemního plynu, má blízké vztahy s Gazpromem.

Když vypukla ukrajinskou krize, Nizozemsko silně odsoudilo anexi Krymu a ruskou podporu separatistů destabilizujících Donbas. Nizozemsko se podílelo na řešení problému s členy EU a ostatními mezinárodními partnery. Když byly sankce diskutovány v EU, následovalo Nizozemsko německé vedení. Stejně jako Německo Nizozemci zpočátku nebyli příliš nakloněni uvalení tvrdších ekonomických a finančních sankcí, z části právě kvůli jejich ekonomickým zájmům v Rusku.

Vše se však změnilo po sestřelení letadla malajsijských aerolinek MH17, na jehož palubě zahynulo 196 Nizozemců. Společnost byla šokována a země se odklonila od svého dřívějšího postoje, sledující především ekonomické zájmy. Nizozemsko bylo přesvědčeno, že se již nelze dále vyhýbat použití tvrdých sankcí jako vhodné reakce na destabilizaci východní Ukrajiny Ruskem. Jelikož však mezinárodní vyšetřování pádu letadla bylo svěřeno do nizozemských rukou, snažilo se Nizozemsko vyhýbat přímé konfrontaci s Ruskem a usilovalo o co nejneutrálnější postoj, dokud nebudou jasné výsledky vyšetřování.

Dle Nizozemska vyhlídky na zlepšení vztahu EU a Ruska závisely především na ruské snaze přispět k deeskalaci a nalezení řešení ukrajinské krize. Zároveň Nizozemsko nepovažovalo sankce za ucelenou politiku a věřilo spíše v širší bilaterální a multilaterální přístup. Ten představil na počátku roku 2015 ministr zahraničí Bert Koenders. Měl se skládat ze tří částí: ujištění východoevropských NATO partnerů o podpoře, prosazování sankcí dokud Moskva nezačne přispívat k deeskalaci nebo se nevzdá Krymu a konečně v politice otevřené ruky. Ta má udržet dialog s Ruskem jako s rovným partnerem na základě vzájemného respektu.²¹¹ Vůle po kombinaci tvrdých sankcí a otevřeného dialogu převládala i po zbytek roku 2015 v oficiálním postoji nizozemské vlády. Vše záviselo na splnění minských dohod.²¹²

Velkou „ránu“ Ukrajině zasadili nizozemští občané, kteří v dubnovém referendu v roce 2016 odmítli podepsání asociační dohody s Ukrajinou, čímž by se Nizozemsko stalo jediným státem, který tak učinil. Přes nízkou volební účast (30%) šlo o velice významnou událost. Na druhou stranu v referendu nešlo tolik o samotnou Ukrajinu, jako spíš o test, jaký mají občané názor na Evropskou unii.²¹³ Nizozemský premiér Mark Rutte požadoval v červnu

²¹¹ TOGT, T. (2015): *How should Europe respond to Russia? The Dutch view.*

²¹² WIERSMA, M. (2015): *EU-28 watch: Netherlands.* In: *Eu-28 Watch*, č. 11.

²¹³ BBC.COM (2016): *Netherlands rejects EU-Ukraine partnership deal.*

2016 po lídrech EU právně závazné ujištění, že obchodní a asociační dohoda s Ukrajinou nebude obsahovat možnost budoucího členství země v EU.²¹⁴

Ač tedy Nizozemsko nemělo v zásadě žádné historické či geopolitické problémy s Ruskem a vždy bylo mezi prvními pro rozvoj přínosných ekonomických vztahů s Ruskem, po sestřelení letadla MH17 se od základu změnil přístup jak nizozemské společnosti, tak vlády k rusko-ukrajinskému konfliktu. Od té doby se stalo Nizozemsko silným podporovatelem sankcí vůči Rusku. Nicméně postoj k Ukrajině byl následně narušen výše zmíněným referendem.

5.1.11 Postoj Polska

Polsko patří mezi nejviditelnější aktéry z Evropské unie během ukrajinské krize. Zastává poměrně konzistentní názor a především zpočátku krize patřil i mezi nejvýznamnější mediátory mezi stranami konfliktu. Někteří pozorovatelé v roce 2014 nazývali polský postoj „jestřábím“ či bystrým, a uvažovali, že zbytek unie by měl věnovat více pozornosti polskému chápání Ruska a prostoru východní Evropy. Mnoho let se Polsko pokoušelo být pro Ukrajinu takovým sousedem, jako je pro samotné Polsko Německo. Od Oranžové revoluce v roce 2005 se země spřátelily, čímž přehodnotily svůj dřívější, spíše nevraživý, vztah, a tehdejší ukrajinský prezident Juščenko otevřeně podporoval Polsko. Ukrajinská revoluce v únoru 2014, nazývaná Ruskem „převrat“ vytyčila nové sblížení mezi Polskem a novým proevropským vedením v Kyjevě.

Během událostí na Majdanu se Polsko snažilo poskytnout rady proevropským lídrům na Ukrajině a varovalo před vzrůstem extremismu.²¹⁵ V únoru 2014 premiér Tusk podnikl cestu do mnoha evropských hlavních měst, kde zvyšoval povědomí o krizi a o jejích možných dalekosáhlých důsledcích, které sahají mnohem dále než jen do východoevropského regionu.²¹⁶ 21. února 2014 ministr zahraničí Polska Radoslaw Sikorski varoval opoziční lídry nad následky jejich případného nepodepsání dohody s Janukovyčem.²¹⁷ Polsko následně stálo v první řadě požadujíc odvážnou odpověď EU k anexi Krymu. Následně však bylo Polsko odsunuto do pozadí při diplomatických hovorech o řešení krize. Země nebyla pozvána na jednání s Německem, Francií, Ruskem a Ukrajinou o řešení krize, která se uskutečnila v červenci a srpnu 2014, stejně jako Polsko nehrálo žádnou roli při minských procesech.

²¹⁴ REUTERS.COM (2016): *Dutch PM Rutte wants „binding“ assurances over EU's Ukraine deal.*

²¹⁵ GOTEV, G., KOKOSZCYLSKI, K. (2014): *Poland's stake in the Ukraine crisis: hawkish or insightful?*

²¹⁶ BURAS, P. (2015): *Can Poland remain a leader of EU foreign policy?*

²¹⁷ GOTEV, G., KOKOSZCYLSKI, K. (2014): *Poland's stake in the Ukraine crisis: hawkish or insightful?*

Polsko zároveň však participovalo na vlastních bilaterálních jednáních s novými lidry Ukrajiny prezidentem Petrem Porošenkem a premiérem Arsenijem Jaceňukem. V té době Polsko proklamovalo své obavy o vlastní bezpečnost, stejně jako o bezpečnost pobaltských států. Polsko žádalo permanentní přítomnost základen NATO na svém území, což vehementně odmítala Moskva.

Důkazem obavy polských představitelů o bezpečnost země je prohlášení tehdejšího polského premiéra Donalda Tuska, že polské děti 1. září možná nepůjdou do školy, čímž naznačoval, že situace na Ukrajině se zhoršuje více, než si mnozí lidé představují. Narážel na 1. září 1939, kdy bylo Polsko napadeno Německem, a kdy děti kvůli tomu nešly do školy. Jacek Saryusz-Wolski, polský europoslanec vyjádřil polské obavy z ohrožení, a dodal, že přítomnost v NATO a EU dává zemi bezpečnost, otázal se však, jak silná tato bezpečnost je?²¹⁸

Polská vláda odmítla dodávky zbraní na Ukrajinu a prosazovala nevojenské řešení krize, i když zároveň striktně vojenské řešení neodsoudila a nevyloučila. Zároveň ministr zahraničí Schetyna v únoru 2015 prohlásil, že ekonomické sankce jsou jedinou zbraní, které EU má k dispozici. Sankce od počátku krize Polsko podporovalo a patřilo mezi jejich nejsilnější zastánce. Prosazovalo sankce jak personální, tak ekonomické, a to i navzdory možným vlastním ekonomickým ztrátám.²¹⁹ Polsko společně se Spojeným královstvím nabídlo výcvik ukrajinských armádních sil. Volalo po společném postoji zemí EU vůči krizi.²²⁰ V květnu 2016 náměstek ministra zahraničí Szymanski uvedl, že zmírnění sankcí nepřichází v úvahu, dokud nebudou naplňovány minské dohody. Reagoval tak na hlasy o možnosti zmírnění sankcí později v tomto roce.²²¹ Společně s ministry zahraničí Německa a Francie polský ministr zahraničí uvedl, že chybí dostatečný pokrok v implementaci minských dohod.²²²

Polsko se řadí mezi zastánce nejtvrdšího postupu vůči Rusku v ukrajinské krizi. Od počátku podporovalo opozici vůči Janukovyčovi a následně nově vzniklou vládu. Sankce prosazuje v jejich nejtvrdší podobě a podmiňuje jejich trvání důsledným dodržováním minských dohod. Tento postoj se v průběhu krize i přes výměnu vlády nezměnil.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Což by se v případě Polska týkalo zejména zemědělského sektoru (BURAS (2015): *Can Poland remain a leader of EU foreign policy?*)

²²⁰ BURAS (2015): *View from Warsaw: Sanctions are the EU's only tool.*

²²¹ REUTERS.COM (2016): *Poland says lifting Russia sanctions now would weaken EU authority.*

²²² REUTERS.COM (2016): *Germany, Poland and France call for more efforts to end Ukraine crisis.*

5.1.12 Postoj Řecka

Oficiální postoj řecké vlády vůči ukrajinské krizi je takový, že podporuje nezávislost, suverenitu a teritoriální integritu země, a že průběh krize bedlivě pozoruje. Řecká vláda podporuje čistě politické řešení krize, odmítá jakoukoliv případnou vojenskou intervenci a věří, že nalezení řešení krize musí být učiněno co nejdříve, aby se předešlo přerodu ukrajinské krize v zamrzlý konflikt. Řecko považuje za hlavní prioritu okamžitou implementaci a dodržování minských dohod. Podílí se na opatřeních, které byly dohodnuty s ostatními členy NATO a Evropské unie vůči Rusku, zároveň však trvá na tom, aby byly neustále otevřené komunikační kanály mezi oběma stranami sankcí, tedy mezi členy EU, NATO a Moskvou. Tím se chce Řecko vyhnout vytvoření nových dělících linií v Evropě. Hlavní prioritou Řecka v ukrajinské krizi je ochrana řecké komunity na Ukrajině, která je přímo i nepřímo postižena následky krize.²²³

Ač tedy Řecko souhlasilo s ostatními státy na postupu řešení krize, nečinilo tak rozhodně bez výhrad. Řecko má obecně dobré vztahy s Ruskem, a proto patřilo mezi státy s nejvíc nesouhlasným postojem vůči protiruským ekonomickým sankcím. V březnovém vyjádření v roce 2014 se řecký ministr zahraničí Venizelos zmínil o nutnosti řešení krize s klidem, pomocí dialogu, v rámci mezinárodního práva a pomocí existujících smluv mezi Ukrajinou a Ruskem, nevyjádřil se nijak ohledně ruské anexe Krymu.²²⁴ Pozdvižení mezi členy Evropské unie vyvolala situace ohledně vyjádření lídrů EU o zhoršující se bezpečnostní a humanitární situaci na východě Ukrajiny, kde docházelo k úmrtí civilistů při bombardování města Mariupol. Vyjádření také obsahovalo odsouzení údajného zapojení Ruska a volání po širších sankcích. Nově zvolený řecký předseda vlády Alexis Tsipras vyjádření odsoudil s tím, že EU ho zveřejnila bez souhlasu řecké vlády, ačkoliv ho vydávala za názor všech členských států. Nově zvolený ministr energetiky Lafazanis řekl, že Řecko nemá žádný zájem na vynucování sankcí vůči Rusku.²²⁵ Ministr financí Varoufakis však následně odmítl, že stížnosti ohledně vyjádření znamenají případné řecké veto vůči protiruským sankcím, a že stížnosti byly především kvůli nedostatku komunikace.²²⁶

²²³ MFA.GR (2016): *Ukraine*.

²²⁴ MFA.GR (2014): *Deputy Prime Minister and Foreign Minister Venizelos' statement following his meeting with the acting President and the Foreign Minister of Ukraine*.

²²⁵ REUTERS.COM (2015): *EU rebuffs Greek criticism of Ukraine statement*.

²²⁶ REUTERS.COM (2015): *Greece misinterpreted over Russia sanctions: minister*.

Dobré vztahy s Ruskem potvrdil Tsipras v dubnu 2015 na setkání s prezidentem Putinem, kde diskutovali o ekonomických problémech, turismu a energetice. Na tiskové konferenci Tsipras zopakoval svou dřívější kritiku sankcí. Řekl, že tento svůj postoj neustále vyjadřuje i během konverzace s jeho kolegy z Evropské unie. Nepovažuje sankce za vhodné řešení, považuje ho naopak spíše za ekonomickou válku.²²⁷ Tento jeho výrok (společně s dřívějšími) opět vyvolal otázku o jednotě EU v sankční politice a přinesl obavy o schválení dalšího kola sankcí. Člen vládnoucí strany Syriza Panos Trigazis v květnu 2015 uvedl, že sankce nepomůžou vyřešit konflikt na Ukrajině. Dle něho je vyřešení konfliktu možné pouze důslednou aplikací minských dohod, k tomu však prý nejsou sankce zapotřebí.²²⁸ K problematice sankcí se Tsipras vyjádřil i v květnu 2016 při příležitosti setkání s Putinem. Tsipras uvedl, že sankce uvalené na Rusko nejsou produktivní a volal po dialogu.²²⁹

Řecko můžeme bez váhání zařadit mezi největší kritiky politiky Evropské unie vůči krizi na Ukrajině. Ač souhlasí s dodržováním minských dohod, či podporou Ukrajiny jako takové, je velkým odpůrcem protiruských sankcí, ve kterých nevidí smysl a považuje je za kontraproduktivní. I přes jeho hlasitou nesouhlasnou rétoriku však zatím vždy s prodloužením sankcí souhlasilo.

5.1.13 Postoj Slovenska

Oficiální postoj Slovenska k ukrajinské krizi se pohybuje na hranici mezi souhlasem s kroky západních zemí a snahy udržet si dobré vztahy s Ruskem. Ve vyjádření čelních představitelů Slovenska jsou velké rozdíly, existuje tu především cleavage mezi názory prezidenta a vlády a předsedy vlády Roberta Fica. Na jedné straně ministerstvo zahraničí a evropských záležitostí podporovalo integrační kurz Ukrajiny a EU, na straně druhé premiér Fico tento kurz zpochybnil. Vláda SR souhlasila se sankcemi vůči Rusku, premiér je však veřejně zpochybnil a jednoznačně odmítl využití území SR pro umístění infrastruktury NATO s cílem posílit obranu východního křídla NATO. Ruskou okupaci Krymu Fico odsoudil, později ji však označil za vyřešenou věc, kterou se bude muset akceptovat. Některé výroky premiéra dokonce vyvolaly protestní shromáždění občanů v Užhorodě, či reakci velvyslance Ukrajiny na Slovensku Oleha Havaši, který řekl, že „*dobrý soused takto nemluví*“. Lze tedy vidět, že slovenská politická scéna je krizí rozdělena.

²²⁷ NYTIMES (2015): *Putin meets with Alexis Tsipras of Greece, Raising eyebrows in Europe.*

²²⁸ SPUTNIKNEWS.COM (2015): *Greece calls for solution to Ukraine crisis without anti-Russia sanctions.*

²²⁹ BBC.COM (2016): *Greece's Tsipras condemns sanctions against Russia.*

Po začátku krize Fico ukrajinské události komentoval výrokem, že „Ukrajine nerozumíme“, či říkal, že země je v rozkladu. Kritizoval i schopnost ukrajinských politiků vykonat reformy, které vyplývají z asociační dohody. Důrazně odmítnul i snahy Ukrajiny o vstup do NATO s tím, že na to není připravená. Ukrajina by dle něho měla zůstat neutrální. Odlišný postoj ke krizi zaujal ministr zahraničí Miroslav Lajčák, který v průběhu roku 2014 několikrát Ukrajinu navštívil. Apeloval na nutnost dalšího demokratického vývoje na Ukrajině a společně s ostatními představiteli Visegrádské skupiny vyjádřil plnou podporu územní celistvosti Ukrajiny. Zdůraznil, že jedině dialog mezi všemi aktéry krize povede ke stabilizaci situace. Ministr podporoval podpis asociační dohody a jménem Slovenska odmítnul vnější zasahování do vnitřních záležitostí Ukrajiny. V druhé polovině roku 2014 Slovensko předsedalo Visegrádské skupině a během toho bylo dosaženo dohody o koordinaci poskytování pomoci zemí Visegrádské skupiny Ukrajině. V listopadu 2014 navštívil Bratislavu prezident Porošenko na základě pozvání slovenského prezidenta Andreje Kisky. Na setkání Kiska prohlásil, že je potřeba jednotného postupu EU, a že sankce vůči Rusku byly potřebné.

Ačkoliv Slovensko se sankční politikou vůči Rusku souhlasilo, především ze strany premiéra Fica byla podrobena značné kritice. Tvrdil, že spor mezi Ukrajinou a Ruskem je třeba řešit politicky a ne sankcemi. Uvedl, že ze sankcí není nadšený. Na konci srpna 2014 během summitu EU řekl, že pokud budou předloženy nové sankce, vyhrazuje si právo odmítnout ty, které by mohly poškodit národní zájmy Slovenska. Zbytečnost sankcí odůvodnil tím, že ukrajinský konflikt je ve skutečnosti střetem USA a Ruska. Tím pádem EU není stranou konfliktu a nemusí proti Rusku konat opatření.²³⁰ Způsob jak vyřešit ukrajinskou krizi slovenské vlády a především premiéra Fica spočívá jak v diplomacii s Moskvou, tak v posilnění samotné Ukrajiny. Jinými slovy, úspěch Ukrajiny závisí nejen pouze na schopnosti Kyjeva či EU potrestat Rusko za jeho činnost v Donbasu sankcemi, ale také na odhodlání ukrajinské vlády při provádění nezbytných strukturálních reforem.²³¹

Slovensko hrálo v konfliktu roli i kvůli své strategické pozici tranzitní země ruského plynu. Poté, co Rusko zrušilo slevu na plyn dohodnutou s předrevoluční vládou Ukrajiny, ukrajinská vláda iniciovala jednání s Evropskou komisí o možnosti reverzních dodávek plynu z EU. Cílem bylo získat přístup k levnějším dodávkám plynu ze zemí EU. Státem, který měl odpovídající infrastrukturu k dodávkám dostačujícího množství plynu, bylo Slovensko.

²³⁰ DULEBA, A. (2015): *Východná politika SR v roku 2014 v znamení rusko-ukrajinskej krízy*.

²³¹ KOBZOVA, J. (2015): *View from Bratislava: Slovakia changes course on Russia*.

K dohodě Slovensko pristoupilo pod podmínkou, že tím neporuší svojí vlastní smlouvu s Ruskem o dodávkách plynu. Na základě dohody o reverzním toku plynu Ukrajina získala z EU (z Maďarska, Polska a z největší části ze Slovenska) čtvrtinu celkového dovozu plynu, čímž ušetřila dle premiéra Jaceňuka jednu miliardu amerických dolarů. Reverzní tok plynu ze Slovenska znamenal jednu z největších pomoci, která byla ze strany zemí EU Ukrajině poskytnuta.²³² Reverzní tok plynu měl pro SR i negativní důsledky, když nedlouho po něm Rusko snížilo o 50% dodávky plynu na Slovensko.²³³

I v roce 2015 pokračovalo Slovensko v nekonzistentní zahraniční politice, kdy jednotliví aktéři zahraniční politiky (prezident, premiér, ministr zahraničí) často zastávali odlišné postoje. Při návštěvě ministra zahraničí Ruska Sergeje Lavrova např. prezident Kiska odsoudil způsob anexe Krymu, ministr zahraničí Lajčák prohlásil, že bez Ruska nelze najít řešení krize a Fico se k Ukrajině nevyjádřil vůbec. Při návštěvě v Moskvě premiér Fico opět ujistil své ruské protějšky o svém postoji zrušit sankce EU. Právo veta však Slovensko při hlasování o dalším rozšíření sankcí nevyužilo. Jistým obratem bylo podepsání akcionářské dohody ruské společnosti Gazprom a pěti evropských společností o realizaci projektu Nord Stream 2, kvůli kterému by Slovensko ztratilo na významu jako tranzitní země plynu. Po podepsání smlouvy se Fico sešel se svým ukrajinským protějškem Jaceňukem a společně smlouvu odsoudili.²³⁴ Projekt Nord Stream 2 odsoudil i prezident Kiska. Zároveň Fico vyjádřil podporu integračnímu procesu Ukrajiny a možnému zrušení víz pro ukrajinské občany při cestách do EU. V prosinci 2015 na evropském summitu Fico podniknul kroky s cílem obhájit společný a strategický zájem Slovenska a Ukrajiny ohledně projektu Nord Stream 2.²³⁵

Pozici Slovenska při ukrajinské krizi lze označit jako nejednoznačnou z důvodu rozdílného vyjadřování se na dané téma jednotlivými aktéry zahraniční politiky. Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí prosazovalo jakousi střední cestu slovenské politiky, mezi proruskou pozicí premiéra²³⁶ a opačnou pozicí prezidenta.

²³² DULEBA, A. (2015): *Východná politika SR v roku 2014 v znamení rusko-ukrajinskej krízy*.

²³³ KOBZOVA, J. (2015): *View from Bratislava: Slovakia changes course on Russia*.

²³⁴ Kvůli projektu Nord Stream 2 by jak Slovensko, tak Ukrajina přestaly být hlavní tranzitní zemí pro ruský plyn; Nord Stream 2 by tyto země odstříhl od příjmů souvisejících s transportem plynu.

²³⁵ DULEBA, A. (2016): *Tri tváre slovenskej východnej politiky v roku 2015*.

²³⁶ Která se ovšem v druhé polovině roku 2015 „ochladila“ v souvislosti s podpisem smlouvy Nord Stream 2.

5.1.14 Postoj Švédska

Pozice Švédska ke krizi byla předurčena konzervativní vládou, jejíž zahraniční politika byla ovlivněna neustálou kritikou ruského režimu ze strany ministra zahraničí Carla Bildta, který byl zároveň iniciátorem Východního partnerství. Bildt patřil společně s tehdejšími ministry zahraničí Polska Radkem Sikorskim k lídrům tvrdého postoje vůči Rusku. Ke striktní pozici Švédska také přispěla zvýšená vojenská aktivita Ruska v Baltském moři. Stejný názor, jako vedoucí představitelé země, má i veřejnost.²³⁷ Švédský tvrdý postoj lze mezi mnoha dalšími faktory vysvětlit i tím, že země není závislá na ruském plynu, a že sankce neměly významný dopad na jeho ekonomiku nehledě na to, že je Rusko významným obchodním partnerem Švédska. Vliv má i dlouhá a komplikovaná historie obou zemí, které mezi sebou vedly mnoho válek, a kdy v době studené války drželo Švédsko obranný postoj proti Sovětskému svazu.²³⁸

Od počátku krize patřilo Švédsko k zemím s nejtvrdějším postojem vůči Rusku.²³⁹ Carl Bildt 2. března 2014 odsoudil ruskou vojenskou přítomnost na Ukrajině a označil ji za jasné porušení mezinárodního práva. Situaci označil za velmi vážnou. Dodal, že není pochyb o tom, že se na Krymu právě odehrává ruské převzetí Krymu. Krizi navíc popsal jako největší evropskou krizi za dlouhou dobu.²⁴⁰ V září 2014 navrhl Bildt další širší sankce vůči Rusku, které měly mít velký dopad na důležité sektory ruské ekonomiky.²⁴¹ Sociální demokraté, kteří v zemi vládou od roku 2014, pozici země nezměnili, s výjimkou jistého zmírnění rétoriky určitých aspektů.²⁴²

Nová ministryně zahraničí Margot Wallström kladla větší důraz na potřebu dialogu s Ruskem a na podporu občanské společnosti. Zaměřila se na lidská práva a stav demokracie v Rusku. Základem pro švédský postoj je dodržování mezinárodního práva, a proto bylo pro něj důležité, aby EU pokračovala ve své politice neuznání ruské anexe Krymu, a že se musí udržovat sankce s Krymem spojené. Politická a ekonomická podpora pro Ukrajinu zůstává hlavní zásadou pro postoj Švédska. Během návštěvy Kyjeva nový předseda vlády Löfven oznámil půjčku 100 milionů dolarů Ukrajině. V případě Švédska nebylo uvažováno o podpoře

²³⁷ VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.*

²³⁸ WESSLAU, F. (2015): *View from Stockholm: the EU must stay the course.*

²³⁹ WESSLAU, F. (2015): *View from Stockholm: the EU must stay the course.*

²⁴⁰ THELOCAL.SE (2014): *Bildt: Russia is breaking the law in Ukraine.*

²⁴¹ THELOCAL.SE (2014): *Sweden wants tougher Russia sanctions.*

²⁴² VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine.*

Ukrajiny v podobě dodání vojenského materiálu. Ukrajina dle švédské vlády potřebuje méně zbraní (čímž odkazuje na nutnost odstranění ruských zbraní), ne více. Švédsko i poté pokračovalo v prosazování jednoty Evropské unie ohledně ukrajinské krize a protiruských sankcí.²⁴³ V reakci na ofenzivu separatistů u města Mariupol vyzval nový předseda vlády Stefan Löfven Rusko k okamžitému ukončení podpory separatistů. Varoval je, že další eskalace krize může vést k dalšímu zhoršení vztahů mezi EU a Ruskem.²⁴⁴ 19. března 2015 na setkání Evropské rady Löfven podpořil prodloužení sankcí do konce roku.²⁴⁵ V dalších prohlášení představitelů Švédska opakovaně zaznělo, že ruská agrese je největší hrozbou v Evropě od konce studené války. Ministryně Wallström v prohlášení o vládní zahraniční politice v únoru 2016 zopakovala důležitost vyřešení krize, podporu silné, demokratické a stabilní Ukrajiny a udržení sankcí až do úplného splnění minských dohod.²⁴⁶ K podobným závěrům dospěli zástupci Estonska, Litvy, Lotyšska a Švédska 30. srpna 2016 na schůzce ve Stockholmu, kde vyzvali k jasnému dialogu Evropské unie s Ruskem a k prodloužení sankcí dokud Rusko nesplní své závazky vyplývající z minských dohod. Vyzvali k silné podpoře Ukrajiny.²⁴⁷

Jak bylo již výše zmíněno, vliv na švédský postoj měla i vojenská aktivita Ruska v oblasti. Ruská letadla několikrát narušila švédský letecký prostor. Největší vliv však měl „hon“ na neoznačenou ponorku, která byla však považovaná za ruskou²⁴⁸, ve stockholmském souostroví v březnu 2014. Fakt, že by cizí ponorka mohla operovat tak blízko švédskému území ohromila společnost, která začala uvažovat o Rusku, jako o skutečné hrozbě. I v reakci na tyto incidenty vláda navrhla zvýšení rozpočtu na zakoupení vojenské techniky, především se zaměřením na nákup protiponorkové technologie.

Společně se státy Pobaltí, Polskem a Velkou Británií patří Švédsko ke členům EU prosazující co nejtvrdší postup vůči Rusku a vyjadřující jasnou podporu reforem na Ukrajině. Tento postoj zůstal, až na výjimky, stejný i po změně vlády v roce 2014.

²⁴³ WESSLAU, F. (2015): *View from Stockholm: the EU must stay the course.*

²⁴⁴ GOVERNMENT.SE (2015): *Statement by prime minister Stefan Löfven on the attack on Mariupol.* Cit. 7. 12. 2016.

²⁴⁵ WESSLAU, F. (2015): *View from Stockholm: the EU must stay the course.*

²⁴⁶ GOVERNMENT.SE (2016): *Statement of government policy in the parliamentary debate on Foreign affairs 2016.*

²⁴⁷ GOVERNMENT.SE (2016): *European cooperation – and why we must defend it.*

²⁴⁸ Pozdější vyšetřování neprokázalo, že by v oblasti skutečně ruská ponorka operovala (THELOCAL.SE (2015): „Submarine“ in Sweden was only civilian boat.)

5.1.15 Postoj USA

Po vypuknutí ukrajinské krize zasedla Národní bezpečnostní rada USA, aby projednala, jak mají Spojené státy reagovat na ruské kroky. Prezident Barack Obama schválil připravený scénář, ve kterém se Spojené státy zavázaly odsoudit ruské kroky, navrátit vojenská cvičení U.S. armády v prostoru východní Evropy na území států NATO (především státy Pobaltí) a uvalit tvrdé ekonomické sankce.²⁴⁹ Právě důraz kladený USA na ujištění bezpečnosti spojenců v oblasti východní Evropy, byl rozdílný např. od Německa, které hledalo čistě dialog a diplomatické možnosti.²⁵⁰

Někteří představitelé Pentagonu chtěli zajít ještě dále a podpořit ukrajinskou armádu smrtícími obrannými zbraněmi, především se mělo jet o protitankové střely. Viceprezident Joe Biden údajně silně prosazoval tuto možnost a tvrdil, že Spojené státy mají povinnost pomoci Ukrajině bránit se, společně s učiněním kroku, díky kterému bude Putin potrestán za jeho politiku. Tento krok měl Rusko odradit od dalšího postupu. K dodání smrtících zbraní nakonec nedošlo, prezident Obama ale schválil dodávku ne smrtících zbraní, jako byly například brýle nočního vidění, radarové vybavení či výcvik pro ukrajinskou Národní gardu.²⁵¹ Otázka ohledně dodávek smrtících zbraní se znovu objevila na Mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2015, kdy skupina amerických kongresmanů lobovala za dodávky zbraní a zaštiťovala se právem Ukrajinců na vlastní obranu. Setkali se však s neúspěchem, kdy německá kancléřka Merkelová trvala na svém stanovisku, že krize nemá vojenské řešení.²⁵²

V postupu Obamy lze vysledovat, že jeho principem číslo jedna při řešení krize, bylo vyhnout se potenciálnímu ozbrojenému konfliktu s Ruskem, ve kterém by byly USA už jen z hlediska polohy velmi znevýhodněny. Ačkoliv tedy bylo rozhodnuto o nedodání smrtících zbraní, Obama kladl především důraz na dodržování mezinárodních norem, mezi které patří neporušitelnost hranic. Bylo pro něho zásadní, aby Rusko pykalo za porušení ukrajinských hranic. Jelikož vojenská intervence nepřicházela v úvahu, zaměřily se Spojené státy na ekonomické sankce. Součástí této americké politiky bylo přesvědčit státy Evropské unie, aby

²⁴⁹ KAPLAN, F. (2016): *Obama's Way*

²⁵⁰ FIX, L. (2015): *Has Germany led the west's response toward Russia and will it stay the course?*

²⁵¹ KAPLAN, F. (2016): *Obama's Way*

²⁵² FIX, L. (2015): *Has Germany led the west's response toward Russia and will it stay the course?*

s USA spolupracovaly. Jelikož byla jednota mezi členy EU vůči uvalení sankcí na Rusko nastolena, mohla v tomto ohledu Obamova administrativa dále pokračovat.²⁵³

Odpověď politiky USA ke krizi měla tedy tři hlavní části: podpora Ukrajiny, ujištění spojeneckých států v NATO o podpoře a potrestání Ruska s cílem změnit politiku Moskvy. Co se týče podpory Ukrajiny, již od února 2014 do ní jezdilo mnoho představitelů vlády Spojených států včetně ministra zahraničí Johna Kerryho či viceprezident Bidena. Prezident Obama se setkal s prezidentem Porošenkem a premiérem Jaceňukem ve Varšavě. USA dále úzce spolupracovaly s vývojem programu pro Ukrajinu v rámci Mezinárodního měnového fondu, který měl poskytnout Ukrajině finance na reformy. USA také měla Ukrajině pomoc s implementováním reformu. USA se snažily pomoci Ukrajině diverzifikovat její zdroje energie a zvýšit energetickou výkonnost, čímž by snížila svou závislost na Rusku.

Co se týče podpory států NATO v oblasti, USA poslala své výsadkové jednotky do států Pobaltí a Polska. Tyto jednotky neměly těžké zbraně a nepředstavovaly ofenzivní hrozbu Rusku, ale měly spíše ukázat závazek USA vůči spojencům.

V otázce potrestání Ruska USA omezily bilaterální vztahy a společně s EU uvrhly na Rusko ekonomické sankce, původně pouze na vybrané osoby a společnosti, poté i na celou ruskou ekonomiku.²⁵⁴ Sankce byly uvaleny 6. března 2014 rozhodnutím prezidenta Obamy na osoby, které svým chováním podřývaly demokratický proces a instituce na Ukrajině, ohrožovaly mír, stabilitu, suverenitu a teritoriální integritu Ukrajiny a přispěly ke zpronevěře ukrajinských aktiv. V dalších rozhodnutích Obamy, které následovaly po dalších událostech krize, byly sankce rozšířeny o další osoby, představitele Ruské federace či proti jednotlivcům, společnostem operujících na Krymu, či rozšířeny o zákaz dovozu a vývozu zboží, služeb a technologií na Krym občany USA.²⁵⁵ Sankce byly nadále prodlužovány, 3. března 2016 je prezident Obama prodloužil o další rok.²⁵⁶

Při vyjednávání minských dohod hrály USA spíše upozaděnou roli, v následujících měsících byly více aktivnější, což i představovalo změnu v jejich dřívější strategii, která spočívala spíše v izolaci Moskvy. John Kerry se setkal s Putinem poprvé po roce, jeho zástupkyně Victoria Nuland jednala se zástupci Ruska o způsobu, jak můžou USA podporovat

²⁵³ KAPLAN, F. (2016): *Obama's Way*.

²⁵⁴ PIFER, S. (2014): *Ukraine, Russia and the U.S. policy response*.

²⁵⁵ OFAC (2016): *Ukraine/Russia-related sanctions program*.

²⁵⁶ REEVEL, P. (2016): *Obama prolongs sanctions on Russia over Ukraine crisis*.

implementaci minských dohod.²⁵⁷ V červenci 2016 schválily Spojené státy vydání dalších 23 milionu dolarů na humanitární pomoc lidem postiženým ukrajinskou krizí. Od začátku krize takto USA darovaly více než 135 milionu dolarů.²⁵⁸

5.1.16 Postoj Velké Británie

Velká Británie na začátku krize odsoudila jménem svého předsedy vlády Davida Camerona stupňující se násilí na východě Ukrajiny a vyzývala k deeskalaci konfliktu. Zároveň také Cameron podpořil právo Ukrajiny na vlastní výběr směřování země a vyzval Rusko, aby k deeskalaci pomohlo. Ač byla později Velká Británie jasným podpůrcem restriktivních opatření vůči Rusku a byla dokonce označena jako lídr²⁵⁹ mezi státy EU (spolu např. s Německem), v rané fázi krize sankcím neochvějně nakloněna nebyla. Vyplynulo to z dokumentu vlády, jehož obsah se dostal na veřejnost na začátku března 2014, tedy v době, kdy ještě nebyla sankce uvaleny. Dle dokumentu byla Británie připravena vyloučit a nepodpořit (alespoň prozatím) sankce proti Rusku ze strachu z možných ekonomických následků. Tím, kdo by měl krizi řešit, mělo být dle VB OSN.²⁶⁰ Již o několik dní později však Cameron zaujal ostřejší postoj, kdy Rusko varoval možností uvalení sankcí spojených s ruskou účastí na Krymu²⁶¹, či když varoval prezidenta Putina, že následkem ruské činnosti na Ukrajině může být jeho stálé vyloučení z G8.²⁶² Po uvalení sankcí byla VB jejich zastáncem. V červenci 2014 v reakci na pád letadla Malajsijských aerolinek vydal Cameron prohlášení, ve kterém varoval Vladimira Putina, že Rusko bude postiženo dalšími tvrdšími sankcemi. Vyzval ho také, aby okamžitě přestala ruská technika překračovat ukrajinsko-ruské hranice, a aby skončila ruská podpora separatistů.²⁶³

V roce 2015 na summitu lídrů EU britský ministr zahraničí Philip Hammond volal po jasném politickém závazku, že budou sankce uvaleny do doby, než budou splněny minské dohody. Británie zde patřila společně se severskými zeměmi a zemí Pobaltí, které vyznávaly tvrdý postup vůči Rusku a žádaly jako minimum prodloužení sankcí, ne-li jejich zpřísnění.²⁶⁴ Obecně tedy Británie byla aktivní v prosazování sankcí proti Rusku a svým postojem byla

²⁵⁷ CULLISON, A. (2015): *U.S. seeks more active mediating role in Ukraine crisis.*

²⁵⁸ STATE.GOV (2016): *United States announces nearly \$23 million in additional humanitarian assistance for Ukraine crisis.*

²⁵⁹ ECFR (2016): *UK.*

²⁶⁰ SWINFROD, S. (2014): *Ukraine crisis: UK prepares to rule out sanctions against Russia amid threat to global economy.*

²⁶¹ BBC.COM (2014): *David Cameron: Russia may face EU sanctions within days.*

²⁶² REUTERS.COM (2014): *Britain warns Putin over Ukraine: Russia could be expelled from G8.*

²⁶³ REUTERS.COM (2014): *British PM Cameron warns Putin: EU ready to impose tougher Russian sanctions.*

²⁶⁴ FT.COM (2015): *Push to extend Russia sanctions reveals EU rift.*

považována za podporovatele tvrdé sankční politiky, od které nemá být upuštěno do plného dodržení minských dohod. Dle slov Camerona stála Velká Británie vždy jako předvoj v sankční politice vůči Putinovu Rusku.²⁶⁵

Poměrně překvapivé bylo rozhodnutí Camerona vyslat 75 příslušníků britských jednotek a vybavení na Ukrajinu, kde měli za úkol trénovat místní ozbrojené síly. Bylo to v souladu s politikou Velké Británie, která odmítala dodávky zbraní a smrtících zařízení na Ukrajinu. Tento akt byl některými interpretován jako porušení Budapešťského memoranda z roku 1994, které zapovězuje cizí jednotky na Ukrajině. Britská vláda však oponovala, že vyslaní jedinci nejsou bojovou jednotkou, nejsou nasazení na východě Ukrajiny a byly poskytnuty na základě žádosti ukrajinské vlády.²⁶⁶

Po výměně vlády Spojeného království v souvislosti s Brexitem se objevily obavy na Ukrajině, že rozhodnutí o Brexitu oslabí EU podporu Ukrajiny a podkope pevný postoj země vůči Rusku. Tyto obavy rozptýlil nový britský ministr zahraničí Boris Johnson, který při návštěvě Ukrajiny řekl, že se postoj země vůči ukrajinské krizi nijak měnit nebude. Dodal, že ačkoliv naplnění minských dohod postupuje velice pomalu, zůstává to jedinou možností, jak konflikt vyřešit.²⁶⁷

Při ukrajinské krizi se zobrazila a byla diskutována i jiná dimenze Velké Británie, a to je její údajné vymizení z dění ve světě, respektive v jejím ústupu ze scény zahraniční politiky, která byla charakterizována právě její činností při krizi. Během setkání ministrů zahraničí EU byl Philip Hammond, britský ministr, nezvykle defenzivní a vyřkl, že je rád a spokojený s faktem, že hlavní komunikaci a řešení krize samotné převzaly jiné země, především Německo. Na rozdíl od minulosti (válka v Iráku, Afghánistán) tedy Británie byla a je při ukrajinské krizi pasivním hráčem, kdy pomyslné otěže za ně přebralo Německo s Francií.²⁶⁸

5.1.17 Postoj Ruska

O roli Ruska a jeho postoji ke krizi vzniklo již několik obsáhlých prací, v této části se tedy pokusím popsat pouze nejdůležitější okamžiky krize z pohledu Ruska, důvody jeho postoje a následky sankcí vůči Rusku.

²⁶⁵ SMITH, B. (2016): *UK relations with Russia 2016*.

²⁶⁶ SMITH, B. (2016): *UK relations with Russia 2016*.

²⁶⁷ REUTERS.COM (2016): *UK's Johnson reassures Ukraine of support after Brexit vote*.

²⁶⁸ DW.COM (2016): *Ukraine crisis: Are the British backign down?*

Jelikož se Ukrajina nachází v geopoliticky významné oblasti euroasijského prostoru, je odjakživa Ruskem považována za jednu z klíčových zemí, kde se projektuje vzájemná rivalita mezi Ruskem a EU společně s USA. Rusko považuje Ukrajinu za sféru svého vlivu a s nelibostí sledovalo postupné sbližování Ukrajiny a Evropské unie urychlené po Oranžové revoluci v roce 2004. Dle Moskvy počátky krize lze nalézt již v roce 2008, kdy bylo Ukrajině a Gruzii nabídnuto členství v NATO, což by ohrožovalo ruské zájmy v regionu. Rusko mělo na Ukrajině své záměry a cíle, kterých chtělo dosáhnout, jako např. ujištění o právu ruské menšiny na používání svého jazyka, a s tím související ochrana ruskojazyčného obyvatelstva, udržení Ukrajiny jako nárazníkového státu, nastolení federální Ukrajiny s decentralizovanou mocí, či ujištění, že Ukrajina bude neutrálním státem.²⁶⁹

Proevropské směřování Ukrajiny bylo rázně utnuto rozhodnutím ukrajinského prezidenta Janukovyče nepodepsat asociační dohodu s EU. Tehdejší vláda Ukrajiny rozhodnutí odůvodnila, že chce zajistit ukrajinskou národní bezpečnost a detailněji prozkoumat a propracovat soubor kroků, které bude zapotřebí realizovat pro obnovu ztracených objemů výroby a směrů obchodních a hospodářských vztahů s Ruskem a dalšími členy Společenství nezávislých států. Kreml odmítl pozastavení příprav Kyjeva k integraci s EU komentovat, ale prohlásil, že vítá přání Ukrajiny zdokonalovat a rozvíjet obchodní a ekonomickou spolupráci s Ruskem.²⁷⁰

Ukrajinská krize se přenesla do roviny střetu Ukrajiny s Ruskem 26. února 2014, kdy začaly střety na Krymu (viz výše). Rusko svou účast na povstání popřelo a 4. března Putin dokonce výslovně popřel přítomnost ruských jednotek na poloostrově. O měsíc později však v TV řekl, že ruské jednotky se soupeření o Krym účastnily.²⁷¹ Převzetí Krymu prezident Putin představil jako vítězství bez jediné vystřelené kulky.²⁷² Kyjev 28. února obvinil Moskvu z ozbrojené invaze a okupace. Rada Federace Ruska další den schválila vojenskou intervenci na Ukrajině s cílem ochránit místní rusky mluvící obyvatele. 6. března krymský parlament rozhodl o anexi poloostrova k Rusku a požadoval referendum o této otázce. 16. března se dle oficiálních dat 82% obyvatel Krymu zúčastnilo referenda, z nichž 96% hlasovalo pro anexi k Rusku. Dva dny poté prezident Putin podepsal dokumenty měnící vlajku Krymu. 30. března Sergej Lavrov, ministr zahraničí Ruska prohlásil, že pouze ustavení federace Ukrajiny je

²⁶⁹ SAUNDERS, P. (2014): *How Russia sees the Ukraine crisis*, DE MAIO, G. (2016): *Russia's view of Ukraine after the crisis*.

²⁷⁰ ČESKATELEVIZE.CZ (2013): *Ukrajina utnula přípravy asociační dohody s EU. Tymošenkovou nepustí*.

²⁷¹ FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*.

²⁷² BERSHIDSKY, L. (2016): *Why Russia stopped at Crimea*.

jediná možnost, jak vyřešit krizi. Následovalo vojenské cvičení Ruska v regionu Volgograd. Na východě dále pokračovaly střety se separatisty, zatímco Rusko nadále odmítalo, že by se jakkoliv bojů účastnilo.²⁷³ 11. května se uskutečnilo referendum v Doněcké a Luhanské oblasti. EU a Ukrajina výsledky neuznala, Rusko ano. Od 23. května Putin řekl, že považuje krizi za plnohodnotnou občanskou válku. Odmítl ovšem, že by Moskva stála za separatisty.²⁷⁴ Ve stejný den také řekl, že bude respektovat výsledky ukrajinských prezidentských voleb.²⁷⁵ Po sestřelení letadla malajsijských aerolinek Rusko odmítlo jakékoliv zapojení do této havárie.²⁷⁶

V minských dohodách II z února 2015 se Rusko vyjádřilo, že podporuje ukrajinskou teritoriální integritu ovšem s výjimkou Krymu, a požadovalo buď federalizaci země, nebo alespoň speciální status pro oblasti Doněcka a Luhanska. Z ruské perspektivy by federalizace Ukrajině zabránila integraci do EU a NATO.²⁷⁷

Na základě ruské role v konfliktu uvrhly země EU a USA na Rusko sankce. Jejich cílem bylo oslabit ruskou ekonomiku a tím oslabit i jeho akceschopnost v zahraničních vztazích.²⁷⁸ Sankce v kombinaci s nízkou cenou ropy a plynu znamenaly významnou ztrátu pro ruskou ekonomiku. Např. HDP na obyvatele kleslo z 14,487 dolarů v roce 2013 na 8,447 v roce 2015. Za to je částečně i zodpovědný pokles rublu. Stejně tak narostla inflace, klesl export a import zboží, a ruské mezinárodní rezervy se ztenčily.²⁷⁹ I přes tyto značné ekonomické ztráty však Rusko svojí politiku vůči Ukrajině a Krymu nezměnilo. Rusko považovalo ukrajinskou krizi jen za výmluvu, aby mohl Západ na něj uvalit sankce. Západ tím, dle Ruska, chtěl omezit geopolitickou roli Ruska.²⁸⁰ Na základě sankcí EU a USA použilo Rusko své protisankce. 6. srpna 2014 prezident Putin podepsal dekret, na základě kterého zakázal nebo omezil import zemědělských produktů ze zemí, které souhlasily se sankcemi.²⁸¹ Protisankce se týkají dovozu ovoce, zeleniny, mléčných výrobků či masa. Protisankce byly původně na jeden rok, následně byly prodlužovány. Trvání svých sankcí

²⁷³ V roce 2016 Putin poprvé přiznal zásah na východě Ukrajiny, kdy intervenci obhajoval tím, že Rusko bylo dohnáno k obraně rusky hovořícího obyvatelstva Donbasu. Před tím stejně tak přiznal, že před anexí poslal vojáky na Krym. (NOVINKY.CZ (2016): *Putin poprvé přiznal zásah na východě Ukrajiny.*)

²⁷⁴ FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts.*

²⁷⁵ PIFER, S. (2014): *Ukraine, Russia and the U.S. policy response.*

²⁷⁶ TELEGRAPH.CO.UK (2016): *MH17 investigation: Moscow denounces „biased“ investigation as prosecutors say missile came from Russia.*

²⁷⁷ TABACHNIK, A. (2016): *Two years on, what has been the lasting legacy of the Ukraine crisis?*

²⁷⁸ Více o sankcích viz výše.

²⁷⁹ TABACHNIK, A. (2016): *Two years on, what has been the lasting legacy of the Ukraine crisis?*

²⁸⁰ SAUNDERS, P. (2014): *How Russia sees the Ukraine crisis*

²⁸¹ Členské státy EU, USA, Austrálie, Kanada, Norsko, Albánie, Černá Hora, Island a Lichtenštejnsko.

Rusko podmiňuje ukončením sankcí ze strany EU a spol. V roce 2014 na základě protisankcí klesl export zboží z EU do Ruska o 12,1% - 14,5%.²⁸²

Výsledkem ukrajinské krize pro Rusko je ztráta Ukrajiny jako celku z důvodu jejího přeměrování, kdy si vybrala proevropskou orientaci; zvolila si raději evropský společný trh než Společenství nezávislých států. Rozvíjí své vztahy s NATO, kdy o případném vstupu do této organizace bude vedeno referendum, dle slibu prezidenta Porošenka. Rusko také utrpělo ekonomicky a diplomaticky. Ruský domácí odliv kapitálu se dramaticky zvýšil. Odhadem šlo o 150 miliard dolarů v roce 2014. Západ přerušil dodávky kapitálu a technologií, jejich nedostatek silně poznamenal ruskou produkci ropy a plynu v nových oblastech těžby na Sibiři a severním pólu. Navíc Rusko čelilo bezprecedentní diplomatické izolaci. Bylo pozastaveno vyjednávání o vstupu Ruska do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Na druhou stranu Rusko anektovalo celý Krymský poloostrov, čímž se stalo hlavním geopolitickým vítězem. Ukrajinská krize a návrat Krymu do Ruska ukázal limit východního rozšiřování Evropské unie.²⁸³

²⁸² EPRS (2015): *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict.*

²⁸³ LILEI, S. (2015): *The Ukraine crisis: a multidimensional analysis in China.*

5.2 Výsledky

V této kapitole budou jednotlivé státy, jejichž postoj k ukrajinské krizi a k Rusku byl analyzován v předcházející části, rozčleněny do jednotlivých kategorií na základě jejich postojů. Předem je nutno říci, že kategorie nelze chápat jako jednoznačně vymezené a rigidní skupiny – některé státy by šlo zařadit více než do jedné. Jde zde jak o nesoulad ve vyjádřeních jednotlivých představitelů států, tak o postupnou změnu názoru během ukrajinské krize. Závěrečné zařazení do kategorií nelze tedy vnímat jako stálé, ale jako výsledek syntézy všech názorů a postojů dané země. Stát bude tedy přiřazen do té kategorie, které nejvíce odpovídá.

První skupina dostala již zažité označení „*jestřábi*“. Jsou zde zařazeny státy, které během ukrajinské krize zastávaly nejtvrdší postup vůči Rusku, podporovaly protiruské sankce a pevně stály za Ukrajinou. I uvnitř této skupiny existuje malá podskupina, která se však neliší od ostatních natolik, aby měla vlastní samostatnou kategorii. Spojuje je však fakt, že zcela nevyloučily možnou vojenskou akci na Ukrajině. V této podskupině se nachází státy Polsko a Litva. Oba dva zastávaly jednoznačně nejtvrdší postup vůči Rusku. Litva byla pro případné dodávky zbraní a vojenských systémů na pomoc Ukrajině, to sice Polsko odmítlo, zároveň však vojenské řešení krize striktně neodsoudilo. Litva zaujala tvrdý postoj i přes fakt, že byla ze všech zemí EU nejvíce zasažena ruskými protisankcemi. Zpočátku krize patřilo Polsko k vedoucím zemím v odpovědi na krizi a ruskou agresi, poté však bylo odsunuto do pozadí. Obě země podporují sankce v jejich nejtvrdší podobě a jakékoliv uvolnění přichází v úvahu až po naplnění minských sankcí. Jak u Polska, tak u Litvy hrály roli jejich historické vztahy s Ruskem, které je vnímáno jako hrozba.

Mezi další *jestřáby* patří zbývající země Pobaltí Estonsko a Lotyšsko, dále pak Švédsko, Velká Británie a i USA, které ač nejsou členem Evropské unie, byly zahrnuty do analýzy. Estonsko a Lotyšsko, jako sousedské země Ruska, podobně jako Litva mají historickou zkušenost s Ruskem, a byly tedy velice citlivé na jeho agresi na Ukrajině. Také trpěly ruskými protisankcemi, ale stály si za svým postojem celou zkoumanou dobu ukrajinské krize. Všechny státy Pobaltí navíc volaly po větší přítomnosti a angažovanosti jednotek NATO na svém území jako odstrašující prvek pro případnou agresi Ruské federace. V USA se stejně jako v Litvě a Polsko probíralo nasazení smrtící vojenské techniky na území Ukrajiny, podporoval jej i viceprezident Joe Biden, nakonec však tato možnost schválena nebyla. I přesto USA stály za tvrdou politikou vůči Rusku, podporovaly tvrdé sankce, poskytnuly Ukrajině ne smrtící vojenskou techniku a poslaly své výsadkové jednotky do států

Pobaltí a Polska. Tvrdý postoj vyznávalo i Švédsko. V prohlášeních představitelů Švédska opakovaně zaznělo, že ruská agrese je největší hrozbou v Evropě od konce studené války. Sice odmítalo možnost dodání vojenského materiálu na Ukrajinu, ale silně podporovalo tvrdé protiruské sankce. K formování jeho názoru přispělo několik faktorů, jako je historická zkušenost s Ruskem, nízká energetická závislost na Rusku, či vojenská aktivita Rusů v blízkosti švédského území. Poslední zemí zařazené mezi *jestřáby* je Velká Británie. Ač zpočátku krize nebyla v zemi shoda o uvalení sankcí (viz výše), v dalším průběhu krize VB sankce jasně podporovala, uvažovala spíše i o jejich zpřísnění. Ač VB odmítala dodávky zbraní a smrtících zařízení na Ukrajinu, vyslala vláda 75 příslušníků britských jednotek na Ukrajinu s cílem výcviku místních ozbrojených sil. V kontrastu zbývajících dvou členů tzv. Velké trojky, Francií a Německem, však Velká Británie zastávala při krizi spíše pasivní roli. Nebyla lídrem pro ostatní státy, zároveň ale vyznávala tvrdý postup.

Druhou skupinou jsou tzv. „*zdrženliví*“. V této skupině se nacházejí státy, které podporovaly protiruské sankce, jednotu Ukrajiny a odsuzovaly ruskou agresi, na druhou stranu však jejich postup nebyl tak tvrdý a přímý, jako v případě států v kategorii *jestřábi*, či se v jejich postoji objevila změna. Byly sem zařazeny Francie, Německo, Nizozemsko a Česká republika. Hlavním lídrem politiky Evropské unie v krizi bylo jednoznačně Německo. Odmítalo vojenské řešení krize a dodávky zbraní, ale prosazovalo sankcionování Ruska a politický dialog mezi zúčastněnými stranami. Iniciovalo vyjednávání v Ženevě, kancléřka Merkelová udržovala blízký kontakt s prezidentem Putinem. Společně s Francií se Německo účastnilo vyjednávání a podpisu minských dohod. Ač Německo nebylo příznivcem tvrdých sankcí, působilo jako lídr v konsolidaci společné sankční politiky. Objevily se však i hlasy, konkrétně od ministra zahraničí Steinmeiera, že by sankce mohly být zmírněny. Celkově během krize Německo otevřeně nezaujímal takový tvrdý přístup, jako země v kategorii *jestřábi*. Francie je považovaná za jednoho z lídrů ve vedení odpovědi EU vůči ruským akcím a ukrajinské krize. Stála za iniciativou Normandské skupiny, zajišťující blízký kontakt mezi Francií, Německem, Ruskem a Ukrajinou. Účastnila se zásadních jednání, které vyvrcholily vznikem a podpisem minských dohod. Francie také poskytla Ukrajině významnou humanitární pomoc. Země podporovala diplomatické řešení krize pomocí kombinace sankčních opatření a dialogu. Zejména z počátku prosazovala tvrdé sankce. V posledních měsících zkoumaného období však zněly z Francie hlasy uvažující o zmírnění protiruských sankcí. Zde hrály roli vedle ekonomických ztrát i vůle mít Rusko jako spojence v boji proti terorismu.

Nizozemsko zpočátku nepatřilo mezi podporovatele tvrdých sankcí, především z ekonomického hlediska, kdy mezi ním a Ruskem existovala čilá obchodní výměna; spíše jen následovalo německé vedení. Obratem v jejich názoru bylo sestřelení letadla malajsijských aerolinek, na jehož palubě zahynulo téměř dvě stě nizozemských občanů, což obrátilo jak veřejné mínění, tak politické a přivedlo Nizozemsko mezi podporovatele tvrdých sankcí. Zároveň Nizozemsko podporovalo dialog s Ruskem. Přestože v dubnovém referendu odmítli nizozemští občané asociační dohodu s Ukrajinou, jednalo se spíše o vyjádření nesouhlasu s politikou Evropské unie (viz výše), než o změnu postoje k Rusku. Posledním zástupcem skupiny *zdrženliví* je Česká republika. U České republiky bylo poměrně těžké zařadit ji do nějaké skupiny, především z důvodu rozdílného vyjadřování čelních představitelů a to především v podobě předsedy vlády s ministrem zahraničí na jedné straně a prezidentem na straně druhé. Země podporovala řešení krize pomocí politického dialogu a diplomacie, odmítala řešení vojenské. Rozhodně odmítla ruskou agresi a vyjádřila nad ní znepokojení. Z počátku krize předseda vlády nebyl nakloněn protiruským sankcím z důvodu jejich možného dopadu na české hospodářství. Později však Česká republika následovala ostatní země v čele s Německem a se sankcemi souhlasila i do nejnovějšího sledovaného období analýzy. Prosazovala však jejich mírnější formu. Odlišný postoj ke krizi měl prezident Zeman, který býval skeptický a zdrženlivý vůči ruskému angažmá v konfliktu, částečně relativizoval anexi Krymu a odmítal sankce z důvodu jejich údajné nefunkčnosti a kontraproduktivité. Jejich použití považoval za oprávněné v případě invaze uniformovaných jednotek Ruska. Jeho názory se celkově často střídaly (viz výše). I přes tuto rozdílnost názorů čelních představitelů České republiky, však země patří mezi *zdrženlivé*, jelikož oficiální postoj země podporoval politiku EU a protiruské sankce, byť v mírnější podobě, než zastánci tvrdého postoje. Faktem však je, že na pomyslné ose v kategorizaci, se země nachází na dělící linii mezi skupinou *zdrženliví* a *rozpolcení*.

Státy náležící do třetí skupiny byly označeny jako „*rozpolcení*“. Jejich postoj vůči krizi se vyznačoval neuspořádaností či velkými rozdíly, ať už v podobě prohlášení čelních představitelů, tak v obecné vnitropolitické debatě o krizi. Do této skupiny bylo zařazeno Bulharsko a Slovensko. Bulharsko bylo při krizi nuceno balancovat mezi Evropskou unií a Ruskem a vyznačovalo se nekonzistentními názory. V bulharském přístupu zásadní roli hrála snaha nerozhněvat si Rusko z důvodu energetické závislosti země na ruských dodávkách zemního plynu. Vyjádřilo podporu ukrajinské integrity a odsoudilo anexi Krymu. Vytvořilo dokument Vize 2020, kde označilo anexi Krymu a konflikt na východní Ukrajině za

nejvážnější hrozbu v Evropě od konce druhé světové války. Toto označení však později nový předseda vlády relativizoval. Stejně jako ostatní státy se Bulharsko připojilo k sankcím. Nebylo to však z přesvědčení, ale kvůli tomu, že chtělo zachovat dobré vztahy s EU. Jak premiér, tak ministr zahraničí sankce schvalovali spíše jako nutné zlo. Po nějaké době však ministr zahraničí názor změnil a označil sankce za efektivní nástroj. Odlišný postoj zastával prezident země, který kritizoval Rusko po celou dobu krize.

Stejně jako v Bulharsku, i na Slovensku byla politická scéna v reakci na krizi a Rusko rozdělena. Na jedné straně stál prezident, který stál za Ukrajinou, silně podporoval sankce a odsuzoval anexi Krymu. Uprostřed se nacházelo ministerstvo zahraničí, které se vyjadřovalo mírněji, než prezident, avšak také podporovalo sankce a proevropské směřování Ukrajiny. Jako protipól fungoval předseda vlády Fico. Prosazoval politický dialog a několikrát sankce odsoudil, odmítnul využití území Slovenska pro umístění infrastruktury NATO či označil anexi Krymu za vyřešenou věc, která se musí akceptovat. Při návštěvě v Moskvě tvrdil, že zruší sankce, právo veta však využito nebylo. Změnou v postoji Fica bylo podepsání projektu realizace Nord Stream 2, který by Slovensko připravil o zisky z poplatků. Poté se Ficova rétorika zmírnila a začal více podporovat Ukrajinu. Slovensko hrálo i důležitou proukrajinskou roli v podobě reverzního toku plynu. Celkově tak bylo Slovensko velmi nekonzistentní ve svém názoru na ukrajinskou krizi a protiruské sankce.

Poslední skupinou zemí jsou „*příznivci*“. Mezi ně patří Itálie, Řecko a Maďarsko. Ač tyto země nakonec protiruské sankce schválily, silně proti nim vystupovaly a často je kritizovaly. Stejně tak tyto země volají po zmírnění sankcí. Velkou roli ve formování jejich postoje hrají vzájemné ekonomické vztahy s Ruskem. To bezesporu platí pro Itálii. Ta vždy hleděla na Rusko skrze silné vzájemné ekonomické vazby. Její reakce na krizi byla pomalá a prosazovala umírněnost a spolupráci s Ruskem. Ukrajinu v rámci možností podporovala, ale zároveň si nechtěla poškodit vztahy s Ruskem. Vyzvala k promyšlení sankcí a její premiér se krátce snažil sankce odložit. Když se v EU jednalo o jejich prodloužení, italský názor byl takový, že se musí uvalení sankcí pečlivě zvážit. Itálie i odmítla automatické prodlužování sankcí. Postoj Itálie v krizi je definován čistě vlastními italskými zájmy. Snaží se prosazovat ty názory a možnosti, které by Itálii a jejímu hospodářství a ekonomice co nejméně uškodily. Řecko souhlasilo s postupem EU při řešení krize, mělo k němu však výhrady. Prosazovalo politický dialog namísto sankcí. S těmi řecký premiér nesouhlasil a odmítal je. Často je kritizoval a považoval je za nevhodné řešení a za nástroj ekonomické války. Volal po dialogu a označoval sankce jako neproduktivní. Přes svou kritiku však nikdy právo veta nevyužil.

Řecko vidí řešení konfliktu v důsledné aplikaci minských dohod, ke kterým ale prý nejsou sankce zapotřebí. Maďarsko společně s ostatními státy odsoudilo anexi Krymu, vyjádřilo však pochybnosti nad novou ukrajinskou vládou. Země udržuje těsné vztahy s Ruskem především kvůli energetické závislosti na plynu a ropě. I po vypuknutí krize chtělo Maďarsko pokračovat ve spolupráci s Ruskem. Prezident Maďarska byl nejvíce nesouhlasujícím představitelem země EU vůči protiruským sankcím. Považoval je za kontraproduktivní a škodící ekonomikám zemí EU. Společně s Itálií Maďarsko odmítlo automatické prodlužování sankcí. I přes oficiální souhlas Maďarska s politikou EU země i nadále podrobuje sankce kritice a udržuje aktivní obchodní styky s Ruskem.

Výsledná kategorizace států:

Jestřábi	Estonsko	Litva	Polsko	Lotyšsko	Švédsko	USA	Velká Británie
Zdržení	Francie	Německo	Nizozemsko	Česká republika			
Rozpolčení	Bulharsko	Slovensko					
Příznivci	Itálie	Maďarsko	Řecko				

Zdroj: autor DP

6. Závěr

Ukrajinská krize začala jako vnitřní konflikt jedné země, aby následně vlivem intervence sousedního státu přerostla do krize mezinárodní, ve které se angažuje velké množství států. Především v roce 2014 a v první polovině roku 2015 patřila ukrajinská krize mezi hlavní události evropské a mezinárodní politiky a byl jí věnován velký zájem jak politických představitelů jednotlivých zemí a útvárů, tak i médií. Tento zájem postupně začal opadat s tím, jak na mezinárodní scéně vystaly nové problémy, jako byla uprchlická krize či terorismus. V současné době probíhá na Ukrajině konflikt nízké intenzity, rozhodně však nebyl skončen. Nejsou naplňovány minské dohody, k jejichž implementaci se zavázaly signující státy. Jelikož právě naplněním minských dohod oficiální postoj mnoha států a Evropské unie podmiňuje trvání protiruských sankcí, i jejich konec je stále v nedohlednu.

Tato diplomová práce se v celé své šíři zabývala sousedskou zemí Evropské unie Ukrajinou. V úvodu práce byla stanovena výzkumná otázka. Ambicí práce bylo na základě jejího zodpovězení rozčlenit vybrané členské státy EU do stanovených a popsanych kategorií. Zároveň je zde popsána metodika výběru států zahrnutých v analýze. První část práce byla věnována jednak obecné zahraniční politice Evropské unie, jejich aktérů a nástrojů, tak jejich konkrétních podob, které mohou nastávat ve vztahu k třetím zemím. Poté byl již upřen pohled na samotnou Ukrajinu. V kapitole smluvních vztahů byly popsány, přezkoumány a zanalyzovány smlouvy a projekty, které byly podepsány mezi Evropskou unií a Ukrajinou. Výsledkem této analýzy bylo konstatování, že ve vzájemném vztahu těchto entit nebyl využit potenciál, jaký ve smlouvách a projektech byl, především kvůli absenci možnosti budoucího členství Ukrajiny v Evropské unii, kvůli čemuž byl ukrajinský přístup k naplňování smluv vlašný. Poté je v práci popsán průběh ukrajinské krize od svého vypuknutí v listopadu 2013 do stanoveného data 31. srpna 2016.

Část o průběhu ukrajinské krize přenáší diplomovou práci do další části, ve které se zabývala analýzou postojů vybraných členských států ke krizi. Analýza se u každého státu zaměřovala především na postoj politických elit daného státu vůči krizi a protiruským sankcím. Zahrnuty byly i možné ekonomické a obchodní vztahy mezi danou zemí a Ruskem, které mohly ve výsledku ovlivnit či formovat její postoj.

Výsledkem analýzy bylo rozčlenění zemí do kategorií, dle zodpovězení výzkumné otázky. Tato kategorizace může sloužit jako rychlá orientace v přístupu daných zemí

k ukrajinské krizi a k Rusku, a zároveň si klade za cíl konkurovat či doplnit již stávající podobné kategorizace, které byly provedeny dříve.²⁸⁴

V rámci zahraniční politiky Evropské unie přinesla ukrajinská krize poznatek, že v současnosti nelze považovat Evropskou unii a její instituce, v tomto případě především Vysokého představitele, za hlavní aktéry při formování odpovědi na krizi. Jednou z funkcí Vysokého představitele je vyjadřovat zahraniční politiku EU navenek. Ukrajinská krize byla ideální možností, jak ukázat možnosti tohoto relativně nedávno vzniklého aktéra. Ač se představitelky tohoto úřadu Catherine Ashton a poté především Federica Mogherini ke krizi často vyjadřovaly, vydávaly prohlášení či se účastnily hovorů nelze je považovat za „ústa“ sjednoceného názoru členských států Evropské unie. Nebyly to ani další instituce Evropské unie, ale spíše samotné členské státy, a to především Francie či Německo. Německo, a potažmo jeho kancléřka Angela Merkelová, byla faktickou vůdkyní odpovědi Evropské unie, společně s Francoisem Hollandem vedla nejdůležitější hovory s ukrajinskými a ruskými protějšky. V krizi se tedy projevil limit Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Ta byla vytvořena, aby zaštiťovala a vyjadřovala společný názor členských států EU. Společný názor ke krizi sice byl vytvořen (v podobě protiruských sankcí), hlavní zásluhu však nelze přičíst Evropské unii a jejím institucím. I přesto lze však považovat za úspěch, že byl nalezen soulad mezi všemi členskými státy v podobě souhlasu s protiruskými sankcemi. Mnozí členové byli proti, vyjadřovali se a vyjadřují vůči sankcím negativně, přesto však zatím vždy se sankcemi a s jejich prodlužováním souhlasili. Při ukrajinské krizi se tedy ukázalo, že v případě vážného problému je toto velké a různorodé společenství států schopno nalézt společný postoj. Krize také ukázala limity Evropské unie ve východním rozšiřování, kdy pro EU vyplývá, že v tomto regionu musí počítat se zájmy Ruska a toho hledisko musí při svém jednání zohlednit.

Ukrajinská krize ještě rozhodně neskončila, jedná se o stále probíhající konflikt, a tudíž může být tato práce využita i v dalším zkoumání tohoto problému. Bude zajímavé i v budoucnu sledovat, jak se proměňuje postoj jednotlivých členských států s tím, jak se ukrajinský konflikt odsouvá do pozadí zájmu, zda se postoj analyzovaných států změní do té míry, že by mohly být zařazeny do jiné kategorie či zda bude problematika ukrajinské krize přebíhá jinými, budoucími regionálními či mezinárodními problémy.

²⁸⁴ Viz výše.

7. Seznam použitých zkratek

AD – Asociační dohoda

AP – Akční plán

ČS – Členské státy

EHS – Evropské hospodářské společenství

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

EPS – Evropská politika sousedství

EU – Evropská unie

LS – Lisabonská smlouva

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NATO – Severoatlantická aliance

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PCA – Dohoda o partnerství a spolupráci

TP – Transformative power

USA – Spojené státy americké

VP – Východní partnerství

VB – Velká Británie

8. Zdroje

Oficiální vyjádření

CONSILIUM.EUROPA.EU (2016): *Illegal annexation of Crimea and Sevastopol: EU extends sanctions by one year*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/17-annexation-crimea-sevastopol-eu-extends-sanctions/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Illegal%20annexation%20of%20Crimea%20and%20Sevastopol%3A%20EU%20extends%20sanctions%20by%20one%20year

EEAS (2014): *EU High Representative visits Ukraine*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/2444/eu-high-representative-visits-ukraine_en

EEAS (2015): *High Representative/Vice-President Federica Mogherini meets with Foreign Minister of Ukraine, Pavlo Klimkin*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/6040/high-representativevice-president-federica-mogherini-meets-with-foreign-minister-of-ukraine-pavlo-klimkin_en

EEAS (2015): *Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini upon arrival at the Informal meeting of the Members of the European Council*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/2755/remarks-by-high-representativevice-president-federica-mogherini-upon-arrival-at-the-informal-meeting-of-the-members-of-the-european-council_en

EEAS (2015): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the attack on Mariupol*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/2670/statement-by-high-representativevice-president-federica-mogherini-on-the-attack-on-mariupol_en

EEAS (2014): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the latest developments in Ukraine*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/368/statement-by-high-representativevice-president-federica-mogherini-on-the-latest-developments-in-ukraine_en

EEAS (2015): *Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the violation of the ceasefire in Debaltseve*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z:

https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/3204/statement-by-high-representativevice-president-federica-mogherini-on-the-violation-of-the-ceasefire-in-debaltseve_en

EEAS (2016): *Statement by the High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the situation in Ukraine*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/10427/statement-by-the-high-representativevice-president-federica-mogherini-on-the-situation-in-ukraine_en

EEAS (2015): *Statement by the Spokesperson on the latest developments regarding the situation in Eastern Ukraine*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/2662/statement-by-the-spokesperson-on-the-latest-developments-regarding-the-situation-in-eastern-ukraine_en

GOVERNMENT.SE (2016): *European cooperation – and why we must defend it*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.government.se/opinion-pieces/2016/08/european-cooperation--and-why-we-must-defend-it/>

GOVERNMENT.SE (2016): *Statement of government policy in the parliamentary debate on Foreign affairs 2016*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.government.se/speeches/2016/02/statement-of-government-policy-in-the-parliamentary-debate-on-foreign-affairs-2016/>

GOVERNMENT.SE (2015): *Statement by prime minister Stefan Löfven on the attack on Mariupol*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.government.se/opinion-pieces/2015/01/statement-by-prime-minister-stefan-lofven-on-the-attack-on-mariupol/>

HRAD.CZ (2014): *Miloš Zeman v rozhovoru: Sankce by udělaly z Ruska totalitní režim*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/milos-zeman-v-rozhovoru-sankce-by-udelaly-z-ruska-totalitni-rezim-11410>

HRAD.CZ (2014): *Projev prezident republiky při tiskové konferenci u příležitosti Setkání k 5. výročí Východního partnerství*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezident-republiky-pri-tiskove-konferenci-u-prilezitosti-setkani-k-5.-vyroci-vychodniho-partnerstvi-11435>

HRAD.CZ (2014): *Přepis záznamu rozhovoru prezidenta republiky pro První kanál ruské televize*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny->

prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/prepis-zaznamu-rozhovoru-prezidenta-republiky-pro-prvni-kanal-ruske-televize-11552

MFA.BG (2016): *Minister Daniel Mitov meets with his German counterpart Frank-Walter Steinmeier.* Cit. 12. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.bg/en/events/6/1/1904/index.html>

MFA.BG (2015): *The crisis in Ukraine led to greater unity in the EU and strengthened the transatlantic link.* Cit. 12. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.bg/en/events/6/1/1739/index.html>

MFA.GOV.LV (2016): *Edgars Rinkēvičs and Ukrainian Foreign Minister Klimkin discuss implementation of the Minsk agreements and the human rights situation on the Crimean Peninsula.* Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.lv/en/news/latest-news/50110-edgars-rinkevics-and-ukrainian-foreign-minister-klimkin-discuss-implementation-of-the-minsk-agreements-and-the-human-rights-situation-on-the-crimean-peninsula>

MFA.GOV.LV (2015): *Edgars Rinkevičs: despite the refugee crisis in Europe, the EU's attention on Ukraine must be maintained.* Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.lv/en/news/latest-news/48452-edgars-rinkevics-despite-the-refugee-crisis-in-europe-the-eu-s-attention-on-ukraine-must-be-maintained>

MFA.GOV.LV (2016): *Latvia's support for Ukraine.* Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.lv/en/news/developments-in-ukraine/latvia-supports-ukraine>

MFA.GR (2014): *Deputy Prime Minister and Foreign Minister Venizelos' statement following his meeting with the acting President and the Foreign Minister of Ukraine.* Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/deputy-prime-minister-and-foreign-minister-venizelos-statement-following-his-meeting-with-the-acting-president-and-the-foreign-minister-of-ukraine-kiev-march-2014.html>

MFA.GR (2016): *Ukraine.* Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/ukraine/>

MISSION-UN-NY.MFA.LT (2015): *Lithuania's statement at the UN Security Council meeting on Ukraine. Delivered by Minister of Foreign Affairs Mr. Linas Linkevičius.* Cit. 6. 12. 2016. Dostupné z: <https://mission-un-ny.mfa.lt/missionny/en/news/lithuanias-statement-at-the-un-security-council-meeting-on-ukraine-delivered-by-minister-of-foreign-affairs-mr-linas-linkevicius>

MZV.CZ (2016): *Ministr Zaorálek debatoval o budoucnosti Ukrajiny*. Cit. 11. 11. 2016
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2016_06_30_ministr_zaoralek_ukr.html

MZV.CZ (2014): *Prohlášení ministerstva zahraničí k referendu na Krymu*. Cit. 11. 11. 2016.
Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_03_16_prohlase ni_ministerstva_zahranici.html

MZV.CZ (2013): *Prohlášení ministrů zahraničních věcí zemí Visegrádské skupiny k situaci na Ukrajině*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_12_12_prohlase ni_ministru_zahranicnich_zemi_visegradske_skupiny.html

MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k nové eskalaci situace v Kyjevě*. Cit. 11. 11. 2016.
Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_02_18_prohlase ni_ministerstva_zahranicnich_veci_k_nove_eskalaci_situace_v_kyjeve.html

MZV.CZ (2015): *Prohlášení MZV k obnovení bojů na jihovýchodní Ukrajině*. Cit. 11. 11. 2016.
Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2015_01_25_prohlase ni_mzv_k_obnoveni_boju.html

MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k parlamentním volbám na Ukrajině*. Cit. 11. 11. 2016.
Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_10_27_prohlase ni_k_parlamentnim_volbam_na_ukrajine.html

MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k Ukrajině*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_03_01_prohlase ni_mzv_k_ukrajine.html

MZV.CZ (2014): *Prohlášení MZV k volbě nových vrcholných představitelů EU a situaci na Ukrajině*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2014_09_01_prohlase ni_mzv_k_volbe_novych_vrcholnych_predstavitelu.html

STATE.GOV (2016): *United States announces nearly \$23 million in additional humanitarian assistance for Ukraine crisis.* Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2016/07/259415.htm>

VLÁDA.CZ (2014): *Členové V4 vyjadřují hluboké znepokojení nad vývojem situace na Ukrajině.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/clenove-v4-vyjadruji-hluboce-znepokojeni-nad-vyvojem-situace-na-ukrajine-115565/>

VLÁDA.CZ (2011): *ČR podporuje proevropské směřování Ukrajiny.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/cr-podporuje-proevropske-smerovani-ukrajiny-90630/>

VLÁDA.CZ (2014): *Komentář premiéra Bohuslava Sobotky k sankcím EU a vývoji na Ukrajině.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/komentar-premiera-bohuslava-sobotky-k-sankcim-eu-a-vyvoji-na-ukrajine-122317>

VLÁDA.CZ (2013): *Premiér: Dveře Evropské unie nechme pro Ukrajinu otevřené.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-dvere-evropske-unie-nechme-pro-ukrajinu-otevrene-113989/>

VLÁDA.CZ (2014): *Premiér podporuje zachování územní celistvosti Ukrajiny a odmítá jakékoliv vojenské vměšování Ruska.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-podporuje-zachovani-uzemni-celistvosti-ukrajiny-a-odmita-jakekoliv-vojenske-vmesovani-ruska--116393>

VLÁDA.CZ (2014): *Předseda vlády se připojil k prohlášení premiérů Visegrádské skupiny k situaci na Ukrajině.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/predseda-vlady-se-pripojil-k-prohlaseni-premieru-visegradske-skupiny-k-situaci-na-ukrajine-116484/>

VLÁDA.CZ (2014): *Reakce předsedy vlády ČR na aktuální dění na Ukrajině.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/reakce-predsedy-vlady-cr-na-aktualni-deni-na-ukrajine-122131/>

VLÁDA.CZ (2014): *Respekt: Rusko pro nás není hrozba.* Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/respekt-rusko-pro-nas-neni-hrozba-119925/>

VLÁDA.CZ (2015): *Vicepremiér Bělobrádek na konferenci na podporu Ukrajiny*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/pavel-belobradek/tiskove-zpravy/vicepremier-belobradek-na-konferenci-na-podporu-ukrajiny-129517/tmplid-47> (ověřeno 11. 11. 2016)

VM.EE (2016): *Address by the Minister of Foreign Affairs of Estonia and Chair of the Committee of Ministers of the CoE, H.E. Mrs. Marina Kaljurand*. Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.vm.ee/en/news/address-minister-foreign-affairs-estonia-and-chair-committee-ministers-coe-he-mrs-marina>

VM.EE (2015): *Foreign Minister Kaljurand discussed the security situation in Ukraine and Syria with the U.S. Deputy Secretary of State*. Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.vm.ee/en/news/foreign-minister-kaljurand-discussed-security-situation-ukraine-and-syria-us-deputy-secretary>

Internetové zpravodajství

112.UA (2016): *Poroshenko obeshhaet ne dopustit zamorozhennogo konflikta na donbasse*. Cit. 18. 10. 2016. Dostupné z: <http://112.ua/glavnye-novosti/poroshenko-obeshhaet-ne-dopustit-zamorozhennogo-konflikta-na-donbasse-286943.html>

AVIATION WEEK & SPACE TECHNOLOGY (2015): *France, Russia agree to end deal for mistral carriers*. Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?sid=b563b404-bc75-412f-9fc5-12e876358857%40sessionmgr4010&vid=1&hid=4205&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc210ZT11ZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=110240814&db=asn>

BBC.COM (2014): *David Cameron: Russia may face EU sanctions within days*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-26517583>

BBC.COM (2016): *Greece's Tsipras condemns sanctions against Russia*. Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-36403129>

BBC.COM (2016): *Netherlands rejects EU-Ukraine partnership deal*. Cit. 13. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35976086>

BBC.COM (2015): *Ukraine crisis: Leaders urge implementation of Minsk peace deal in 2016*. Cit. 17. 10. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35201239>

BERSHIDSKY, L. (2016): *Why Russia stopped at Crimea*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-02-22/why-russia-stopped-at-crimea>

BUSINESSINFO.CZ (2015): *Preferenční obchodní vztahy EU se třetími zeměmi*. Cit. 19. 10. 2015. Dostupné z: < <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/preferencni-obchodni-vztahy-eu-se-tretimi-zememi-62940.html>>

CULLISON, A. (2015): *U.S. seeks more active mediating role in Ukraine crisis*. Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.wsj.com/articles/u-s-seeks-more-active-mediating-role-in-ukraine-crisis-1431981166>

ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Krize na Ukrajině: Sobotka volá po diplomacii, Zeman připustil tvrdší sankce*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1019718-krize-na-ukrajine-sobotka-vola-po-diplomacii-zeman-pripustil-tvrdsi-sankce>

ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Referendum na Krymu je popřením ukrajinské ústavy, tvrdí Zeman*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1043268-referendum-na-krymu-je-poprenim-ukrajinske-ustavy-tvrdi-zeman> (ověřeno 11. 11. 2016)

ČESKÁTELEVIZE.CZ (2013): *Ukrajina utnula přípravy asociační dohody s EU. Tymošenkovou nepustí*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1063700-ukrajina-utnula-pripravy-asociacni-dohody-s-eu-tymosenkovou-nepusti>

ČESKÁTELEVIZE.CZ (2014): *Zeman: Pomoc Ukrajině by nyní skončila v kapsách oligarchů*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1044822-zeman-pomoc-ukrajine-nyni-skoncila-v-kapsach-oligarchu>

ČT24 (2016): *Rusku už nevěříme, mluvit s ním ale musíme, říká Merkelová k summitu NATO*. Cit. 24. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1839164-rusku-uz-neverime-mluvit-s-nim-ale-musime-rika-merkelova-k-summitu-nato>

DW.COM (2016): *Ukraine crisis: Are the British backing down?* Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/ukraine-crisis-are-the-british-backing-down/a-18246810>

EUOBSERVER.COM (2015): *Greece and Hungary sign up to Russia gas pipeline*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <https://euobserver.com/energy/128261>

EURACTIV.COM (2016): *France wants EU summit to discuss Russia sanctions*. Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/france-wants-eu-summit-to-discuss-russia-sanctions/>

EURACTIV.CZ (2016): *Holandské referendum nemusí torpédovat dohodu s Ukrajinou*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/holandske-referendum-nemusi-torpedovat-dohodu-s-ukrajinou-013246/>

EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v červnu 2014*. Cit. 16. 10. 2016. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/udalosti-na-ukrajine-v-cervnu-2014-000119/>

EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v srpnu 2014*. Cit. 16. 10. 2016. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/udalosti-na-ukrajine-v-srpnu-2014-000121/>

EURACTIV.CZ (2014): *Události na Ukrajině v září 2014*. Cit. 16. 10. 2016. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/udalosti-na-ukrajine-v-zari-2014-000122>

FT.COM (2015): *Push to extend Russia sanctions reveals EU rift*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/d9020b1c-cbf5-11e4-beca-00144feab7de>

GOTEV, G., KOKOSZCYLSKI, K. (2014): *Poland's stake in the Ukraine crisis: hawkish or insightful?* Cit. 23. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/poland-s-stake-in-the-ukraine-crisis-hawkish-or-insightful/>

HUNGARYTODAY.HU (2015): *Hungary still hopes for non-military solution to Ukraine-Russia crisis*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://hungarytoday.hu/news/hungary-still-hopes-non-military-solution-ukraine-russia-crisis-22478>

IDNES.CZ (2016): *Boeing nad Ukrajinou sestřelil Buk přivezený z Ruska, potvrdila komise*. Cit. 19. 10. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/mh17-vysetrovani-buk-rusko-dco-zahranicni.aspx?c=A160928_131111_zahranicni_mlb

IDNES.CZ (2014): *EU i NATO by měly odstrašit Rusko před akcemi na Ukrajině, řekl Zeman*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zeman-vyzval-k-odstraseni-ruska-dar-/domaci.aspx?c=A140411_104140_domaci_jw

IDNES.CZ (2016): *Merkelovou a Sobotku rozdělil názor na migranty, hájili sankce vůči Rusku*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/merkelovou-a-sobotku-rozdelil-nazor-na-migranty-hajili-sankce-vuci-rusku-1lx-/domaci.aspx?c=A160825_131639_domaci_kop

IDNES.CZ (2015): *Putin na setkání se Zemanem ocenil jeho „nezávislou politiku“*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zeman-jednani-s-putinem-0vs-/zahranicni.aspx?c=A150509_183449_zahranicni_bse

IDNES.CZ (2016): *Ukrajina má nového premiéra, Porošenko chce ministerstvo pro Donbas*. Cit. 18. 10. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ukrajina-jacenuk-hrojsman-099-/zahranicni.aspx?c=A160414_105901_zahranicni_aha

IDNES.CZ (2015): *Zeman: Putin může být spojencem v boji s islamisty, sankce nefungují*. Cit. 11. 11. 2016. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rusko-muze-byt-podle-zemana-spojencem-proti-islamistum-pj5-/zahranicni.aspx?c=A150504_203950_zahranicni_san

ILVES, T. (2014): *The United States and Europe need a new rulebook for Russia*. Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/opinions/toomas-hendrik-ilves-the-united-states-and-europe-need-a-new-rulebook-for-russia/2014/03/27/e15dad62-b5bb-11e3-8020-b2d790b3c9e1_story.html

INTERFAX.UA (2016): *Bulgarian president says Crimea belongs to Ukraine, stands for full implementation of Minsk Agreements*. Cit. 12. 12. 2016. Dostupné z: <http://en.interfax.com.ua/news/general/353650.html>

MAURICAS, Z. (2014): *Baltics: Effect of Russian economic sanctions*. Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <https://nexus.nordea.com/#/article/11803>

NOVINITE.COM (2016): *Bulgaria ready to help Ukraine build closer ties with EU, Borisov Tells Poroshenko*. Cit. 12. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.novinite.com/articles/175242/Bulgaria+Ready+to+Help+Ukraine+Build+Closer+Ties+with+EU,+Borisov+Tells+Poroshenko>

NOVINKY.CZ (2016): *Putin poprvé přiznal zásah na východě Ukrajiny*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/417457-putin-poprve-priznal-zasah-na-vychode-ukrajiny.html>

NYTIMES (2015): *Putin meets with Alexis Tsipras of Greece, Raising eyebrows in Europe*. Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2015/04/09/world/europe/putin-russia-alexis-tsipras-greece-financial-crisis.html>

REUTERS.COM (2016): *Lithuania formin says EU sanctions on Russia should stay*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-lithuania-idUKKCN1141NN>

REUTERS.COM (2016): *Merkel ready to lift Russia sanctions if conditions met: party officials*. Cit. 24. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-germany-sanctions-idUSKCN0VP2AW>

REUTERS.COM (2016): *Poland says lifting Russia sanctions now would weaken EU authority*. Cit. 23. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-poland-idUSKCN0YM1OS>

REUTERS.COM (2016): *UK's Johnson reassures Ukraine of support after Brexit vote*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-johnson-idUKKCN11K2K8>

RT.COM (2015): *France hands first ex-Russian Mistral ship to Egypt*. Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/345209-france-deliver-egypt-mistral/>

RT.COM (2016): *French Senate supports resolution to lift EU sanctions against Russia*. Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/345898-french-senate-lifting-sanctions/>

SAUNDERS, P. (2014): *How Russia sees the ukraine crisis*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <http://nationalinterest.org/feature/how-russia-sees-the-ukraine-crisis-11461>

SPUTNIKNEWS.COM (2015): *Greece calls for solution to Ukraine crisis without anti-Russia sanctions*. Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <https://sputniknews.com/politics/201505131022080794/>

SWINFROD, S. (2014): *Ukraine crisis: UK prepares to rule out sanctions against Russia amid threat to global economy*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10674503/Ukraine-crisis-UK-prepares-to-rule-out-sanctions-on-Russia-amid-threat-to-global-economy.html>

TELEGRAPH.CO.UK (2016): *MH17 investigation: Moscow denounces „biased“ investigation as prosecutors say missile came from Russia*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/28/mh17-investigation-prosecutors-to-reveal-where-missile-that-down/>

TELEGRAPH.UK (2015): *Ukraine „abandons“ fiercely contested Donetsk airport*. Cit. 16. 10. 2016. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11362022/Ukraine-abandons-fiercely-contested-Donetsk-airport.html>

TELEGRAPH.UK (2014): *Ukraine election: Petro Poroshenko declares victory in vote marred by violence and intimidation*. Cit. 22. 10. 2016. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10855671/Ukraine-election-Petro-Poroshenko-declares-victory-in-vote-marred-by-violence-and-intimidation.html>

TELEGRAPH.UK (2015): *Ukraine peace deal: what was agreed in Minsk*. Cit. 16. 10. 2016. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11407768/Ukraine-ceasefire-agreement-key-points-what-we-know-so-far.html>

THELOCAL.SE (2014): *Bildt: Russia is breaking the law in Ukraine*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.thelocal.se/20140302/bildt-russia-is-breaking-international-law-in-ukraine>

THELOCAL.SE (2015): *„Submarine“ in Sweden was only civilian boat*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.thelocal.se/20150413/suspected-sub-in-swedish-waters-was-working-boat>

THELOCAL.SE (2014): *Sweden wants tougher Russia sanctions*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.thelocal.se/20140905/sweden-pushes-for-tougher-russia-sanctions>

UATODAY.TV (2016): *Estonian foreign minister asks US to continue anti-Russian sanctions*. Cit. 5. 12. 2016. Dostupné z: <http://uatoday.tv/politics/estonian-fm-asks-us-to-continue-anti-russian-sanctions-730202.html>

YAHOO.COM (2015): *Eastern Europe fears closer French-Russian ties amid Ukraine crisis*. Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.yahoo.com/news/eastern-europe-fears-closer-french-russian-ties-amid-105414268.html?ref=gs>

YAHOO.COM (2015): *Italy wants to maintain Russia ties despite Ukraine crisis*. Cit. 25. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.yahoo.com/news/italy-wants-maintain-russia-ties-despite-ukraine-crisis-195055672.html?ref=gs>

- BALFOUR, R. (2014): *Will Crimea herald a new post-cold War era world?* In: European policy centre, str. 7-8
- BARATA, P. (2014): *Ukraine, EU and Russia: Soft power versus realpolitik?* In: Journal of International Relations, roč. 5, č. 1, str. 31-47
- BERZINA, K. (2015): *Latvie: EU Presidency at a time of geopolitical crisis.* In: FORBRIG, J. ed (2015): *A region disunited? Central European responses to the Russia-Ukraine crisis.* Washigton DC: GMF, str. 25-28
- BOONSTRA, J. – SHAPOVALOVA, N. (2010): *The EU's Eastern Partnership: One year backwards.* In: Frida
- BRUGE, I. (2015): *The Baltic states' foreign policies: relations with Russia and the Impact of the Ukraine Conflict.* In: Russian analytical digest, č. 176, str. 6-9
- BURAS, P. (2015): *Can Poland remain a leader of EU foreign policy?* Cit. 23. 11. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_can_poland_remain_a_leader_of_eu_foreign_policy418
- BURAS (2015): *View from Warsaw: Sanctions are the EU's only tool.* Cit. 23. 11. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_sanctions_are_the_eus_only_tool311339
- CRISTIANI, D. (2015): *Getting the balance right: Italy and the Ukrainian crisis.* In: Eurasia Daily Monitor, roč. 12, č. 48. Dostupné z: <https://jamestown.org/program/getting-the-balance-right-italy-and-the-ukrainian-crisis/>
- DE MAIO, G. (2016): *Russia's view of Ukraine after the crisis.* In: Istituto Affar Internazionali. Dostupné z: <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiwpl604.pdf>
- DULEBA, A. (2016): *Tri tváre slovenskej východnej politiky v roku 2015.* In: BREZÁNI, P. ed. et al. (2016): *Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2015.* Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, str. 85-100
- DULEBA, A. (2015): *Východná politika SR v roku 2014 v znamení rusko-ukrajinskej krízy.* In: BREZÁNI, P. ed. et al. (2015): *Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2014.* Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, str. 81-100

- FAUNDES, C. (2016): *An analysis of the crisis in Ukraine, and its three conflicts*. In: *Revista de relaciones internacionales, estrategia y seguridad*, roč. 11, č. 2, s. 137-159
- FIX, L. (2015): *Has Germany Led the West's Response toward Russia?* Cit. 24. 11. 2016. In: AICGS. Dostupné z: <http://www.aicgs.org/publication/has-germany-led-the-west-s-response-toward-russia/>
- JARABIK, B., SHAPOVALOVA, N. (2012): *The EU and Ukraine: hapless but not hopeless*. In: Fride.
- JURKONIS, V. (2015): *Lithuania: a staunch supporter of a european Ukraine*. In: In: FORBRIG, J. ed (2015): *A region disunited? Central European responses to the Russia-Ukraine crisis*. Washigton DC: GMF, str. 29-33
- KAPLAN, F. (2016): *Obama's Way*. In: *Foreign Affairs*, roč. 95, č. 1, str. 46-63
- KOBZOVA, J. (2015): *View from Bratislava: Slovakia changes course on Russia*. Cit. 3. 12. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_slovakia_changes_course_on_russia311312
- KORESTELOVA, E. (2011): *The Eastern Partnership Initiative: A New Opportunity for Neighbours?* In: *Journal of Communist Studies and Transition Politics*.
- KUCHYŇKOVÁ, P. (2012): *Asociační dohoda*. In: *Země VP a kontakty mezi lidmi*. DEMAS. Dostupné z: <http://www.demas.cz/k-precten/anal-zy-a-publikace?aid=5060&pid=4662&sa=1.%20>
- LESSENSKI, M. (2015): *Bulgaria: increasingly assertive but not hawkish*. In: FORBRIG, J. ed (2015): *A region disunited? Central European responses to the Russia-Ukraine crisis*. Washigton DC: GMF, str. 7-11
- LILEI, S. (2015): *The Ukraine crisis: a multidimensional analysis in China*. In: *Eastern Journal of European studies*, roč. 6, č. 2, str. 159-175
- LINKEVIČIUS, L. (2008): *The European Union Neighbourhood Policy Towards Ukraine*, *Lithuanian Foreign Policy Review*, č. 21, str. 62-85
- MAIGRE, M. (2015): *Estonia: in pursuit of a value-based foreign policy*. In: In: FORBRIG, J. ed (2015): *A region disunited? Central European responses to the Russia-Ukraine crisis*. Washigton DC: GMF, str. 16-20

- MARUŠIAK, J. (2015): „*Russia and the Visegrad Group – more than a foreign policy issue.* In: *International Issues and Slovak Foreign Policy Affairs*, roč. 24, č. 1-2, str. 28-46
- OSTERUD, O. (2016): *Strategic ability in Europe: The case of France.* In: HEIER, T.; MATLARY, J. eds (2016): *Ukraine and beyond.* Oslo: Palgrave Macmillan, str. 129-146
- PARTSCHEFELD, Y. (2015): *A complicated three-cornered relationship: the russophone minority between estonian home country and russian mother country.* In: *Russian analytical digest* č. 176, str. 12-16
- PECHÁČEK, Š. (2005): *Evropská unie a Ukrajina.* In: *Parlamentní institut.* Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20644>
- PIFER, S. (2014): *Ukraine, Russia and the U.S. policy response.* In: *Brookings.* Dostupné z: <https://www.brookings.edu/testimonies/ukraine-russia-and-the-u-s-policy-response/>
- PODAGELYTĚ, V. (2010): *Democracy beyond the Rhetoric and the Emergence of the „EU Prince“: The Case of EU-Ukrainian Relations.* In: *Bruges Political Research Papers*, č. 17
- POND, E. (2015): *Germany's real role in the Ukraine crisis.* In: *Foreign Affairs*, roč. 94, č. 2
- RAZMKOV (2007): *Ukraina–EC: Vid Planu Diy Do Posylenoi Uhody.* Kyjev: Razumkov Centre
- SADECKI, A. (2014): *Hungary's stance on the Ukrainian-Russian conflict.* Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-05-21/hungarys-stance-ukrainian-russian-conflict>
- SKALAMERA, M. (2015): *The Ukraine crisis: the neglected gas factor.* In: *FPRI*, str. 398-410
- SMITH, B. (2016): *UK relations with Russia 2016.* House of Commons Library. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/commons-library>
- SOLONENKO, I. (2010): *The EU's „transformative power“ towards the Eastern neighbourhood: the case of Ukraine.* In: *SPES Policy papers.*
- SPECK, U. (2015): *German Power and the Ukraine Conflict.* In: *Carnegie Europe.* Dostupné z: <http://carnegieeurope.eu/2015/03/26/german-power-and-ukraine-conflict-pub-59501>
- SPILIOPOULOS, O. (2014): *The EU-Ukraine Association agreement as a framework of integration between the two parties.* In: *Procedia Economics and Finance* 9, str. 256-263

SURZHKO-HARNED, L. (2015): *Introduction: The Ukrainian Crisis*. In: *Studies in Ethnicity and Nationalism*, roč. 15, č. 1, str. 135-137

ŠTĚRBA, V. (2006): *Evropská unie a Ukrajina*. In: *Parlamentní institut*. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20665>

TABACHNIK, A. (2016): *Two years on, what has been the lasting legacy of the Ukraine crisis?* In: *LSE Institute*. Dostupné z: <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2016/04/18/two-years-on-what-has-been-the-lasting-legacy-of-the-ukraine-crisis/>

TOCCI, N. (2014): *How should Europe respond to Russia? The Italian view*. Cit. 25. 11. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_how_should_europe_respond_to_russia_the_italian_view353

TOGT, T. (2015): *How should Europe respond to Russia? The Dutch view*. Cit. 13. 12. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_how_should_europe_respond_to_russia_the_dutch_view311233

TURKINA, E. (2015): *Russia-Ukraine Crisis: Value-based and generational perspective*. In: *Studies in Ethnicity and Nationalism*, roč. 15, č. 1, s. 185-197

VILSON, M. (2015): *The Foreign policy of the Baltic states and the Ukrainian crisis: a case of europeanization?* In: *New Perspectives*, roč. 23, č. 2, str. 49-76

VITKUS, G. (2015): *Baltic states' foreign policies vis-a-vis Russia, in Light of the Ukraine Crisis*. In: *Russian analytical digest*, č. 176, str. 2-6

VITKUS, G. (2015): *Towards stronger normative power: the nature of shift in EU Foreign Policy in the context of the crisis in Ukraine*. In: *European Integration Studies*, č. 9, str. 8-19

VLASÁK, J. (2014): *Reakce EU na krizi na Ukrajině a budoucnost Východního partnerství*. Praha: In: *Evropské hodnoty*. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/10/Reakce-EU-na-krizi-na-Ukrajině.pdf>

WESSLAU, F. (2015): *View from Stockholm: the EU must stay the course*. Cit. 7. 12. 2016. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/commentary_view_from_stockholm_the_eu_must_stay_the_course311443

- WIERSMA, M. (2015): *EU-28 watch: Netherlands*. In: *Eu-28 Watch*, č. 11. Dostupné z: http://eu-28watch.org/wp-content/uploads/sites/3/2015/10/EU28W11_NetherlandsPDF.pdf
- WOLCZUK, K. (2003): *Ukraine's Policy towards the European Union: A Case of „Declarative Europeanization“*. Birmingham: University of Birmingham
- WOLCZUK, K. (2009): *Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy*. In: *Europe-Asia Studies*. Roč. 61, č. 2, str. 187-211
- WOLFF, T. (2015): *The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis*. In: *International affair*, roč. 91, č. 5, str. 1103-1121
- ZAFAR, S. (2015): *The Ukraine crisis and the EU*. In: *Journal of European Studies*, roč. 31, č. 2, str. 55-69

Primární zdroje:

- COMMUNICATION FROM THE COMMISSION (2004): *European Neighborhood Policy – Strategy paper*.
- COUNCIL CONCLUSIONS ON UKRAINE (2012). Council of the European Union. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/134136.pdf
- DIPLOMATIE.FR (2016): *Situation in Ukraine – What is France doing?* Cit. 30. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/ukraine/situation-in-ukraine-what-is/>
- ECFR (2016): *Germany*. Cit. 24. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ecfr.eu/scorecard/2016/countries/Germany>
- ECFR (2016): *UK*. Cit. 28. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.ecfr.eu/scorecard/2015/countries/uk>
- EEAS (2016): *EU-Ukraine relations*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/4081/-eu-ukraine-relations_en
- EEAS (2015): *The Eastern Partnership Multilateral Platforms*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/eastern/platforms/index_en.htm

EEAS (2016): *The EU non-recognition policy for Crimea and Sevastopol*. Cit. 14. 11. 2016. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/the-eu-non-recognition-policy-for-crimea-and-sevastopol-fact-sheet.pdf

EPRS (2015): *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict*. Cit. 10. 12. 2016. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf)

EUROACTIV.CZ (2013): *Evropská politika sousedství*. Cit. 16. 10. 2015 Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-politika-sousedstvi-000048>

EUROPA.EU (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*. Cit. 13. 11. 2016. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_cs

EUROPEAN COUNCIL COMMON STRATEGY OF 11 DECEMBER 1999 ON UKRAINE (1999). Official Journal of the European Communities. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/ukEN.pdf>

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION (2015): *EU relations with Russia*. Cit. 15. 10. 2016. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/russia/about/index_en.htm

EUROSKOP.CZ (2015): *Smluvní vztahy EU a třetích zemí*. Cit. 23. 10. 2015. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/203/sekce/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>

EUROSKOP.CZ (2016): *Zahraniční a bezpečnostní politika*. Cit. 13. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika>

EVALUATION OF THE EUROPEAN COMMISSION'S COOPERATION WITH UKRAINE (2010): *Final Report*. European Commission

OFAC (2016): *Ukraine/Russia-related sanctions program*. Cit. 29. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine.pdf>

PARTNERSHIP AND COOPERATION AGREEMENT (1998). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=659>

Literatura:

BLIŽKOVSKÝ, P, DE ELERA, A. (2014): *Zahraniční politika a diplomacie*. Brno: Mendelova univerzita v Brně

CASIER, T. (2012): *European Neighborhood Policy: Living Up to Regional Ambitions?* In: ANGELESCU, I.; BINDI, F. eds. (2012): *The Foreign Policy of the EU*, str. 99-117. Washington D.C.: Brookings Institution Press

DRULÁK, P. (2008): *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál

GIUSTI, S.; PENKOVA, T. (2012): *Ukraine and Belarus: Floating between the European Union and Russia*. In: ANGELESCU, I.; BINDI, F. (2012): *The Foreign Policy of the EU*, str. 118-133. Washington D.C.: Brookings Institution Press